Cengiz Dağcı

Benim Gibi Biri

Bütün Eserleri

2

Ötüken

Cengiz Dağcı

Bütün Eserleri: 2

Benim Gibi Biri

ÖTÜKEN

YAYIN NU : 193
EDEBİ ESERLER : 93

Ötüken Neşriyat A. Ş.
Klodfarer Cad. 40/7 Divanyolu - İstanbul
Kapak Kompozisyonu : Marmara Reklâm
Kapak Baskısı : Burkut Ofset
Dizgi - Tertip - Baskı : ÖZAL Matbaası (520 60 58)
Cilt : Yedigün Mücellithanesi
İstanbul, 1988

1

Hiç de benzemiyordu bana.

Bir kere benden yaşlıydı. Üç, belki beş yaş. Sırtında süet ceket. Elinde kılıflı şemsiye. Yalınbaş. Ak ve seyrek saçları özenle arkaya taralı. Yüzü yaşından çok daha yaşlı. Ve yaşlı yüzünde, çevresindeki insanların yüzlerinde benzerine rastlanmaz, yorgun bir tebessüm.

Adamla yarım saat önce telefonda konuşmuştum; istasyon saati dibinde beni beklediğini biliyordum. Kalabalık içinde kendisini kolayca bulabilmem için boyu-bosu ve o günkü giyim-kuşamı üstüne de sözetmişti telefonda. Fakat adam, büsbütün bir yabancı olarak sokakta karşıma çıksaydı bile, duraksayıp yüzüne ilgiyle bakacağımdan kuşkulanmıyorum

Joseph Tucknell.

Karşısında durunca dudakları ucuna silik bir gülümseme takıldı. Bir İngiliz gülümseyişine yabancı sayılmam; -bar'da, ya da tren kompartımanında- okuduğu gazete üzerinden başını insanın yüzüne kaldırmaksızın kısa bir bakış; ardından

ince bir gülümseme. İnce ama gergin. Sessizliği incitmeksizin boğmak istercesine. Ve kesin bir anlamla yüklü; oturacak başka bir yer bulmadmsa, mutlaka benim yanıma oturmaya mecbursun, geç otur. Ama bilmeni isterim; sen sensin, ben ben'im; bana bulaşma.

Joseph Tucknell'in gülümsemesi bir İngiliz gülümseyişine benzemiyordu. El sıkıştık.

— Şaştmız değil mi?

— Neye?

— Görünüşüme... Daha fazla ismime.

— İsminizde şaşılacak ne var?

— Mektubu *yurtdaş* diye imzalamıştım da.

İsmini duyduğum anda içimden şaşkmlık geçtiyse bile belli etmedim; daha bir iyi gizliyebilmem içindi belki, ben de güldüm:

— Okul yıllarımda benim bir smıf arkadaşım vardı; kafasmm tam orta yerinden iki yana taralı saçlarımn bir yarımı bakır kızılı, öteki yarımı sarıydı. Sinek pisliği
zünde boncuk yeşili gözleri vardı. Ha!.. ve burnu. Küçük ve yamyassıydı. İsmi Tepçi'ydi; resmî ismi. Smıfta Katırtepti diye bilinirdi.

— Değişmiştir

— İsmi mi?

— Hayır...

— Antrapolojik bakımdan tümümüz değişiyoruz.

— İyi bir roman konusu.

Ses etmedim. Yalmz kafamm içinde, bana biraz yabancı olan, bir ben, yazarlığından haberi var, diye fısıldadı.

Joseph Tucknell (yazarlığımı değil de kişiliğimi değerlendirmek istemişti kuşkusuz) kaşları al-

tmdan süzdü beni; bense, -bu kez gerçek ben- *Anneme Mektuplar*'ın masamm üstünde bırakıp çıktığım karma karışık ve düzeltilmemiş sayfalarım düşündüm. Gerçi eseri güçlükle sürdürüyordum tam o sırada. Tek kelime yazamadığım, geçmişe de, içinde yaşadığım zamana da zihnimin sımsıkı kapalı kaldığı günler, haftalar oluyordu; gene de yüreğimin içinde akşamı kendi odamda ve o sayfalara gömülü geçirmenin özlemi uyandı.

Hoş, özlem dediğim çalışmak özlemi değildi doğrusu; kaçmaktı. Sadece Joseph Tucknell'den değil, herkesten; hatta hayattan da. Odamm sessizliği içinde dış dünyaya kapalı, *Anneme Mektuplar*'da benliğimi aramak; benliğimi ararken uzun ve çökertici yılların ruhumda bıraktığı yaraları yalamak; kötünün kötüsü, hâfızamda tepinen hâtıraları sayfalara dökerken kendimi huzura kavuşacağımm sanısma kaptırmaktı. Yıllarcà sürdü bu. İhtiyarladım. Koca bir ömür tükendi tükeniyor; kavuşamadım huzura. Şimdi de tedirgin, İngiliz isimli adamm karşısmda dururken, ruhum *Anneme Mektuplar*'da gerçekleştirmeğe çalıştığım gerçekdışı yurdumda dolanıyordu.

— Özür dilerim, rahatsız ettim sizi, dedi Joseph Tucknell.

Güldüm. İçtenliğime Joseph Tucknell'i olduğu kadar, kendimi de inandırmak istemiştim sanırım.

— Ben doğuştan rahatsız bir kişiyim. Fakat bu akşamki rahatsızlığımdan şikâyet edemem.

— Bir-iki saatinizi birlikte geçirmemize karşı değilsiniz demek.

— Değilim.

Akşam karanlığı basmıştı sokağa. Kalabalık yoğunlaşmış, merdivenlerden ve eskalatörlerden, taşmış bir dere gibi, insan seli akıyordu meydanlara. Eski bir dosttu dersin Joseph Tucknell; koluma girdi ve ikimiz sokağa çıkarak, ağır adımlarla Bromton yönüne yürüdük. Nasıl bir amaçla? Düşünmüyordum. Düşünmeğe gerek duymuyordum. *Anneme Mektuplar*'ın günün birinde gün ışığma çıkıp çıkmayacağmdan emin değilim; ve bu yüzden burada ilk romanımın ilk bölümünden birkaç kelime aktarmanm gereğini duyuyorum: *Terli lokomotifin tekerlekleri arasından fışkıran buğulu duman peronda beni uğurlayanlarla kompartıman penceresi arasına sokularak bizi birbirimizden ayırdı.* Ve o günden sonra hayat benim için bir tren oldu; duraklarda durmayan, nerelere gittiği belirsiz, başıboş bir tren.

Ben hâlâ o trendeyim.

İri yarı bir adamdı Joseph Tucknell. Fakat ağırlığmı duymuyordum kolumda. Kuş gibi hafifti. Yok gibiydi. Sola dönerek arka sokağa daldık. Demir balkonlu Victoria devri kerpiç binalar ve binalar önünde demir parmaklıkla çevrili özel bahçe akşamm kucağma sokulmuş, uyuyorlardı; yalnız taşıt araçlarıyle hayli arkada kalmış anacadde sağır bir orman gibi uğulduyordu. Uğultuyu kulaklarımdan uzaklaştırmak içindi belki, *Anneme Mektuplar*'ı düşündüm gene. Ama bu kez akşamı evimde geçirmediğime pişmanlık duymadım. Belki de memnundum. Memnun olmam gerekiyordu. Hiç değilse, hayat treninde yalnız değildim bu akşam.

2

On dakika sonra *Polonya Havacılar Kulübü*'nün zemin katı barmda, meşin koltuklara gömülmüş, Viskilerimizi yudumluyoruz. Hâlâ bir yabancı Joseph Tucknell; benim için. Şimdi belki daha fazla. Az önce istasyon duvarı dibinde, arkasmda hançeri saklı eski bir Roma senatörünü hatırlatan adam, şimdi salonun yarı karanlığmda kendi içine çekilmiş, karşıki duvarda *Messerschmid ve Spitfire* uçaklarının İkinci Dünya Savaşmda hava savaşlarını yansıtan yağlıboya tabloya bakıyor soluk soluğa. O uçaklardan birinin içerisinde kendini mi görüyor, Joseph Tucknell?

— Uçakçı mıydmız? diye soruyorum yavaşça.

Joseph Tucknell suskun. Sorumu duymadı mı acaba? Hoş, duymasm. Daha iyi. İlk karşılaştığım bir kimsenin hayat serüvenini dinlemeğe iştahım yok doğrusu. Rahatsız etmiyeceğim kendisini. Öyle dereden tepeden konuşup Viskilerimizi yudumlayacağız. Sonra çekip gideceğiz. O kendi dünyasma, ben kendi dünyama. Biliyorum; benim dünyam renksiz, ışıksız; benim dünyam hâtıralar mezarlığı. Ama ben rahatım benim dünyamda. Kimsin? Nerelisin? diye soru soran yok bana orda. Herkesi tanıyorum; herkes tamyor beni orda. Hayattan mı kaçıyorum yine? Evet. Kaçıyorum. Tuhaf ama. Dün gece odamda, hâtıralar mezarlığımdan çıkıp gerçek dünyada yaşayan etli ve canlı insanlara karışmadığım takdirde kendimi de o mezarlığa gömeceğimi düşünmüştüm. Şimdiyse...

— Özür dilerim, diyor Joseph Tucknell, bir soru sordunuz. Duymadım.

— Şey... evet. Uçakçı mıydınız diye sordum.

— Hayır. Neden?

— Tabloya bakıyorsunuz da.

— Tabloya değil, duvar dibinde şu boş masaya bakıyorum.

Bakışları boş. Anlamsız. Ama yüzünde yanıp kül olmuş eski umutlar, eski mutluluklar.

— Polonyahydı eşim, diyor Joseph Tucknell. Ve susuyor. Az sustuktan sonra yavaş, boğuk bir sesle sürdürüyor. Otuz yıl öncesi... bu barda tanıştık. Bir süre sonra evlendik. Bir çocuğumuz doğdu. Kız. En büyük avuntumuz oldu yıllarca...

Susuyor yine. Bu kez suskunluğu uzun. Suskunluğu, yıllarca içinden trenler geçmemiş, bir tünel gibi.

Çok değişmedi. Suskunluğuyle benim de susmamı istiyor, eskideki gibi. Anlıyorum suskunluğunu. And içmiştik. Yemin etmiştik; soru sormayacaktık hiç. Ne ben, ne o. Tehlikeliydi soru sormak. Yasaktı soru sormak. Tanrı yasası değildi. Polis yasası değildi. Defterlere, anayasalara yazılı bir yasa da değildi bu; sıcak kurşunlarla bodrumlarm beton duvarlarına yazılı bir yasaydı.

Anhyorum ya, gene de soruyorum işte:

— Kızınız kaç yaşında?

Cevaplamıyor sorumu. Öyle bir hali var ki... Tekrarlamıyorum. Tekrarlasam da duymayacak. Ne sorarsam sorayım duymazlıktan gelecek. Kırk yıl öncesi, kendisini ilk kez gördüğüm gibi, duruyor karşımda: kirli şakakları üstüne düşen saçları yapış yapış; avurtları çökük; renksiz dudakları çatlak çatlak; gözçukurları içine kaçık göz-

leri yüzüme dikili, ama görmüyor beni, tanımıyor beni. Yabancıydı yolda karşılaştığımız gün. Hâlâ bir yabancı Joseph.

Ya ben?

Ben de ansızın güçten-kuvvetten kesilmiş, Joseph'e soru sormak şöyle dursun, kendisine bir söz iletebilecek durumda değilim. İkimiz uzun bir yol yürüdük. Bu yol istasyon girişinden değil, çok uzak bir yerden başladı. Nerden mi? Uzun ve haşin yılların hâfızamdan silip attığı bir yerden. Yıllar öncesi terkedilmiş, üstünden trenlerin geçmediği, paslı rayları altından yaban otlar fışkırmış, yer yer çalılar ve dikenliklerle örülü hattın üstünden kırk yıl yürüyerek, karanlık bir tünelin ağzına gelip durduk, şimdi, ikimiz de yorgun ve bitkin, sessizce tünelin içine bakıyoruz. Joseph'in tünelde neler gördüğünü bilmiyorum. Ama ben tünelin öbür ucundaki açıktan içeriye sızan gün ışığını görüyorum.

3

Ama ben önceleri de görüyordum gün ışığını. Geceler içinden, kasırga içinden; açlıktan ve yorgunluktan gözlerimize karanlık perdeler çekildiği zamanlarda onun kolundan tutuyor, önümüzde yükselen dağların doruklarına bakarak; orda, o dağların gerisinde bizi gün ışığı bekliyor, diyordum. Yalnızca umut, yalnızca mutlu günler vaad etmedim. Joseph'e, yolculuğumuz süresince ekmeğimi paylaştım kendisiyle; sivri taşlar ve dikenlikler üstünden geçtiğimiz günlerde yaralarını sardım; rüzgâra, ayaza, kasırgaya karşı koyamadığı

gecelerde paltomla sırtım örttüm. Kendisine karşı gösterdiğim bütün bu merhamet ve iyiliklere rağmen suçluydum yine onun gözlerinde. Suçsuzum demedim hiç. Suçsuz bir kişinin o korkunç yolda yürümeyi göze almayacağını pekâlâ biliyordu Joseph. Ama o da suçluydu. Suçunun ne olduğunu ben bilmiyordum ama onun suçu benimkinden büyüktü muhakkak. Çünkü benden önce çıkmıştı yola. Ben Joseph'i değil, Joseph bulmuştu beni yolda. Korkuyordu benden ilkin. Yalnızca benden mi? Yolun az uzağında bir araba, bir atlı, ya da ufkun gerisinden gökyüzüne yükselen bir uçak gözüne iliştiği anlarda kaçıp çalılar arasına giriyor, saatlerce, bazan ortalığa akşam karanlığı çökmeden önce, açığa çıkmayı reddediyordu. Geceleyin yürüyorduk çoğu kez. Gündüzleri uyuyorduk. Soğuk günlerde, hele ayazın kol gezdiği gecelerde, birbirimize sokuluyorduk. Yabancılığı eriyordu öyle birbirimize sokulu yatarken; insana özgü tatlı bir sıcaklık kaplıyordu gövdemi. Oysa biliyordum, sahteydi Joseph'e bağlılığım. Kendisine açıkça ve içtenlikle konuşamadığım bir kimseden sıcaklık ve sevgi bekliyemezdim elbet. Yola koyulmadan önce aralarında yaşamış olduğum insanlara dönmek özlemi uyanıyordu içimde. Ama buna imkân yoktu; savcılar bekliyorlardı beni orda. Kentin tüm kapılarında, her yol kavşağında azgın köpeklerle birlikte eli silâhlı polisler bekliyorlardı. Gözlerine iliştiğim anda alarm düdükleriyle ortalığı çınlatacak, köpekleri salıvereceklerdi üstüme. Bu kez kaçamayacaktım. Ellerime kelepçeler takacaklardı; sürüp sürükleyerek, yaka paça, hapishanenin beton koridorları içinden beni yargıcın önüne götüreceklerdi.

Yargıcım kana bürünmüş korkunç mavi gözleri hâlâ gözlerimin önünde; sanki de yol kesmiştim! Birini katletmiştim sanki de! Haftalarca sürdü araştırma, soruşturma. Suçunu tanı diye haykırdılar yüzüme. Ve dövdüler. Coplarla, dipçiklerle. Tanımadığım tanıklar bulup getirdiler biryerlerden. Tümü suçlu olduğumu açıkladılar mahkemede. Hoş, suçluydum belki de. Ama o denli suçlu muydum? İnsan sevgisinden yoksun, kırk yıl o ıssız yollarda, aç ve sefil, taban tepecek denli suçlu muydum gerçekten?

Joseph kuşkulanmıyordu suçluluğumdan. Suçlusun dediği yoktu ama, ayrılık ve yurt hasreti içimden taşıp yüzüme yerleştiği zamanlarda, kısılı gözleriyle yüzüme bakışından anlıyordum aklından geçenleri. Dargın tavrı değişmiyordu hiç. Çalılar arasında matularm mutlu mutlu cıvıldaştıkları güneşli günlerde bile başını yerden kaldırmıyordu hiç, en hafif bir gülümseme belirmiyordu yüzünde. Ve susuyordu günlerce. Bazan yol üstünde yıllar öncesi terkedilmiş ahşap bir kulübenin duvarı dibine oturarak, üstünden lastikle bağlı eski cüzdanı içinden çıkardığı sararmaya yüz tutmuş eski gazete küpürlerini okuyordu dikkatlice. Kendisine yaklaşarak gözucuyla küpürlere bakıyordum; muhakeme raporları, devrim düşmanlığıyle suçlu kimselerin listeleri, kongrelerde parti liderlerinin söylevleri... Küpürler arasında benim yargılanmamla ve yargılamadan hemen sonra tutukevinden kaçışımla ilgili haberler de vardı belki; ama umurumda değildi; geçmiş geçmişe aitti. Hem günler geçtikçe suçluluk duygularım zayıflıyordu içimde; hatta suçlu olduğumdan kuşkulanmaya başlamıştım bile! Benim gibi yolda yürü-

yen öteki insanlar da suçluluklarından söz etmiyorlardı. Az değildik yolda; saçı-sakalı karışmış ve üzüntülü yüzleri altında ezilmiş gençler, ağır adımlarla ilerlerken deliler gibi durmadan kendi kendilerine konuşan ihtiyarlar, suçlarının ne olduğunu kendileri de bilmiyen aileler... Dostluk, insanî ilişki veya sevgi denen birşey bilinmiyordu. Zaten üç-dört kilometre kadar bir uzaklık ayırıyordu yolcuları. Uzaklarda bir kent veya bir kasaba ışıkları göründüğü zamanlarda duraksayıp ışıklar üzerinden uzak bir bilinmezliğe bakıyorlardı üzgün, canacısı bakışlarla. Ben ötekiler kadar umutsuz değildim. Ama zaman geçtikçe üstünde yürüdüğümüz yolun yol değil de zamanın bir koridoru olduğunu ve günün birinde bu koridorun dökme demir kapılarının bir yerde aniden yüzüme kapanıvereceğini ve soğuk ve sonsuz bir karanlık içinde kalacağımı da düşünmüyor değildim. Ve bu yüzdendi sanırım, kent ve köylerin yola yakın düştükleri yerlerde yoldan iniyor, bahçelerin kıyısında durarak meyvelerle yüklü ağaçlara bakıyor, ya da güneş ışıkları altında bir ırmağın saydam suları içinden havaya sıçrayıp oynaşan balıkları seyrediyordum. Kaçmıyordum gayri gözüme kimseler iliştiği anlarda. Yalnızca suçluluk duygularım değil, korkum da zayıflamıştı. Hem yolun yakınlarında rastladığım insanlar -konuştukları dilleri ve giyim kuşamlarıyle- bir zamanlar aralarında yaşamış olduğum insanlardan çok başkaydılar. Üniformalı kimse nadir görünüyordu ortalıkta. Köylüler acıyarak bakıyorlardı bize. Bazan yola paralel uzayan bir nehirde dubaları içinde pipo içen yaşlı adamlar ellerini şapkalarının vernikli siperlerine kaldırarak selâm veri-

yorlardı bizden yana. Yol uzadıkça ve zaman geçtikçe bizlerle ilgilenenlerin sayısı azalıyordu. Biz yok gibiydik. Bizi görenler çoğu kez görmezlikten geliyorlardı. Yola koyulduğumuz zamanlarda *suçlular* diye bilinmişsek,
kelimesinin yerini *serseriler, yolcular* ya da *gezginler* gibi kelimeler alıyordu.

4

Deniz kıyısma yakm bir yerde doğdum ben. İçersinde çocukluğumun geçtiği evin verandasmdan Tanrı'nın her günü görüyordum denizi. Bu yüzdendi kuşkusuz, günün birinde, güneş ışmları altmda denizi hatırlatan ışıltılı bir ekin tarlası gözüme ilişince yüreğim hopladı. Hemen yoldan indim. Tarlanm kıyısmda çiçek açmış akdikenler vardı. Akdikenlerin dibinden asfalt döşeli bir yol geçiyordu. Günlerce sarmaşıklar, yer yer sarmaşıklar altmda saklı sivri taşlar üstünden yürüdükten sonra düz yolda durunca ayaklarımm dibinde asfalt değil de yumuşak ve ılık halılar döşeli olduğunu hisseder gibi oldum. Yolda kimsecikler yoktu. Ne bir yolcu; ne de -benim çocukluğumun geçtiği köyün yollarmda sık sık rastladığımız- bir inek, ya da sırtına biçilmiş ot yüklü bir köylü. Ama yol dediğin yoldu. Yolun bir yerinde, cami, belki de bir kilise, bir havra, ya da bir pazar yeri bulunduğundan kuşkulanmıyordum.

Yolda kendimden başka kimseleri görmek özlemi uyandı içimde. Başka özlemler de sardı benliğimi; ıslık çalmak, şarkı söylemek, ata binmek, bir salkım üzüm yemek; ya da sırtıma, bir za-

manlar annemin yeni ütülediği tertemiz gömlekler gibi, bir gömlek geçirmek. Korku nedir bilmiyordum o günlerde. Hapishane yoktu bizim o köyde. Ne hapishane, ne polis. Bahçelere, bağlara girebiliyorduk. Elma, üzüm yiyorduk. Korkusuz. Sakıncasız. Komşu komşuyla konuşuyordu. Hem fısıltılı seslerle değil, yüksek seslerle. Gülenler de oluyordu; bazan kahkahalarla. *Suç* anlamsız bir kelimeydi benim için. İyi hatırlıyorum; bir gün evin önünde annem yeni yıkadığı gömlekleri çamaşır teline asarken, verandanm basamakları üstünde durarak, çamaşır leğeninden yana işemiştim. Annem küsmüştü, ama dövmemişti beni. Yalnız önümde dizleri üstünde çökerek, iki eli iki omuzbaşımda, uslu bir çocuk olmamı istemişti; tenbih ve öğütler vermişti bana.

Unutamadığım hâtıralar!

Uzunca bir süre asfalt yolda değil de eski evimizin verandası üstünde duruyor gibi oidum. Kendime geldiğim anda işeyesim geldi. Ve işemeye karar verdim. Ama korkusuz. Tıpkı çocukluğumdaki gibi; sünnetli yerimi iki parmağım arasma alarak; sünnetli yerimi sallaya sallaya; son damlaları akıtıp tüketene dek. İki adım akdikenlerden yana attım; ve işedim. Derken akdikenler arasmdan bir gölge ilişti gözlerime. Hemen sırtımı çevirdim. Son damlalar çıplak bacaklarımdan aşağı süzüldü.

Başımı göğsümün üstüne eğmiş, asfalt yola bakıyordum; kulağıma ince ve ezgili bir ses geldi:

«Günaydm!»

Başımı göğsümden kaldırıp sesin çıktığı yere baktığım zaman yolda bir kadm gördüm. İlkin kadmm selâmmı karşılamaksızın kaçmak geç-

ti içimden. Ama kaçmadım. Kadının sesinde *tehlikeli* denecek bir edâ yoktu. Üstelik kadınm yüzünü görmeden önce yüzündeki gülümsemeyi görmüştüm. Gülümsemesini görmeseydim bile kadmdan kaçmak yersiz, hatta saçma bir davramş olurdu; çünkü, gerçek dünyadan kopmuş bir kişi olmama rağmen, ben hâlâ bir insandım, kadmdan kaçan bir insansa kendi kendine ben bir insamn diyemezdi.

Uzunca bir süre sessizce durduk yolda; ben, başım göğsüme eğik; kadmmsa bakışları üstüme yönelik. Arada, kaçamak olarak, gözlerimi kadına kaldırıyordum. Gülmüyordu artık. Ama yüzü hâlâ yumuşak, gözleri hâlâ sıcak ve ışıltılıydı sanırım.

Neden sonra başım hafifçe bayırdan yana atarak,

«Ordan mı indiniz?» diye sordu.

Ordan indiğimi biliyordu. Saçım-sakalımdan, delik-deşik ayakkabılarımdan, üstümde taşıdığun kirli giysilerimden biliyordu işte ordan indiğimi; biliycrdu da soru sorması nedendi? Sevgi ve sıcaklığa muhtacım diye bana karşı gösterdiği sahte ilgisini, altm bir akça gibi kabul edip, hemen keseme atacağımı mı sandıydı?

Ses etmedim.

Kadın da susuyordu. Sorusunu karşılamadığım için de belki, bana dargm olduğunu hissediyordum. Ama ne diyecektim? Nasıl cevaplandıracaktım sorusunu. Evet, yamaçtan indim diyebilirdim. Yolcuyum diyebilirdim. Ama... Kimsin? Nereye gidiyorsun? Gittiğin yerde seni neler bekliyor? diye başka sorular da sorarsa? Sorarsa anlatmak zor olacaktı. Bu çeşit sorulara -doğrusu so-

runun her çeşidine- cevabım içten olmayacağımdan başka, doğru dürüst bir cevap verebileceğimden de emin değildim. Yola koyulduğum günden bu yana bilmem kaç kez kendim de sormuştum bu soruları kendime. Nereye gidiyorum? sorusuna cevap kolaydı; o dağm ötesine. O dağm ötesinde seni neler bekliyor? sorusunu cevaplamak da zor sayılmazdı; gün ışığı. Ama sen kimsin? Aç mısm? Hasta mısm? Kör müsün? Ya da sen bir deli misin? cinsinden sorulara gelince iş değişiyordu. Değilim demek istiyordum. Ne deli, ne aç, ne kör, ne de hasta! Ben, dağ yamacma zincirli bir *Prometheus*'um demek istiyordum. *Ben ölümsüzüm* diye haykırmak istiyordum. Ama kolay değildi. Çünkü aç'tım. Gözlerime sık sık kara perdeler çekiliyordu. Ve çoğu zaman nerde olduğumu veya nereye gittiğimi kendim de bilmiyordum.

Kadm benden yana yürüdü, dört adım uzağımda durdu. Kadmdan korkmuyordum. Yaklaşıp kolumu tutacak olursa bile, kaçacağımı sanmıyordum. Ama kadmla konuşmak niyetinde değildim.

İlgisizliğim kadmm yüreği içinde bir çeşit üzüntü mü uyandırmıştı acaba? «Özür dilerim,» dedi, kırgın bir titreyişle; «sizin nerden gelip nereye gittiğiniz beni ilgilendirmez. Yalnızca...»

Gözlerimi kadma kaldırdım; uzunca boyluydu. Sırtmda, henüz dizlerini örten V yakalı basma entari; iki örgüde sarı saçları dolgun göğüsleri üstünden aşağıya sarkık; elinde bir sepet tutuyordu.

Hayattan çok bir istemim yoktu. Kendi yurdumda, kendi insanlarımız arasmda yaşadığım günlerde de çok bir isteğim olmamıştı hayattan. Ama o gün; o gün yolda bana bakan kadmm gözlerinin yeniden gülmesini arzuladım.

Kadın konuşmasını sürdürdü : «Size birşeyler vermek istedim. Yiyecek falan. Ama bakın, sepetim boş. Büyükbabamın evine gidiyordum. Bu tarlanm ötesinde oturuyor. Uzak değil. Her pazar günü büyükbabamı ziyaret ederim. İsterseniz...»

Sustu. Az sustuktan sonra -kör olduğumu mu sanmıştı? Dilenciliğe çıkan yolcular arasmda sözüm ona körlere rastlanmıyor değildi- sepetini kaldırarak, yarıda kalmış sözünü tamamladı: «Benimle geliniz. Birşey bulunur büyükbabamm evinde.»

Günler geçmişti ağzıma bir parça ekmek alalı; kadının olduğu yerde buğusu üstünde bir tabak etli fasulye belirdi. Fırlayıp tabağı iki elim arasına alacaktım, gözlerime karanlık çöktü aniden ve buğusu üstünde tabak silinip gitti gözlerimden. Gözlerim yeniden aydınlığa kavuştuğu zaman benden uzaklaşan kadını gördüm.

Hayli uzaklaşmca, duraksayıp başını benden yana çevirdi; ve ben, biraz tedirgin ve ağır adımlarla kadmm peşinden yürüdüm.

5

Gökyüzü yüksek ve maviydi. Tarla ışıl ışıldı güneş ışınlarmda. Tarlanın kıyısınca uzayan asfalt yol bile günüş bir filmle örtülmüştü dersin. Ömrümde ilk kez yürüyordum öylesine bir aydın-

lık içinde. Ama hayaliydi bu aydmlık. Benim için. Düşten başka birşey değildi. Ya gerçekse? Soruyu kendime sorduğum zaman garip ürpertiler geçiyordu içimden. Çünkü benim ruhi durumumda fazla aydmlık zifiri karanlık kadar korkunçtu. Fakat yol uzadıkça güneş ışmlarmda ısman olgun ekinler, az ilerimde yürüyen kadmm ekin renginde çıplak bacakları ve akdikenlerden kulaklarıma gelen serçe cıvıltıları azaltıyordu korkumu. Dünya öylesine güzeldi ki! Unutuyordum kendimi. Kendimle birlikte kimliğimi de unutuyordum. Kim olursam olayım, normal hayata bağlı bir kişi olduğumu sanıyordum. Belki daha fazla; altm bir dünyanm özeği üstünde durduğumu, çevremde -canlı cansız- herşeyin bana bağlı olduğunu hissediyordum. Ekin tarlasma giresim, güneş ışmlarında yıkanan başakları, kadmm tazecik ve capcanlı bacaklarım okşayasım geliyordu. Ama bu özlemim de uzun sürmüyordu. Coşkumun altmda eziliyordum. Altm başaklar üzerinde titreşen kristal küreler sönüyorlardı gözlerimde, kadm renksiz sislere bürünüyordu. Çünkü biliyordum, ne ekin tarlasma girineğe, ne de kadmm güzel bacaklarını okşamağa hakkım olmadığmı. Gene de yürüyordum; -hâfızama takılı hâtıralarm yardımıyle; denizi hatırlatan tarla, güneş ışığı, kuş cıvıltıları- gerçek bir dünya içindeyim, diyordum kendime; gerçek bir insanım, diyordum. Üstelik yalnız değildim. İlerimde, zaman zaman başını çevirip, bana bakan başka bir insan vardı. Gülen bir insan. Silahsız bir insan. Başımı kaldırıp yöreme gözgezdiriyordum. Daha uzaklara bakıyordum. Ufka, gökyüzüne. Özgürlük değildi bu. Olamazdı. Özgürlüğün ne olduğunu bilmiyordum. Özgürlüğü,

gerçek özgürlüğü tatmamış, denememiş bir kişi özgürlüğün ne olduğunu bilemezdi elbet. Ama mutluydum. Yaşamaya hakkm yok! diye yüzüme haykıracak, ellerime kelepçeler takıp beni tutsaklar evine götürecek hiç bir kimse yoktu görünürde.

Hayli yürüdük.

Tarlanm bittiği yerde asfalt yol sola burkularak çitle çevrili bir çimliğe dek uzuyordu. Çimliğin öbür ucunda damı kızıl kiremitli ve verandalı bir ev vardı. Çimliğin ortasmda manolya ağacı; çitlerin dibinde kamelyalar, açalyalar; verandada ve pencere destekleri üstündeki saksılarda ise petunyalar, dahlialar... Ev, açık pencerelerinden dışarıya fırlamış, hafif esintide, hafifçe titreşen tül örtüleriyle güneşin, çiçeklerin ve sessizliğin keyfini sürüyordu.

Çimliği geçerken kadm duraksayıp başmı benden yana çevirdi. Ben de durdum. Kadmdan fazla evle ilgileniyordum gayrı. Ev açıkta duruyordu. Ne bir demir kapı, ne bir yüksek duvar; pencereleri pancursuz. Evin içersinde oturan insanların barışsever kimseler oldukları, kendilerini yabancılardan saklamadıkları belliydi. Ama ben hâlâ tedirgindim. Bütün sade güzelliğine ve açıklığma rağmen yüce bir engel gibi duruyordu önümde ev. Durumumu kadm sezinlemişti sanırım, «Çekinmeyin», dedi olduğu yerden! «büyükbabam iyi yürekli bir adam.»

Derken evin gerisinden uzun tüylü kara bir köpek çıktı, havlayarak çimliğe koştu.

«Dido! Sus!» diye bağırdı kadm.

Köpek sustu ve kuyruğunu iki ard bacağı arasma kıstırarak, tıpış tıpış kadmm yanma geldi,

bütün gövdesiyle kadının çıplak bacağına sürtündü.

«Dido! Otur!» diye emretti kadın. Ve köpek uslu uslu kıçüstü oturdu, kafasını kadının yüzüne kaldırdı.

«Havlar ama ısırmaz,» dedi kadın.

Eve girmeye kendimde cesaret bulamayacağımı anlamıştı, kolumu tutmak için elini kaldırdı kadın. Ama kirli giysilerimden iğrenmiş olacaktı ki, eli boşlukta asılı kaldı.

«Benimle gelin, rica ederim.»

Çimliği geçerek yerden dört basamak yüksek verandaya çıktık. Verandada üç, belki dört kapı vardı. Kapıların tümü açıktı. Yıllar süren bir yolculuktan sonra odalara açılan kapılarda durmak; odalar içinde masalar, iskemleler, sedirler, temiz yataklar, yerlere döşeli halılar, cam dolaplarda kitaplar, porselen küpler, vazolar, duvarlarda çerçeveli fotoğraflar görmek altüst ediyordu ruhumu. Şaşkın şaşkın kadına bakıyor, gerçeği düşten ayırdetmeğe çalışıyordum.

Gözlerime verandanın ucunda duran bir adam ilişince şaşkınlığım dağılıverdi.

Adam, üstü yeşil bir örtüyle örtülü, yuvarlak masanın gerisinde duruyordu. Önlüklüydü. Kolları sıvalıydı. Pipo içiyordu. Masa üstünde gümüş siniler, küpler, tepsiler, fildişi figürler - bir elinde gümüş bir sini, öbür elinde küçük bir peşkir tutuyordu adam. Gözleri bendeydi. Uzunca bir süre baktı. Sonra sessizce gümüş siniyi temizlemeğe koyuldu. Siniyi temizleyip parlatırken bana ve kadına bakmaksızın konuştu:

«Onlardan mı?»

«Evet. Yolcu,» dedi kadın.

İhtiyar adamın bakışları yüzünde dondu. Uzunca bir süre ses soluk çıkarmadı. Neden sonra gözleri kısıldı, yüzü karışmaya başladı ve homurtulu bir sesle : «Onlara acıma» dedi, ve hemen peşkiriyle gümüş siniyi temizlemeğe koyuldu tekrar. Hem temizliyor, hem de konuşuyordu. «Onlara acımaya değmez.» Kelimeler, bıçakla kesilir gibi, parça parça çıkıyordu artık dudakları arasından. «Onlar, senin sandığın kadar zavallı kimseler değiller!»

«Ama onlar da insan, büyükbaba. Onları da Tanrı yarattı.»

İhtiyar adam bana ve torununa bakmaksızın konuşuyordu gayrı :

«Biliyorum, Tanrı yarattı. Önce dünyayı yarattı Tanrı. Taşı-toprağı, suyu, havayı, güneşi. Haftanın altıncı gününde de insanları yarattı. İnsanları yarattığı gün Tanrı çok yorgundu. İyileri yanında kötüleri de yarattı.» Ve susarak bakışlarını yüzüme kaldırdı yine : «Bu adam kim? Hayattan ne istiyor?»

«Hayattan ne istediğini bilmiyorum, büyük baba. Benden hiçbir şey istemedi,» dedi kadın.

«İstemez olur mu? Fakir görünürler; zavallı, yetim görünürler. Kollarını ceketleri içine saklar, ceketlerinin boş yenlerini göstererek, kolsuzum diye dilenirler. Gözlerine kara gözlükler takıp kör görünürler. Ya da dilsizliğe, başka bir sakatlığa çalarlar. İşleri güçleri adam aldatmak, kazıklamak, hap yutturmak. Ben, gerçekten kolsuz olsam bile dilenciliğe çıkar mıyım? Kolsuzsam, bacaklarım vardır - futbol oynarım. Bacaksızsam ellerim vardır - sepet örerim; dülger, terzi, çömlekçi olurum; çocuklar için oyuncaklar yaparım.

Eduard Sheihel'i tanırsm - doğumdan kör; gene de radyoda akardion çalar. Dünyamıza bak hele! Dünyamız Tanrı'nım yarattığı gibi bir dünya mı? Değil elbet. Demir yolları, kara yolları, denizlerde vapurlar, tüneller, elektrik santralları, yüce kentler... İnsanoğlunun eliyle kuruldu bütün bunlar.»

«Onlarm yurdunda kentler yok mu sandm?»

«Var. Kendi insanlarınm kemikleri üstünde kurdular kentlerini. Kendi yurtlarmda insanca yaşamayı bilmezler; başka yurtlarm insanlarım da insanca yaşatmazlar.»

Adamm dudakları arasmdan dökülmüş bu acı kelimeler öfke yerine tatlı bir tebessüm yaratmıştı genç kadmm yüzünde. Ben şaşkm, adama bakarken, kadm yanıma geldi, kolumu tutarak beni koridorun öbür ucundaki kapıya doğru çekti. O önde, ben arkada yürüdük. Koridordan geçerken duvara asılı aynada kendi yansımı gördüm. Aynadaki yansmm benim yansım olduğundan emin değildim doğrusu. Öyle ki, koridorda benden başka bir kimsenin bulunduğunu düşündüm. Ama, hayır. Aynadaki yansı ben'dim. Gerçekten ben miydim? Bendiysem tanımıyordum kendimi. Tanıyamazdım da. Benim gibi dünyadan ve hayattan kopuk bir insanm gerçek insana benzemesi imkânsızdı. Bu yüzden az önce verandada ihtiyar adamm benden başka bir kimseye konuştuğunu, dediklerinin benimle hiçbir ilişkisi olmadığmı düşünerek, kadını takibettim.

Evin gerisindeki oldukça geniş avluya çıktık. Solda, eve bitişik -garajdı sanırım- kerpiç bir çatı

vardı. Dalları çatının düz damına sarkık akasya ağacmm gölgesinde bir otomobil duruyordu. Kadın, garaja girdi. Ben avluda kaldım. Dakikalar geçiyor, kadın görünmüyordu avluda. Nasıl bir amaçla gelmiştim bu eve? Bu kadın kimdi? Düşünüyordum. Kim olduğumu, buradan nereye ve nasıl bir amaçla gideceğimi de düşünmüyordum. Kirden ağırlaşmış eski paltomun içinde, bir yumruk gibi büzülüp küçülmüş, avlunun orta yerinde duruyordum ve güneşin yakıcı ışmlarında eriyip gidecek olursam bile umrumda değildi.

Neden sonra kadın avluya çıktı, sessizce yanımdan geçti, eve girdi ve çok geçmeden kolu altmda bir bohça tutarak döndü, garajın ardına kadar açık kapısında durarak, baş işaretiyle, beni kendi yanma çağırdı. Gittim. Girişin hemen ötesinde, içi yarısına dek sıcak su dolu bakır bir banö duruyordu; banö'nün yanmda alçak bir kürsü. Kadm bohçayı açtı. Bohçadan çıkardığı havluyu, temiz çamaşırları ve bir kalıp sabunu özenle kürsü üstüne yerleştirdi; sıvalı kolunu büktü, eğilerek, dirseğini suya batırdı - ben yok gibiydim; gerçek ben - uzun yıllar gerçek hayattan kaçan ben, gerçekten yoktum belki de. Çünkü kadına, beni buraya nasıl bir amaçla getirdiğini sorup anlamaya gerek duymadığım gibi, kadınm tuhaf davranışları da -davranışları tuhaftı sanırım- içimde en hafif bir tepki uyandırmıyordu.

Doğrularak : «Soyun,» dedi.

Soyunup banyoya girdim.

Kadm sessizce üzerime eğildi, sırtımı sabunladı; bakraçla enseme, omuzbaşlarına, göğsümün üstüne ılık sular döke döke beni bir güzel yuvdu. Kadmın sıcacık ve yumuşak elleri altında ya-

şıyor muydum, ölüyor muydum, farkında değildim. Yaşıyorduysam hoş bir yaşamaydı bu; ölüyorduysam ölümlerin en güzeliydi.

Banyodan sonra gövdemi kuruladı, temiz çamaşırlar giydirdi. Konuşmuyordu. Ne bir soru, ne bir öğüt. Ama yüzü ve gözleri gülümsemeler içindeydi. Yerden eski paltomu kaldırdı, öteki giysilerimle birlikte bohçaya doldurdu ve beraberce avluya çıkarak eve doğru yürüdük.

Eşikte, içi yiyecek dolu, karton bir kutu duruyordu benim için; bakkal kâğıdma sarılı ekmek dilimleri, tütsümüş uskumru, et sucuğu, bisküviler, bir şişe süt. Kutuyu kaldırdım. Koridordan geçeceğimiz zaman duraksayıp duvardaki aynaya bakmayı unutmayacaktun - bu kez kendi yansımı tanıyabileceğimi umuyordum. Ama koridora girmedik. Evin arka duvarı dibince yan yana yürüyerek çimliğe çıktık.

Güneş hâlâ gökyüzündeydi. Karşıda tarla, tarlanın kıyısmca uzayan asfalt döşeli yol ışıl ışıldı. Bir an duraksayıp verandadaki ihtiyar adama bakasım geldi. Ama bakmadım. Adamın bana karşı düşmanca duygular beslediğinden kuşkum yoktu.

«Büyükbabam göründüğü kadar kötü niyetli değil» dedi genç kadın. Ve gözlerini yere indirerek, çok yavaş bir sesle ilâve etti : «İsterseniz burada kalın.»

Niçin? Ne diye kalacaktım burada? Burası benim yerim değil ki! Suskunluğum kadınm fazla konuşmasmı, *burada kalın* demeyle ne kastettiğini açıklamasını zorluyordu galiba.

«Çok varlıklı değil büyükbabam. Ama bir iş bulunur sizin için bu topraklar üstünde. Büyükba-

bamm yanmda olmazsa başka bir yerde. Hasat zamanı yaklaşıyor. Üstelik on kilometre uzakta bir de konserve fabrikası var. Geçininiz sağlamakta zorluk çekmezsiniz.»

Toprakta çalışmak!

Toprağm insanı olmak!

Bir sevinç dalgası yükseldi göğsümün ortasmdan. Ama dalga, kadmm yüzüne bakmama vakit kalmadan, kırılıp dökülüverdi ayaklarımm dibine. Bir süre gözlerim yumulu durdum. Sonra gözlerimi açtım ve sertçe bir bakışla kadını süzdüm. Alay mı ediyordu benimle? Ben, toprağa bağlı; ben toprağa âşık; ben toprağm insanı olarak yaşamak istediğimden ötürü yargıcm önüne çıkarıldım, tutsaklar evine atıldım; aşağılandım, onurum kırıldı; insanlığımı yitirdim. Şimdiyse... Sen kimsin be kadm? Dilendim - ekmeğini verdin, sağol. Bu topraklar üstünde çalışmağa izin de ver diye yalvaracağımı mı sandm? Kimin toprağı üstünde? Senin mi? Babanm, dedenin, komşunuzun toprağı üstünde mi? Defol, git! Ben bir yolcuyum bu dünyada!

Cevabımı bekliyordu. Benden ses soluk çıkmaymca, «Benim adım Magdalena,» dedi gülerek. Dudaklarım sımsıkı kapalı kaldı. Gözlerinin içindeki ışıltılı gülümseme bile yüzümün sertliğini yumuşatacak güçte değildi.

«Senin adm ne?» diye sordu.

Benim de bir adım vardı. Yıllar öncesi. Şimdi adsızım.

Dönerek ekin tarlası kıyısmca yamaca doğru yürüdüm.

6

Akdikenlere yaklaştığım zaman güneş dağların gerisine batmıştı. Göğün mavisi yoğunlaşmış, kuş ve cırcır cıvıltıları kesilmişti. Tarlanın ötesindeki boz sisler içinde büsbütün gözden kaybolmamış evin üzerinde bir tek yıldız ışıldıyordu. Ben yeniden bana özgü bir dünya içindeydim : sessiz ve insansız. Ama hafızamda hâlâ tatlı hâtıralar, akdikenlerin dibine çekildim; yamacı tırmanmadan önce rahatça işeyebilirdim.

İşerken yolun bittiği yerde saçaklı bir direk ilişti gözüme; ve direkte çarmıha gerili İsa - üzgün üzgün bakıyordu yola. Ama huzurum bozulmadı. Rahatça işedim. Tıpkı çocukluğumdaki gibi. Sünnetli yerimi sallıya sallıya. Son damlaları akıtıp tüketene dek. Tanrıya inanmıyordum. Ne Tanrıya, ne de peygamberlere. İnanmak şöyle dursun, kin ve nefret besliyordum Tanrı'ya karşı yüreğimin içinde. Bir zamanlar içinde yaşadığım dünyada, ben ve bana benzer suçlular değil, Tanrı çıkarılmalıydı önce yargıcın önüne. Çünkü en büyük suçlu Tanrı'ydı. Ne denli dualar okunmuştu bizim o topraklar üstünde; ne denli ibadetler, ne denli yalvarıp yakarmalar; ne denli gözyaşları dökülmüştü - hiçbirini dinlememişti Tanrı. Yıllarca üstünde yürüdüğüm bu ıssız yolda ne denli küçük yavrular ölmüştü annelerinin sütsüz kuru göğüslerinde; ne denli cesedler kalmıştı dağ yamaçlarında kefensiz, baştaşsız, yazısız, mezarsız. Hiçbirini görmemişti Tanrı.

İçi yiyecek dolu kutuyu koltuğumun altına sıkıştırdığım zaman acı bir yumru sokuldu boğazımın içine. Sonra bir öfke taştı yüreğimin için-

den. Öyle ki yerden bir taş kaldırıp çarmıha gerili İsa'dan yana fırlatasım geldi. Ama; iyi bir yerde dikilmişti çarmıha gerili İsa. Tarla da, asfalt yol da taşsızdı. Gözlerim yaşlı, boğazımm içindeki acı yumruyu yuta yuta, yamacı tırınanmaya koyuldum.

Dağ yolunda insan adma -daha doğrusu yolcu adma- tanıdık tanımadık hiç kimse yoktu. Alçaklara iyice çöküp yerleşmiş kara gölgeler dağlarm boz eteklerine tırmanarak yavaş yavaş dorukları kuşatmaya başlamışlardı. Zaman zaman sesler geliyordu kulağıma karanlığm içinden; boğuk ve kopuk kopuk. Arada bir inilti. Ama bu sesler yolcu sesleri miydi, yaban sesleri miydi, emin değildim. Sırtımdaki temiz giysiler esti aklıma aniden; dağ yolunda beni bu kıyafetimle gören biri müthiş korkacaktı. Sırtıma hemen eski paltomu geçirdim.

Gecenin geç saatlerinde kayaların dibinde, çalılar arasmda uyuyan ailelere rastladım. Bazı yerlerde tek tek ihtiyarlar. Üzerlerine eğilerek isimlerini sordunı. Birileri sert, ötekiler homurtulu seslerle Boşver! ya da Defol! diyerek karanlık yüzlerini karanlık gece içine sakladılar. Üçüncü günün sabahı buldum Joseph'i. Bodur çalılar arasmda yatıyordu sırtüstü. Üstünden hmnapla bağlı delik-deşik ayakkabıları içindeki ayakları fazla yol yürümeyi reddetmiş gibi, sarp bayıra sarkıktı. Kolları göğsü üstüne kavuşuktu. Sabah güneşi yüzünün yorgunluğunu silip atmış, yüzünün rengini üstüne yattığı toprak rengine sokmuştu. Ölü olduğunu sandım önce; üzerine eğilerek, elimi yü-

zü üstünden geçirdim. Soğuktu. Solumuyordu. Olduğu yerde bırakamazdım onu. Aç kurtlara, kuzgunlara bırakıp gidemezdim. Hiç olmazsa yamacın dibine indirmeliydim. Orda kimseler görür, cansız bedenini toprağa gömerlerdi belki.

İki elimle omuzbaşlarım doladım; kaldırmaya çalışırken gözleri açıldı.

«Sensin ha!» dedi.

«Ben,» dedim.

«Nerdeydin?» diye sordu.

Sorusunu karşılamayacağımdan kuşkusu yoktu. Gözlerini yumdu yine. Dudakları kuru ve renksizdi. Gözçukurları içine kaçık gözbebeklerini örten gözkapakları sararmıştı; bir ölününki gibiydi.

«Yola döneceğini sanmıyordum,» dedi yavaşça.

«Yola dönmeyecektim de nereye gidecektim?» dedim.

Gözkapakları açıldı tekrar. İri, alabildiğine açık gözleriyle uzunca bir süre göğün mavisine baktı. Sonra, gözlerini baktığı yerden ayırmaksızın, konuştu :

«Sen hâlâ bu dünyada kendi yerini arıyorsun, değil mi?»

Ses etmedim. Doğruldu. Bakışlarını yüzüme yöneltti :

«Nereye gidiyoruz?»

Başımı önümüzdeki dağların dumanlı doruklarına kaldırdım. Dudakları ucuna silik bir tebessüm takıldı.

«Sen dünyamn yuvarlak olduğunu bilmiyorsun galiba. Bu yolun sonsuz olduğunu sanma, dostum. Evet evet! Bu yolun sonsuz olduğunu sanma!»

Yüzü önceki hastamsı ciddiyetini takındı : «Nice dağlar tırmandık. Nice vadiler geçtik. Bunca yıl yürüdük. Kaç yıl daha yürüyeceğiz? Yürüye yürüye günün birinde çıktığımız yere ulaşacağımızdan haberin yok mu senin?»

«Belki,» dedim.

«Belki ha!» dedi, küskün bir sesle. «Belki ha! Çıktığımız yere ulaşınca polislerin yeniden eline ayağına zincirler takıp seni yargıcın önüne götüreceklerinden de haberin vardır herhalde.»

«Ben suçsuzum,» dedim, yavaşça.

«Suçsuzsun ha!» dedi. «Hay hay! Bana ben suçsuzum deme! Dâvan oldu. Mahkeme suçlu olduğunu ispatladı. Ölüm cezasma çarptırıldm. Bilmediğimi sanma. Oh, biliyorum, biliyorum. Suçunu ve yargılama sonuçlarını gazetelerde yazdılar. Rejime karşı muhalefette bulundun. Sosyalist düzenine karşı başkaldırdm. Toprak sahibi olmak istedin. Ben bir özgür insan olarak dünyaya geldim, ben bir özgür insan olarak yaşamak istiyorum dedin. Suçsuzsun ha! Sen kimsin ki... Sen kendini gök keçinin oğlağı mı sandm? Ooo, yok! Sen müstesna değilsin! Senin gibi toprak sahibi olmak istiyen, senin gibi sosyalist düzenine karşı koyan, senin gibi sözümona *özgür ekonomi* propagandası yapan nice demirbaş politikacılar hapishane bodrumlarının beton duvarları dibinde kurşuna dizildiler. Kendi hayatma yön vermek senin elinde mi? Bunu baştakilere, senden daha iyi bilenlere bırakman gerekirdi. Susman, partinin çizdiği yolda yürümen gerekirdi. Toprak sahibi olmak istiyorum demek suç değil mi? Sana soruyorum? Suç değil mi?»

Ne demeliydim? Hay Allah! Ben yeniden yargıcım önündeydim. Duyuyor musun, Tanrı! Bu ıssız dağ yolunda bile yargılamyordum. Ömrüm boyunca suçlu kalacağım. Kim dinliyecek beni? Suçsuz olduğumu kime anlatacağım? Toprak sahibi, varlıklı, zengin bir kişi olmak istemediğimi kime ve nasıl anlatacağım, nasıl ispatlayacağım? Böyle bir istemim olmadı hiç. Ne de sosyalist düzenine karşı başkaldırdım. Sadece, *ben bu dünyanın insanıysam eğer, dünyanın bir parçasının, ne denli küçük olursa olsun, dünyanın bir parçacığının bana ait olması gerekir* dedim. Bunun bir suç olduğunu bilmiyerekten söyledim bir toplantıda, yıllar öncesi. Suçtuysa eğer, bu kadarcıktı suçum. Parti ve devlet örgütlerine ulaştı ağzımdan çıkmış bu kelimeler. Suçum büyüdü. Tehlikeli bir insan oldum. Savcılarm eline düştüm. Dövüldüm. Aşağılandım. Haysiyetim kırıldı. Tutsaklarevine sürüklendim. Yargıcım önüne çıkarıldım. Ölüm cezasma çarptırıldım. Bu dünyada benim için yer olmadığı gibi, yaşamak hakkımı da yitirdim. Şimdi de bu dağ yolunda...

Joseph susuyordu. Ben susuyordum. Ama Joseph'in gözleri yüzümdeydi. Benimse gözlerime yaşlar toplanıyordu. Yüzümü Joseph'ten sakladım. Uzun bir süre konuşmadık. Neden sonra, yüzümü hâlâ Joseph'ten saklayarak, çok yavaş bir sesle; «Ekmek getirdim,» dedim. Ve kutuyu açtım. Joseph, dizleri üstünde durur-durmaz, aç bir hayvan gibi kaptı ekmeği elimden; ağzına tıka-basa doldurdu, oburca yedi. Ardından süt içti. Karnını doyurunca önce sakalım, sonra karm etlerini sıvazladı iki eliyle. Ben kalktım, sessizce yürümeğe başladım. Üç-dört adım arkamdan yürüyen Joseph'in

mırıltılı sesi geliyordu kulağıma. Ama gün boyunca soru sormadı hiç. Suçluluğumdan da söz etmedi.

7

Çok tenhaydı kulüp o akşam.

Joseph Tucknell'in yüzüne çöküp yerleşmiş boz hüzün bar'ı da kuşatmıştı iyice. Salonun kuytuluğunda bir çift - ıssız bir adadaydılar sanki - ikimizden uzak ve ilgisiz; genç adam yüzünü kızın omuzları üstüne dökülü saçları içine gömmüş, fısıltılı bir sesle konuşuyorlardı. Barcı, gazetesini tezgâhm üstüne açmış, futbol sonuçlarını gözden geçiriyordu. Bakışları ikimize yöneldiği zaman iki Viski daha istedim. Getirdiği içkileri masanın üstüne koyarken kaşlarının altmdan süzdü Joseph Tucknell'i barcı ve konuşmaksızın ayrıldı yanımızdan. Sessizliğe ben son verdim.

— Hastalığı...

Barın yarı karanlığı içinden iki zalim pençe uzanmıştı sanki Joseph Tucknell'in boğazma; başmı arkaya atmasıyle ayağa fırlaması bir oldu. Ben şaşkm, «Özür dilerim,» dedim.

— Bir şey yok. Dalmıştım, dedi Joseph Tucknell ve koltuğa oturdu tekrar.

— Bir soru sordunuz.

— Evet. Hanımm hastalığı...

— Kanser. Aym başmda kaldırıldı hastahaneye. Akciğerde dediler önce doktorlar. Sonra genel. Ay çıkmadan gözlerini yumdu hayata.

Hayat her zaman ağır bir yük oldu benim için. Ama o akşamki ağırlık eziciydi. Ve içimde

Joseph Tucknell'in hüznü - bir kanser gibi. Kendi evimi özledim gene. Hâtıralarımın mezarlığını. Kendi uzaklığımı. Ve kendi unutulmuşluğumu.

Tuhaf ama. Dün Bromton mezarlığı dibinde iki serseriye rasladım - biri erkek, öteki kadın. İkisi, sırtları birbirlerine dönük, mezarlık duvarı dibinde oturuyorlardı. Erkek yaşlıydı. Saçı sakalına karışıktı. Elleri arasında tuttuğu teneke kutudan bir çeşit bulamaç yiyordu. Kadınsa gençceydi. Eski gazetelere sarılı bacaklarında delik-deşik naylon çoraplar; başında, çenesi altından bağlı, hasır bir şapka, önünde dikili dizleri arasındaki plastik torbadan kaldırıma serdiği eski gazete ve dergileri yeniden plastik torbası içine dolduruyordu tıka basa. Yanlarından geçerken hayatın anlamsız, hatta saçma bir şey olduğunu düşündüm; ve bu düşünceyle hoş bir ılıklık duydum yüreğimin içinde. Güldüm bile. Hayat dediğin saçma bir şey olduktan sonra, yaşamak kadar kolay, yaşamak kadar sade bir şey olamazdı dünyada.

Ama şimdi.

Joseph Tucknell'in sancılı sessizliği işliyordu içime. Hoş, masanın üstünde duran iki kadeh Viski ikimizi hayata bağlayacak değildi elbet. Bir çift daha girdi salona. Destekler üstünde abajurları şeftali renginde lambaların zayıf ışıklarıyle aydınlanmış pencere camlarına yağmur yağıyordu. Joseph Tucknell suskundu hâlâ. Ben, Joseph Tucknell'e sormak istediğim sorulara çeki düzen veriyordum kafamda:

Evet, hayata gözlerini yumduğu gün eşiniz kaç yaşındaydı?

Güzel miydi?

Hayır, sadece bedii güzelliği değil, ruhça da güzel miydi?

Adı?

Magdalena mı dediniz? Tekrar edin, rica ederim, yabancı isimleri telaffuz etmek kolay değil benim için.

Fazla mı soru soruyorum? Neden sormayayım? Neden merak etmiyeyim? Siz, birlikte geçtiğimiz yolda durmadan soru sordunuz. Suçlu olduğumdan kuşkulanmadığmız halde, soruların ardı arkası kesilmedi hiç. Şimdi ben soruyorum. Şimdi ben merak ediyorum işte. Suçlu musunuz yoksa?

Joseph Tucknell'in duyarsız, soğuk yüzüne bakarken salonun demir parmaklıklı kapısı sürgüleniverdi. Pencere camlarma yağan yağmurun şırıltısı kesildi, barcı ve öteki müşteriler oldukları yerlerde taş kesildiler, ve, Joseph Tucknell'le aramda derin bir boşluk belirdi.

Biliyorum : hayat yolu dümdüz ve ârızasız değildir insanoğlu için. İnsan dediğin zaman zaman düşer; hırpalanır; dizi dirseği ezilir; ama insan dediğin gene ayağa kalkar, silkinir, yaralarını sarar, ve yürümesini sürdürür. Ben öyle değilim. Düşmeyegöreyim bir! Düştüm mü derin, içinden çıkılmaz bir uçurumun dibinde buluveririm kendimi. Dağ yolunda yürüdüğümüz günlerde de öyleydim.

8

Ama o gün düşmedim.

Joseph'in homurtulu sesi kesilince dönüp arkama baktım. Yoktu Joseph. Karşıda, on kilometre kadar uzağında, sarp bir bayır vardı. Bayır yalındı - taşsız, çalısız, yeşilsiz; yer yer, irili ufaklı, toktagan kar lekeleri ışıldıyordu güneş ışıkları altında. Çevreme göz gezdirdim. Kendimden başka bir yolcu da yoktu görünürde. Ansızın garip bir sancı kastı midemi, kafam döndü, yalnızlık korkusu sardı benliğimi. Ve ilk kez Joseph'l, Joseph'in yakınlığını -beni haksız yere suçlandırmasına rağmen- Joseph'in dostluğunu ve yoldaşlığını arzuladım. Nerdeydi? Ne zaman ve nasıl bırakıp gitmişti beni burada? Oh, Joseph! Suçsuzsam da suçluyum demeye, suçsuzsam da suçumu tanımaya razıyım, yeter ki ayrılmayalım birbirimizden!

Karşıki bayıra baktım yine. Orda mıydı? Ordaydı herhalde. Ben, olduğum yerde, tek başıma çırpınıp durduğum gibi, o da orda, o bayırın dibinde yapayalnız durarak, benim gelmemi, gelip beraberce bayırı tırmanmamızı bekliyordur muhakkak. Tökezlemeden bayıra ulaşabilsem!

Yürüyecek durumda değildim. Oysa midemdeki sancı dağılmıştı. Yalnız bacak kasiarım, gövdem, kollarım tunçlaşmıştı; tunçlaşıp heykelleşmiştim sanki.

Tüm ağırlığımla toprağa sançılı, akşam saatlerine dek durdum. Ama beynim işliyordu. Denizi hatırlatan ekin tarlasını hatırladım. İhtiyar adamın evini, çimliğin ortasındaki manolya ağacını,

çitler dibinde çiçek açmış kamelyaları, pencere destekleri üstündeki saksılarda begonyaları. Sonra Magdalena'nın güzel yüzü gelip duruyordu gözlerimin önüne. Magdalena'nın gülen gözleriyle bacak kaslarım yumuşadı, içim ferahladı. Bu ıssız dağ yolunda yolcu, gezegen, çapık, serseri değildim ben. Belirli bir amaca doğru giden, ışıl ışıl bir geleceğe ulaşmak isteyen bir insan olarak değerlendirdim kendimi. Aniden bulduğum yeni güç ve sıcak özlemle karşıki bayıra doğru yürümeğe başladım. Ama çok gitmedim. Ağır ağır yürürken olağanüstü bir şey oldu : aşağıda ekin tarlası ateş içindeydi. Kara dumanlar içinden alev dilleri fışkırıyordu gökyüzüne. Uçtan uca kaplamıştı yangın tarlayı. Yalnızca tarla değil, gökyüzü de ateş içindeydi.

Sabah saatlerine dek sürdü yangın. Tanyeri ağarırken söndü ateş. Daha dün sakin bir denizi hatırlatan, başakları güneş ışığı kokan tarla yüce ve kapkara bir çarşafla örtülmüştü dersin. Neden sonra güneş doğdu; ama ışınsız ve soğuk. Gökyüzü de yitirmişti mavisini. Yamaçlarda çamlar, yamaçlar dibinde akçalar ağıt tutuyorlardı tarlanın ölümüne. Joseph silinip gitmişti hâfızamdan. Yanıp kül olmuş tarlayla altüst olmuştu ruhumdaki denge. Ben kimdim? Bilmiyordum. Kimliğini bilmeyen bir kimsenin yol yürümesi, hele ıssız dağ yolunda yürümesi saçmaydı. Ölmek istedim. Olduğum yerde, dizlerimin üstüne çökerek, alnımı toprağa vermek; sessizce ve sızısızca gözlerimi hayata yummak...

Başımı kaldırıp tekrar kara tarlaya baktığım

zaman yüreğim kudurmuş gibi çarpmaya başladı göğüs kafesim içinde : yanık tarla üzerinde havayı doldurmuş binlerce karga, müthiş harıltılar koparak, bana doğru uçuyorlardı.

Az sonra çevremi kargalar sarmıştı. Kayalar üstünde, çalılar üstünde, çamların tepelerinde - kargalar, kargalar, kargalar. Yüceliği ve gizli gücüyle beni o güne değin korumuş dağ kargaları yurduna dönüşmüştü. Tümünün korlar gibi yanan gözleri üstüme yönelikti. Arada biri-ikisi havalanıyor, kafamın üzerinde kanat çarparak, korkunç gagalarıyle gözbebeklerime saldırmak istiyorlardı. Saldırdıkları takdirde darbeleri altında yıkılacağımdan kuşkulanmıyordum. Hayata özlem uyandı içimde aniden. Nerde olursa olsun, hangi şartlar altında olursa olsun; ne pahasına olursa olsun - ömrümde ilk kez hayat sevgisi çiçeklendi içimde. İçi yiyecek dolu karton kutuyu olanca gücümle uzağa fırlattım. Taşlara çarpan kutu parçalandı, içersindeki ekmek dilimleri, bisküviler, uskumru balığı etrafa saçıldı; çevremi sarmış kargalar birden havalandılar. Ve ben koşmaya başladım. Havayı kargaların korkunç harıltıları doldurmuştu. Ben koşuyordum. Hayli uzaklaşınca dönüp arkama baktım : bir kömür deposunu hatırlatan karga öbekleri kalmıştı arkamda.

Yamacı inmeğe başladım.

9

Sandığım kadar yakın değildi tarla. Üstelik tarlanın, birkaç gün öncesi bana denizi hatırlatan tarla olduğundan da emin değildim. Bayırı indik-

çe daha da alçalıyordu; bazan tarlaya değil de çamlar arasından karanlık bir kuyunun içine bakar gibi oluyordum. Orası dünyanın dibiydi. Orası sondu. Ama korkmuyordum. Oraya indikten sonra düşebileceğim bir yer kalmıyacaktı gayrı benim için dünyada.

Karga sesleri duyulmaz olana dek yürüdüm.

Gün çabucak sona erdi. Yeryüzüne karanlık gece çökünce yere oturdum - kendim de karanlık bir gece gibi. Çıt çıkmıyordu. Otlar, belki yosunlar, üstüne uzandım - soğuk hava yeşil yeşil kokuyordu. Büzülüp uyudum. Sabahleyin uyandığım zaman, dalları üzerime sarkık akçaağaçlar altında buldum kendimi. Güneş ışığı sızıyordu dallar arasından. Kuşlar cıvıldaşıyorlardı tepemde. Ve düzlükte tarla. Hayır, uzak değildi. Bir çağrım ötemdeydi. Ama küller içindeydi. Tarlanın kıyısınca uzayan asfalt döşeli yolu aradım; göremedim. Ama biliyordum; yol ordaydı - karasını tarlanın karasına katmıştı sadece.

Yamacı indim.

Yamacın dibinde yeni kazılmış bir hendek vardı. Asfalt döşeli yola çıkmak için hendeği atlayacağım anda ayağımın ucunda bir şey kımıldanır gibi oldu. Baktım; gevşek toprak üstünde, kanatları iki yana gerili, bir kuş. Eğilerek kaldırdım. Titriyordu hafifçe avucum içinde. Hindiba otu gibi hafif ve seyrek tüyleri arasından görünen etleri alımsı mordu. Önce yaralı olduğunu sandım. Ama değildi. Yavruydu. Yuvadan düşmüştü. Başcağızı işaret parmağımla baş parmağım arasına yaslı, iki noktayı hatırlatan küçük gözleriyle bilinmezliğe bakıyordu. Gözleri maviydi. Maviydi sanırım. Koyu mavi. Doğumcul mavi. Arada yumu-

yordu gözlerini. Uzunca bir süre öyle yumulu kaldıktan sonra tekrar açıyordu.

Yaşamak güzel diye düşündüm, kuşa bakarken. Hayatm güzel bir şey olduğunu kabul etmiştim; kesinlikle inanmıştım nedense. Aksi takdirde, aç ve sefil, dağlarda yürür müydüm bunca yıl? Ölümden kaçar mıydım bunca yıl? Ama gerçekten güzel miydi yaşamak? Yaşamanm güzel bir şey olduğuna kim inandırmıştı beni? Kim ispatlamıştı bana? Ölmek, en az yaşamak kadar, güzel değil miydi? Belki de, belki de... Yaşamaktan çok daha güzel değil miydi ölmek?

Kuşa baktım tekrar: gözleri açıktı. Göğsü bir batıp, bir kabarıyordu. Baş ve işaret parmağımı boyuncuğu çevresine dolayıp sıkıverirsem... Eğilerek kuşu gevşek toprak üstüne bıraktım usulca.

Yanık tarladan yana yürüyeceğim anda kulağıma ağır bir hırıltı geldi; uzak ve boğuk. Tarlanm ötesinden çıkar gibiydi. Çevremi dinledim: yamaçta akçalar ve çamlar, otlar ve yosunlar, hatta yanık tarla, soluklarını tutmuş, hırıltıyı dinliyorlardı sanki, benimle birlikte.

Hırıltı kalınlaşıyordu gitgide; kalınlaştıkça da korkunun elleri uzamyordu üstüme üstüme; yargıç *suçlusun* diye bağırıyordu dersin hırıltmın içinden. Derken uzakta - asfalt yoldaydı sanırım- bir taşıt aracı belirdi. Aracm ne yöne hareket ettiğini kestirmek zordu ilkin. Ama dakikalar geçtikçe irileşiyordu gözlerimde. Aracm kapalı bir kamyon olduğunu ve bana doğru ilerlediğinin farkma vardığım anda sığ hendeğin dibine kapak-

lanıverdim. Hâfızamdaki eski korkular sarmıştı benliğimi; bordalarına *U.K.H. Belediye Kasabevi: Et ve Sucuk Malları* yazıları yazılı kamyonları sıkça görüyorduk bizim kentin sokaklarında. Bordalarındaki yazıların yanısıra, kuru kuru kan lekeleriyle et değil de suç taşıyorlardı dersin, korku taşıyorlardı dersin sokaklarda. Son kez de hapishane avlusunda görmüştüm benzeri kamyonları.

Kamyonun, dibinde yattığım hendeğe yaklaştığını anlaymca, ayağa fırlayarak, dehşetle koşmaya başladım. Yamaçta düşe kalka bir yüz adım kadar uzaklaşır uzaklaşmaz sık böğürtlenler arasına attım kendimi - kimse göremezdi beni olduğum yerde; tehlike uzaklaşana dek dağlar koruyacaktı beni yine. Az önce avucumun içinde tuttuğum kuş kadar hafiftim. Ama ilgimi kesmiş değildim; böğürtlenler arasından izliyordum kamyonu.

Büyük bir süratle geldi, yamacın yüz metre kadar uzağında durdu, yanık tarla içinde dar bir daire çizerek çıktığı yere doğruldu. Korkum inceliyordu yavaş yavaş. İçim ılır gibi oluyordu. Gözlerimi yumdum. Korkmama sebep yoktu ortada; yanlış bir yoldaydı kamyon; çıktığı yere yönelecekti tekrar. Ama sandığım gibi olmadı. Gerisin geri hareket etti; hendeğin az uzağında durur durmaz, arka kapağı gürültüyle açıldı. Kamyondan yere atlayan elleri silahlı askerler gözüme ilişince bütün vücudumu garip bir titreme kapladı gene.

Dikkatim dağılmıştı. Az önce zihnimde uyanmış olan eski korkular yoğunlaşarak gırtlağımı

sıkıyordu. Aym zamanda kendimi kontrol altma almağa çalışıyordum. Gerçekten asker miydi onlar? Gerçekten silahlı mıydı onlar? Bizim kentin savunma bakanlığına mensup özel grup polislerine benzemiyorlardı ama üniformalı ve silahlıydılar. Derken ansızm bir kumanda : kamyondan dört -evet, dört- kişi atladı yola. Bir ara korkumu da bastıran bir heyecanla, dört kişiye daldım : dördü de baş açık ve yalmayaktı. Sırtlarmda yalmzca iç çamaşırları, nereye getirildiklerini bilmek, nerde olduklarını unutmayasıca hâfıza larma sindirmek istermişlercesine, durdukları yerde dört dönerek yanık tarlaya, yamaca, yamaçtaki çam ağaçlarma baktılar. Ama merakları uzun sürmedi : bellerine inen dipçikler altmda ağır adunlarla sığ hendeğe doğru yürüdüler. Hendeğe az kala duraksayıp başlarım son kez dağlarm yüksek doruklarma kaldırdılar. Sonra bir bir dizleri üstüne çöktüler; ve dağlarm doruklarını kutsar gibi, önce biri, onun ardmdan ötekiler, başlarını göğüslerine eğdiler. Çıt çıkmıyordu. Ne bir kuş cıvıltısı, ne bir yaprak hışırtısı. Ürkütücüydü sessizlik. Tüfekleriyle dördünün kafataslarma nişan almış üniformalılar bile taş kesilmiş gibi duruyorlardı hendeğin on adım kadar uzağmda.

Derken tüfekler ateş aldılar. Hendeğin kıyısmda dizüstü duran dört insan, bir anda insanlıklarmı yitirerek, içi lüzumsuz eşya dolu bavullar gibi hendeğin dibine devrildiler. Üniformalılar, ateş ettikleri silâhlarınm yankısmdan kaçarcasına koşarak, kamyona atladılar. Ve kamyon hızla hareket etti. Yankılar bir süre yamaçlarda yalpa vurdu, sonra yavaş yavaş eridiler; ve dağ, haya-

tın bir sırrını daha kendi içinde saklamak ister gibi, yankıları kendi bağrına sindirdi.

Ortalık önceki sessizliğe gömüldü. Önceki sessizliğe mi? Hoş, sessizlik, tüfekler ateş almadan önceki sessizlikten fazla, sokak lambaları sönünce bizim kentin evlerine çöken sessizliği hatırlatıyor bana.

Hâtıralar!

Güzel veya çirkin, acı veya tatlı - bugün olduğu gibi o günlerde de, hâtıralarımda yaşıyorum ben.

Kamyon yoktu görünürde. Yola bakarken sessizliğin kırıldığını duyar gibi oldum. Bir kelebek mi konmuştu çiçeğe? Tomurcuk mu patlamıştı? Bir kuş mu ötmüştü bir yerlerde? Haşin olmasına haşindi bizim kentin sessizliği; ama yağmurlar yağardı gene bizim kente; erguvanlar ve akasyalar çiçek açarlardı bizim kentin parklarında. Korkunç ve çirkinse bile, bir gerçekti ölüm; ve ölümden kaçmakla, güzel olduğunu sandığım hayat olduğundan daha güzel olamazdı benim için; tersine, ölümden kaçarken güneşe ve çiçeklere açılan kapılar kapanıveriyordu yüzüme.

Böğürtlenler arasından çıktım. Dimdik ve korkusuzca durdum yamaçta. Uzak kentlerin savcıları görsünlerdi beni; yolları ve köprüleri koruyan askerler, hapishanelerin dökme demir kapıları ve beton duvarları dibinde kartal bakışlı gardiyanlar görsünlerdi beni; kurşunlarını sıksınlardı göğsüme - ben, düşsel bir evrenin yolcusu ruhumla, ölmeyecektim hiç; eski ve delik deşik paltomda sadece birkaç delik daha, büzülüp uyuyacaktım bir çukurun dibinde.

Sağlam ve güçlü adımlarla yamacı indim.

Sığ hendeğin dibinde dört kişi yatıyordu, cansız. Ak gömlekleri - belki daha dün çamaşır leğeninde yuvulup çamaşır telinde kurutulmuş, ve bir kadının eliyle ütülenmiş ak gömlekleri irili ufaklı kan lekeleriyle kaplıydı. Kan lekeleri arasına yapışık, gene irili ufaklı, et ve beyin kesekleri vardı. Saçları da kan içindeydi. Kan içindeydi sanırım. Ama kızıl değildi saçları. Yağmurda ıslanmış gibiydi. Öyle ki kimin sarışın, kimin kumral veya kimin kara saçlı olduğunu ayırdetmek imkânsızdı. Üçü yüzüstü yatıyordu; birininse yüzü açıktaydı, ve, iki eli iki şakağında, gözçukurları içinden fırlamış gözbebekleriyle, başka dünyalara karşı yeryüzünün aynasını tutar gibi bakıyordu gökyüzüne.

Alışıktım böylesine görüntülere; korkum uzun sürmedi. Geçtiğim yolun bu kesimine de ölüm gölgesi düşmüştü işte. Ama niçin buraya? Niçin güneşin aydınlığını esirgemediği bu yamaç dibinde? Çiçeklerin özgürlük içinde çiçek açtıkları, kuşların özgürlük içinde ötüştükleri bir yerde? Yatışmıştım ya, birkaç damla gözyaşı döktüm gene yüreğim üstüne. Ölüm gölgesi bir bulut gölgesinden farklı değildi - silinip gidecekti elbet. Ama toprak kalacaktı. Güzel toprak, doğurgan toprak, verimli toprak kalacaktı. Tıpkı benim yurdumun toprakları gibi. Benim yurdumun toprakları daha bir bereketliymiş bu günlerde.

10

«Gördün, değil mi? Gördün!»

Solda, dibinde dört cesedin yattığı, sığ hendeğin yirmi metre kadar uzağmdaki boz bir kayanın gerisinden gelmişti ses. Ama görünürde kimseler yoktu. Gerçekten biri mi konuşmuştu? Kulak verdim. Çıt çıkmıyordu. Bir ara, gerçeklerden kopuk yorgun beynimin garip bir oyunu, diye düşündüm; güldüm hatta. Dört cesedin yanmdan ayrılacağım anda aynı ses tekrarlandı :

«Gördün elbet! Gördün! Gördün!»

Sesin çıktığı yere baktım : boz kayayı çepeçevre çeviren olağanüstü boy atmış eğrelti otları arasmda bir kadm duruyordu.

Yalmzca ölümden değil, hayattan da kaçan bir yaratıktım ben o günlerde. -Şu anda *Polonya Havacılar Kulübü*'nün yarı karanlık barında Viskimi yudumlarken de öyle bir insan değil miyim ben?- İnsiyaki bir davranışla dağ yolunu aradım. Ama.

Göğüslerine dek yükselen eğreltiler arasmda duran kadmm benden fazla güven ve selâmete ihtiyacı vardı. Uzunca bir süre olduğumuz yerde kaldık.

Derken kadm eğreltiler arasmdan çıktı, ağır adımlarla yürüyerek geldi, üç adım uzağımda durdu. Uzunca boylu ama ince ve zarifti. Sırtmda kara bir entari vardı. Çenesi altma sıkı sıkı düğümlü ak benekli kızıl mendil altmdan taşan terli kara saçları yapış yapıştı ak şakaklarmda. İri, alabildiğine açık ve kıpırtısız gözleriyle yüzüme baktı uzunca bir süre. Konuşmamı bekliyordu sanırım; benden ses soluk çıkmayınca hendeğe yak-

laştı, hendeğin kıyısmda dizleri üstüne çökerek, gökyüzüne bakan ölünün gözlerini kapattı; sonra elleri göğsü üstüne kavuşuk, bakışlarım kesin bir suskunlukla yüzüme kaldırdı, ve, suskunluğunun devanı olan bir sesle : «Suçsuzlardı,» dedi.

Ben söyler olsaydım aynı tonda ve aynı kesinlikle söylerdim. Ama kadının benimle ilgisi kesilmişti. Yoksa bana mı öyle geliyordu? Gözleri yumulu, ölülerin dünyasma dalmış gibi, uzun bir süre durdu hendeğin kıyısında. Sonra kalktı, boz kayanm dibine gitti, kucak dolusu eğrelti yolarak geri döndü, otları yere bıraktı, ve kimliğimi bilmek istercesine gözlerini yüzüme dikti.

«Yolcuyum,» dedim.

«Yolunuz kentten geçecekse eğer, gitmeyin,» dedi, çok sakin bir sesle.

Bana karşı gösterdiği ilgisinin kesilmemesini istiyordum.

«Ya siz?» diye sordum.

Hemen cevaplamadı sorumu. Bakışlarını yüzümden hendeğin dibinde yatan cesetlere, cesetlerden kamyonun gözden kaybolduğu yere götürdü; baktı baktı. Soluk soluğaydı. «Tehlikeli günler yaşıyoruz,» dedi; «Karabasan çöktü bizim yurdun topraklarına,» dedi; ve yaralı yüreğinin bir parçasını koparırcasma yükseltti sesini : «Suçumuz ne ki! Heryerde terör. Kentlerimizin huzuru bozuldu. Köylerimiz talan edildi. Okullarımızı, kiliselerimizi, kültür merkezlerimizi kapattılar. Malımız mülkümüz yağma oldu. Sokaklar askerle dolu. Kadmlarımızm ırzına giriyorlar. Suçsuzduk, suçsuzduk. Anlıyor musunuz? Hiçbir suçumuz yoktu. Tek suçumuz onlardan başka... Onlardan başka bir dilde konuşmamız. Bir suç mu bu? Bas-

kma uğramamış bir tek ev, üyesi tutuklanmamış bir tek aile kalmadı. Ben de sorguya çekileceğim dönersem kente. Yollar kapandı benim için de.»

Farkmda olmadan :

«Dönmeyin,» dedim.

Faltaşı gibi açıldı kadmm gözleri :

«Dönmeyin mi dediniz?»

«Dönmeyin,» dedim.

«Kente dönmiyeyim de nereye gideyim?»

Baş işaretiyle yamaçtaki bodur çalılar arasmdan çamlığa yükselen patikayı gösterdim :

«Dağlara.»

«Dağlara mı?»

«Dağlarm yolsuz olduğunu sanmaym. Her dağda bir yol vardır; üstünden yıllar önce, yüzyıllar önce, belki de binlerce yıl öncesi insanların geçmiş oldukları yollar vardır. Üzerleri yaban otlarla, sarmaşıklarla, taşlarla örtülü; ama gene de yol. O yollarda bana benzer kimselere rastlayacaksınız. Tüm kötülüklerden soyunuk insanları tamyacaksınız. Kuşkulanmayın hiç, size soru soran olmayacak; kimliğinizi, nerden gelip nereye gittiğinizi bilmek istiyen ne bir polis, ne bir savcı, ne bir yargıç. Siz size sahip olacaksmız. Yalnız, zaman zaman, dağlardan köy ve kasabalara inip ekmek dileneceksiniz. Evet, ekmek dileneceksiniz. Tıpkı benim gibi. Ama dilendiğiniz ekmeğinizi rahatça yiyeceksiniz. Rahatça yatıp uyuyacaksınız. Rahatça soluyacaksınız. Ölümden de korkmayacaksınız. Tıpkı benim gibi.»

Ben konuştukça kadınm gözlerindeki şaşkmlık çoğalıyordu. Uzunca bir süre ses etmedi. Neden sonra, hâlâ şaşkm, bakışlarını eski paltom, de-

lik-deşik ayakkabılarım ve karmakarışık saçımsakalım üstünde gezdirdi.

Pes! Kendisi gibi bir insan olduğumu görmüyor mu?

«Ama siz... ama siz gezginsiniz!»

Ben gezgindim. Kesinlikle bir gezgindim ben.

«Ben sizin gibi bir insan olamam. Köylerde, bazan kent sokaklarında görüyorum sizleri. Amaçsız, sürüm sürüm sürüklendiğinizin farkındayım. Sizin gibi bir insan olmamı mı istiyorsunuz gerçekten! Olamayız! Bizler dünyadan ve hayattan kopuk kimseler değiliz! Yurdumuz var. Tanrı tarafından bizlere bağışlanmış topraklarımız var. Mahmız mülkümüz, bin yılhk kültürümüz var. Evet, kültür örgütlerimiz, üniversitelerimiz, ibadet yerlerimiz... Talihimiz sizinkinden ayrı. Sizin için hava, su ne ise, kültür de bizim için...»

Aniden susarak bakışlarım hendeğin dibinde yatan cesetlere indirdi. Sonra tekrar yüzüme baktı. Bir şeyler daha söylemek isteyen bir hali vardı. Ama konuşmadı. Hendeğin kıyısma çöktü, bana bakmaksızm, çok sakin bir sesle : «Bunlar kim, biliyor musunuz?» dedi. «İkisi öğretmen. Biri piyanist. Biri şair.» Ve ellerini cesetlere uzattı; ellerini hafifçe ölülerin kanh saçları, kanlı gömlekleri üstünde gezdirdi - hayat mücevherlerini bir an için daha olsun avuçları içinde tutmak istercesine. Bense, kadının dudakları arasından dökülmüş kelimelerin ağırlığı altında ezik, hendeğin kilometrelerce uzağında duruyordum sanki. Durdukça kara gölgeler çöküyordu gene gözlerinin önüne. Oysa hava güneşliydi. Karşıda yamaç, yamaçta çamlar ve akçalar, daha yükseklerde kayalıklar ve doruklar, renkler cümbüşü içinde yıkanıyorlardı.

Durup dururken garip bir titreme geçti içimden. Ya karanlık dağları da sararsa?.. Dağlar da, hayat yükü gibi, üstüme abanırsa?.. Bugüne değin canımın odak direği olmuş umut yıkılıverirse? Gün ışığı sönüverirse?.. İnsan, kuş, böcek sesleri işitilmemecesine kesiliverirse?..

Başımı göğsüme eğerek ayaklarımın dibindeki kazılı gevşek toprağa baktım. Bir şey arıyordum. Kadın, hâlâ dizleri üstünde, eğrelti otlarını bir bir kaldırıp hendeğin içine atıyordu. Hendeğin dibinde yatan cesetler tastamam eğrelti otlarıyle örtülünce ayaklarımın dibindeki toprak üstünde aranacak hiçbir şey kalmamıştı. Ama ben arıyordum boyuna. Neyi? Kendimi belki. Kadınsa ayak üstü duruyordu gayrı.

«Ne arıyorsunuz?» diye sordu.

«Kuş,» dedim.

«Kuş mu?» dedi tekrar; bu kez şaşkın bir sesle.

«Kuş!» dedim. «Kuş! Kuşun ne olduğunu bilmiyor musunuz? Fır fır uçar!»

Ve iki kolumu kanat yaparak, kanat çarpan bir kuş gibi, salladım havada.

«İnsanoğlunun beyni ince, ince olduğu kadar da çok çapraşık bir mekanizmadır derdi öğretmenimiz bize okulda.»

Bana, *sen bir çeşit delisin,* demek istiyordu kadın anlaşılan. Evet. Bir çeşit deli. Ama gene de deli.

«Masum insanların kurşuna dizildiği yerde kuş ne arar?»

Cevap yerine öfkeli bir bakışla süzdüm kadını.

«Özür dilerim,» dedi kadın; «sizi incitmek istemedim.»

«...»

«Buraya bakın, ben kente dönmeliyim. Sizin için fazla bir tehlike yok. Benimle geliniz. Bizim evde yiyecek falan bulunur...»

Dudaklarım sımsıkı kapalı kaldı.

«Benim adım Magdalena,» dedi kadın; «sizin?»

Benim de bir adım vardı yıllar öncesi. Şimdi adsızım.

Dönerek yamaç dibince yürümeğe başladım.

Az mı gittim, uz mu gittim, hatırlamıyorum; başımı arkama çevirip baktığım zaman kadın yoktu görünürde. Bir ara duraksayıp çevreme göz gezdirdim :

Hiçbir şey değişmemişti çevremde.

Herşey değişmişti çevremde.

Yürüdüm, yürüdüm. Solumda sarp yamaç ve dağlar, sağımda suları sakince akan ırmak; ve ırmağın ötesinde üstü ot fırçalarıyle, kamışlarla, yer yer çirkef sular ve dikenli bitkilerle örülü düzlük. Ortalık garip bir sessizliğe bürünmüştü. Ama uzak bir sessizlikti bu. Yabancı bir sessizlikti. Kuzey sessizliğiydi. Yok yok, İbsen sessizliği değil, *Gulag* sessizliğiydi. Nereye gittiğimi bilmiyordum. Düşünmüyordum da. Kamışlar gibi, ırmak gibi, ben de ortalığın bir parçasıydım; ne var ki, yalnız dışımda değil, içimde hissediyordum sessizliği.

Salt erce yürüdüm düşünmeksizin. Aklıma gelen ilk şey kuş yavrusu oldu. Pişmandım kuşu hendeğin kıyısında bıraktığıma. Sonra kargaları hatırladım. Daha sonra Joseph'i. Güneş batmak

üzereydi. Ortalık iyice karanlıklaşmadan önce dağ yoluna sapmam gerekecekti. Ama niçin? Dağlarda yürümeme bir sebep var mıydı gerçekten? Tanığı olduğum günün olaylarından sonra dağlara sığınmanın anlamı kalmış mıydı gerçekten? Benim yerim gerçek dünyada ve gerçek insanlar arasında değil miydi?

Joseph'i hatırladım tekrar. Ama Joseph... Sessizliğin ucunda bir yerde beni bekliyen Joseph gerçek bir insan değildi ki!

Joseph'e karşı işlediğim ihanet duygusuyla burkuldu yüreğim. Üstelik sessizliğin kıyısı sandığım kadar uzak değildi - yüz adım kadar ötemdeki söğüt ağacından kuş cıvıltıları geldi kulağıma. Bir ara tüm bilincim yitik, aklım yalnızca kuş seslerine bağlı, güçlü adımlarla ağaca doğru yürüdüm.

Akşam güneşinde varaklanmış gibiydi ağaç. Ağaçta ne kadar yaprak varsa, o kadar da serçe vardı. Dibinden geçtim, kuşlara baka baka; hiç biri uçmadı. Hayli uzaklaşınca duraklayıp başımı ağaçtan yana çevirdim : serçeler değil, söğüt ağacı söylüyordu sessizlik türküsünü akşama.

Kabil değil, ağacın çok uzağında olamazdı Joseph; arayıp bulmahydım mutlaka.

11

Elleri, dizlerinin üstünde, başı az öne eğik; kilisenin loşluğunda bir sırada oturuyordu sanki Joseph Tucknell. Yüzündeki hüznün yansısından başka bir şey mi görüyordu ellerinde? Bu adam bir saat öncesi istasyon duvarı dibinde beni bek-

liyen, bana dert ortağı olmak isteyen adam değildi. Hüznü ve sürekli suskunluğu küçültmüştü varlığını. O denli küçültmüştü ki... Yok gibiydi. Yanından çekip gidersem bile, zamana ve ortama lâkayıt, oturacaktı öyle sessizce. Ve geçecekti zaman. Barcı, raftaki içki şişelerini aydınlatan ampulü kısacaktı önce; sonra masalardaki küllükleri boşaltacaktı çöp tenekesine; peşkiriyle masalardan bira kalıntılarını silerken, kapatma zamanı! diye seslenecekti. Ve o zaman, ancak o zaman, Joseph Tucknell bir gölge gibi ayağa kalkıp *Polonya Havacılar Kulübü*'nün barmdan çıkacak, ve, öteki gölgelerden farksız bir gölge olacaktı dışardaki gece içinde.

Dalmış, ellerine bakarken :

— Gunnersbury'de, dedi.

Usulca salonda gözgezdirdim. Barcı, barın kuytuluğunda genç kız ve genç oğlan, aynı durumdaydılar. Evet, Joseph Tucknell'di konuşan.

— Ne? diye sordum, salonun sessizliğini incitmeksizin.

— Eşim, dedi Joseph Tucknell.

— Ha... Tabi, eşinizden bahsediyordunuz?

— Gunnersbury mezarlığına gömüldü. Çok şirin bir yer. Hele bu yaz akşamları. Hayattayken de giderdik Gunnersbury mezarlığına. Beraberce. Peykelerin birine oturarak mezarları seyretmeyi çok severdi eşim.

Zavallı. Öleceğini biliyordu demek.

Gözlerini masanın kenarında tuttuğu ellerinden yüzüme kaldırdı. Aklımdan geçeni anlamıştı sanki :

— Biliyordu, dedi. Öleceğini biliyordu. Ama öleceğini bilmeyen insan var mı dünyada? Hiçten

geliyoruz dünyaya, hiçsizliğe dönüyoruz gene. Önemli olan doğumla ölüm arası.

— Evet, dedim.

— Mutluyduk hayattayken, dedi Joseph Tucknell.

— Siz hâlâ hayattasınız, dedim.

Joseph Tucknell'in bakışları yüzümde dondu. Dediklerim üstüne düşünüyordu sanırım.

— Yalnızlıktı en büyük çilesi son zamanlarda. Benim yalnızlığım.

— Ama siz yalnız değilsiniz. Kızınız...

Sözümü kesti :

— Kendimi yalnızlık duygusuna kaptırmayacağıma, hiçbir günlük onsuz kalmıyacağıma söz verdim. Ve durdum sözümde. Tanrı'nın her günü ziyaret ediyorum mezarını. Sevdiği çiçeklerden demetler götürüyorum her gün; ve mezarlığa akşam karanlığı çökene dek mezarının başı ucunda oturuyordum.

Gözleri buğulandı.

— Anlıyorum, dedim; yalnızlık zor.

Gözlerine gelen yaşları geri ite ite, boğazmdaki acı yumruyu yuta yuta konuştu :

— Hayır, yalnızlık değil bu. Yalnızlıktan çok daha haşin bir şey. Beni, sadece yapa-yalnız bırakıp gitmedi eşim; bugüne değin beni ayakta tutan, varlığımı koruyan birşeyleri alıp gitti kendisiyle birlikte. Ben boşluk içindeyim. Yollar, ışıklar, sesler, gülümsemeler, çiçekler... herşey yüce bir boşluk içinde. Evet, boşlukta yaşayan bir adamım ben.

Ve susarak boş bakışlarını tekrar yüzüme dikti. Uzun uzun baktı. Bakarken, gözbebekleri geri-

sinden fırlayan garip bir ışıltmm yüzüne canlılık getirdiğini görür gibi oldum.

— Telefonda heyecanlıydmız. Sesiniz içimi ılıttı. Evimden çıkarken size ve bana yakm konu ve olaylar üstüne konuşacağımızı düşündüm.

— Evet, dedi Joseph Tucknell, bakışları hâlâ yüzümde. Haklısmız. Heyecanlıydım. Telefonda sizin de sesiniz bir kurtuluş çağrısı gibi geldi kulağıma. Yeniden gerçek hayata kavuştuğumu hisseder gibi oldum. Özür dilerim. Şahsi çile ve acıları açığa vurmaktan kaçmmalıydım. Ne var ki... Görüyorsunuz, güçsüzüm. Susarak bakışlarını elleri üstüne indirdi. Güçsüzüm, dedi tekrar; ama bu kez sesindeki güçsüzlük güçlü bir içtenlikle yer değişti. Şahsımla ilgileneceğinize ihtimal vermiyordum doğrusu. Çünkü Londra'da oturduğunuzu yıllar öncesi öğrendim. 1958'de sanırım. Bütün bu zaman içinde sizinle bir ilişki kurmak ihtiyacını duymadın. Öyle ya, ne siz beni tanıyorsunuz, ne ben sizi.

Ellerini masanın kenarından kaldırdı. Sinirli sinirli süet ceketinin ceplerine sokuşturup çıkardı, parmaklarmı birbirine geçirdi; gözlerini yüzüme kaldırdığı zaman dudakları ucuna silik bir tebessüm takıldı.

— Biliyor musunuz, sizi rüyamda gördüm geçen gece, dedi. Az sustu; sonra ilâve etti: Tanımadığı, ömründe hiç rastlamadığı bir kişinin insanın rüyasına girmesi... Tuhaf değil mi?

— Değil, dedim. Yurttaşız.

— Yazm baharı uğurladığı bir zamandı. Livadia sarayınm verandasmdan denizi seyrediyordum. Çuval dolusu mücevher serpmişti dersin güneş de-

mizin yüzüne. Saraym çevresinde vistaria'lar, azalia'lar, rododendron'lar arasında serçe ve ardıç cıvıltıları; alçaklarda yeşil bağlar; ve bağlarm kıyılarmda selviler - güneşle doğanın düğünlerine davet edilmiş, civcivli bir şenlik içinde allı pullu genç kızlar gibi duruyorlardı gözlerimin önünde.

Ve o cennet güzelliğini yudum yudum içime doldururken gök gürledi birden. Karanlık çöktü dağlara. Şimşekler çaktı. Saray sarsıldı. Karanlık hızla dağların doruklarmdan alçaklara inerek ortalığı kapladı. Deniz, gökyüzü, bağlar ve çiçekler kaybolup gittiler gözlerimden. Kuş cıvıltılarının yerini hayvanlarm hazin böğrüşmeleri, acı ulumaları aldı. Ben de değişmiştim aniden. O güne değin içimde saklı güçlü ve azimkâr ben, kendi dışıma çıkmıştım. Kendi dışıma çıkmca da bambaşka bir insana dönüşmüştüm; cüce, ezik, yoksul, korkak, ve güçsüz. Ama sığındıkları yerlerini terkederek dereler dibinden, yamaçlardaki çalılar arasmdan ve bahçeler içinden Livadia bayırlarım tırmanan hayvanların durumları benimkinden çok daha hazindi. Onlar için gerçek bir *Armageddon,* önlenilmez bir tragedya başlamıştı. Geyik, porsuk, tavşan, sansar, tilki, kurbağa, kertenkele... hatta yılanlar. Tümü yenik. Tümü garip bir panik içinde, *Bizler de Tanrı yaratığıyız! Kurtarın bizi!* der gibi bakıyorlardı karanlık içinden ışıltılı, ışıltılı olduğu kadar da korku dolu gözleriyle. Ama benim varlığım onlarmkinden önemliydi. Güç belâ verandayı indim. Kaçıp kurtulmam gerekiyordu. Nereye? Denizden yana kaçamazdım. Kuzeye baktım. Bana yol gösterecek bir ışık, bir yıldız aradım. Yoktu. Son gücümü toplayarak yürümeğe çalıştım. Ama çok gitmedim.

Yeniden şimşekler çakıp gök gürlediği zaman dünya bütün ağırlığıyle üstüme abandı. Öldüğüm yerde ne zamana dek yattığımı bilmiyorum, başımı kaldırdım. Üzerimde, gözleri içinden ateşler fışkıran, biri duruyordu. Biri diyorum ya, yaratığın insan olduğundan emin değildim. Ama... insandı sanırım. Güçlü elleriyle beni ayağa kaldırdı ve, hazin hazin böğrüşen hayvanlar arasından geçerek, beni bilmediğim bir yere götürdü. Kendime gelince yanıbaşımda duran adamın yüzünü gördüm. Evet, *benim gibi bir adamdı.* Nereye gidiyoruz diye sordum. Baş işaretiyle dağların doruklarını gösterdi. Dağların dorukları güneş ışığı içindeydi.

Sustu Joseph Tucknell. Gözleri önceki umutsuzlukla gölgelendi. Başı yavaş yavaş göğsüne sarkıyordu gene. Ellerini de yeniden dizleri üstüne koyacağı anda :

— Bu kadar mı? diye sordum.

— Rüya mı? Rüya bu kadar, dedi. Fakat...

— Fakat?

Ellerini saklayacak bir yer arar gibi dizlerinden ceket ceplerine götürdü, bakışlarını yüzüme kaldırdı.

— Uyanınca sizi düşündüm, dedi.

— Beni mi?

— Tuhaf değil demeyin, siz gelip durdunuz gözlerimin önüne. Evet, tanımadığım sizi İsminizi bile bilmediğim sizi..

Pes! Şimdi anlıyorum : eskiden de öyle değil miydi Joseph? Dağlarda yürürken kendisine karşı beslediğim en iyi niyet, en saf duygularıma rağ-

men, habire suçlusun diye üstelediği günlerde de gerçeği düşten ayırdedemiyecek kadar zavallı bir yaratıktı Joseph. Üzerine titrememe bir sebep var mıydı o günlerde? Gözlerinden hayatın renginin silindiği bir anda kendisini bir umutsuzluk uçurumunun dibine bırakıp gitmiş olsaydım rüyasına girmezdim bugün; sırtında süet ceket, elinde kılıflı şemsiye, bir senatör tavrını takınıp istasyon duvarı dibinde beklemezdi beni Joseph bugün.

Evet. Öyle yapmam gerekiyordu kırk yıl öncesinde. Bundan kuşkum yok şimdi. Hele o akşam. Güneş ışıklarında yaprakları varaklı ağaç, akşama sessizlik türküsünü söylerken; sessizliğin kıyısında Joseph beni beklerken; elveda demeliydim Joseph'e ve ıssız yollara.

Ama demedim.

12

Ortalık karanlıklaşınca hafif bir esinti aktı doğudan. Yamacın dibindeki akçaağaçların serin soluklarını duydum yüzümde. Bir kadın -belki annem- öpmüştü sanki beni. Ve o anda varlığım yeni bir anlam kazandı; benim için yeni bir yol -gene dağlarda belki- ama yeni bir yol başladığını, ve bundan böyle yürüyeceğim o yeni yolda içimin sesini yalnızca kendim değil, benden başka kimselerin de duyacaklarını hisseder gibi oldum; ve sola dönerek yamacı tırmanmağa koyuldum.

Kayalıkları geçtim. Taşlıkları, ırmakları, çayırları geçtim. Günlerce yürüdüm. Gündüzler rüzgârlı ve güneşsiz. Geceler soğuk ve aysız. Gökyüzsüz dağlar başka âlemler gibiydi. Rastladığım yol-

cular da öyle; hiçbir şey değişmedi şuurlarının şafaksız ufuklarında. Gözleri sönük. Yüzleri boz. Boz yüzleri soğuk fırınlar gibi. Joseph isimli birini arıyorum, diyorum rastladığım kimselere. Aranacak bir şey var sanki dağlarda! Kimi şaşkın, kimi ürkek; yüzüme bir budalaya bakar gibi bakarak, uzaklaşıyorlar yanımdan. Bir insan! diye bağırmak istiyorum; adlı sanlı bir insan!.. Rüyasında gülen, rüyalarında hüznünü okşayan, varlığını, tıpkı sizler gibi, rüyasında bulan bir insaaan! diye haykırmak istiyorum arkalarından; sesim boğazım içinde kırılıp yüreğimin içine dökülüyor sancıyla.

Dört cesedin yanından ayrıldığım günden bir ay sonra -Bir ay ım? Belki iki. Otlar, yapraklar sararmaya yüz tutmuştu- yüksek bir tepe üstünde durarak, boğazımı yırtarcasına Joseph! Joseph! diye bağırmıştım muhakkak - ihtiyar bir adam dikildi karşımda. Adam diyorum, oysa yolcuydu. Fakat -dün mü, bugün mü? belki de bir ay önce- yolcunun bedii görünüşünde değilse bile, ruhi durumunda şaşırtıcı bir değişiklik yer almıştı : yolcu gülüyordu. Ve gülen gözlerini yüzümden bayırın dibine götürerek, «Orda,» dedi. Bayırın dibinde başka yaşlı bir yolcu yatıyordu taşlar arasında; başı ucunda körpe bir çocuk. Çocuk yaşlı yolcunun, dizleri üstüne aldığı başını okşuyordu iki eliyle - rüyada gibi.

Karşımda duran adam gözlerini çocuktan yüzüme kaldırdı, ve, yüzü hâlâ hoş bir gülümseme içinde : «Müjde, müjde!» dedi, coşkulu bir sesle : «Haberin yok belki, dünya savaşı başladı! Başladı

diyorum ya, haber ancak bugün ulaştı bize. Yalnızca bizler değil, herkes korku içinde. Ama herkes! Bu dünyada herkes ölümle yüz yüze, burun buruna bundan böyle!»

Bayırı indik.

Nihayet bulmuştum Joseph'i. Joseph'le birlikte kendimi de.

Hava bozmuştu. Doğu yelinin dağlarm doruklarmdan getirdiği ince ve tek tük kar lapaları uçuyordu havada. Joseph'in başı ucuna çöktüm. Küçük çocuk iki elini Joseph'in kafasmm altma sokuşturdu, Joseph'in ağır kafasını usulca kaldırdı, bana teslim etti, ve, kendisi ayağa kalkarak, yaşlı yolcunun yanmda durdu. İkisi bir süre Joseph'e baktılar. Sonra yürümeğe başladılar. Az uzaklaşmca yaşlı yolcu duraksayıp başını benden yana çevirdi. «Yol üstünde bırakma onu ölürse,» diye seslendi; aşağılara bir yere indir cesedini. Kurtlar uluyordu geceleyin yakmlarda. Arkadan gelen başka yolcular var.»

Ama Joseph ölmedi. Yalnız ruhu ve bedeninin duyarsız ağırlığıyle, çekilmez bir yük oldu benim için o günden sonra. Şiş dudakları, çökük avurtları yara-bere içindeydi. Kanla kuruyup katılaşmış kirli saçları, tezek kesekleri gibi, yapış yapıştı şakaklarmda. Yüzünü yuvdum önce. Sonra torbamm dibinde bulduğum son parça ekmeğimi, matarasmda kalmış son birkaç yudum suya batıra batıra yedirdim; ve uzun bir süre sessizce oturdum yanıbaşmda. Ortahk karanlıklaşırken gözlerini açtı.

«Ölmemi istiyorsun,» dedi.

«İstemiyorum,» dedim.

«İstiyorsun,» dedi; «istiyorsun.»

İstemiyordum.

«Ben kötüyüm, alçağm biriyim senin için. Gebereceğim günü bekliyorsun. Bilmediğimi sanma. Hainin biriyim senin için. Ben ölünce bu dünyada kendi yerini arayıp bulacağını sanıyorsun. Bensiz, hayatm senin için gül-pembe olacağma inanıyorsun.»

Dudakları arasmdan çıkmış kelimelerin ruhumda yapacağı etkiyi görmek istercesine bakıyordu yüzüme. Yıllar boyu yürüdüğümüz yolun sona ermesini, bu soğuk gecenin sonunda hayatımızm -evet, onun hayatmm- ilk şafağmm doğmasını arzuladım. Görmüş müydü arzumu yüzümde? Görmüştü belki. «Günlerce beni aramadığma göre, ölmemi istediğini sandım. Nerdeydin?» diye sordu. Cevap yerine şakaklarına yapışık saçlarını kulaklarmm gerisine ittim, başmı okşadım - tıpkı o çocuk gib
bayırı inerek, çamlar altma yatırdım, paltomla sırtını örttüm; yüreğimin içinde kendisine karşı beslediğim sevgi ve bağlılığı daha iyi duyabilmesi ve inanması içindi belki, kendim de yanına yattım.

13

Sabahleyin güneşle uyandık.

Sisler dağılmıştı. Göğe yükselen güneş alçaklarda kalan kör görüntüleri aydmlığa kavuştururken çamlar arasmdan eski demiryolu ilişti gözüme.

Yol!

Coşkumu kontrol edecek durumda değildim.

«Joseph! Joseph! Tren yolu!.. Kalk! Görüyor musun? Bak hele!.. Yol!.. Tren yolu!»

Yıllar önce üstünde yürüdüğümüz yol gibi bir yol; çoktan terkedilmiş, demir rayları pas tutmuş, raylar arasından yaban otlar fışkırmış, yer yer bozuk; ama gene de yol! Üstünden bir zamanlar trenlerin düdüklerini çalarak, karanlıkları delerek, yolcuları yeni hayatlara, belki de yeni mutluluklara taşıdıkları demiryolu! Joseph'in de, kandamarlarında o ana dek donuk kanlar aniden harekete geçerek, kendisini gençleştirmiş gibiydi; yaralı yüzünde gülümsemeye benzer bir tatlılık belirdi.

El-ele, çamların altmdan geçerek yola indik. Daha alçaklarda çalı çitlerle çevrili kazılı topraklar yayılıyordu enikonu gözlerimizin önünde. Tarlalara bakarken bir kez daha eski umutlar sardı benliğimi. Coşkumu yatıştırmaya yönelik bir tavırla bakıyordu yüzüme Joseph. Ama konuşmadı. Vücutlarımızın yeni bulduğu bir dermanla yola koyulduk. Nereye? Önemsizdi. Demiryolu, bir hayâl hattı gibi, uzuyordu önümüzde. Yolun ucunda duvarları badanalı, damları kızıl kiremitli, verandalı ve bahçeli evleri görüyordum; bağlar içinde başları renkli yağlıklarla bağlı üzüm toplayan kızları görüyordum; avlularda çamaşır teline çamaşır asan anaları, akşam sofralarında güler yüzlü babaları... Gördüklerimi Joseph de görüyor muydu acaba? İster görsün, ister görmesindi; önemli olan benim ruhumdu o anda. Tüm güçlüklere rağmen, üst gelecek olan sağlam ruhumun kaderimizi değiştireceğinden, bizi iyiye, sağlıklı bir hayata kavuşturduktan sonra, yolculuğumuzun ışıltılı bir denizin kıyısında sona ereceğinden kuşkulanmıyordum.

«Nereye gidiyoruz?» dedi Joseph.

Ses etmedim. Güldüm sadece.

«Bu yolda yürüye yürüye çıktığımız yere ulaşacağız günün birinde,» dedi, homurtulu bir sesle.

«Belki,» dedim.

«Belki ha!» dedi sesini yükselterek. «Belki ha!»

Sözünü, *çıktığımız yere ulaşınca savcıların ellerine kelepçeler takıp seni yeniden yargıcın huzuruna götüreceklerini de biliyorsundur herhalde* diye sürdürmek istemişti sanırım - ama sürdürmedi. Tersine, kendinde bulabildiği tüm gücükuvvetiyle karamsarlığını yenerek, yürüdü sessizce.

Ben az önde ilerliyordum. İkimizden başka kimseler yoktu yolda. Zaman zaman başımı çevirip arkama bakıyor, Joseph'in tökezlediğini görünce, duraklayıp bana yetişmesini bekliyordum. Bir ara ağır bir uğultu geldi kulağıma. Derin ve uzak. Uğultuyu Joseph de duymuş olacaktı ki, ilerimizde yükselen ışıltılı doruklara dalmıştı.

Derken bombardıman uçakları belirdi gökyüzünde. Önce bir tek uçak. Bir tek uçağın ardmdan bir çift; bir çift uçağın ardından üçer üçer - kanatlarında taşıdıkları güneş ışınları ve muhteşem uğultularıyle doruklara, *gökyüziinün sahipleri biziz* der gibi geçtiler dağlar üzerinden.

Uçaklar uzaklaşıp uğultuları işitilmez olunca peşimden gelen Joseph'i aradım. Yoktu. Ama yolun çok uzağında olamazdı. Yol üstündeki bodur çalılar arasında yüzükoyun buldum kendisini.

«Korkma, geçtiler,» dedim.

Kalktı. Hâlâ çalılar arasında durarak, uçakların arkada bırakıp gittikleri boşluğa baktı bir süre; sonra gözlerini üstüme yöneltti, tepeden tırnağa süzdü beni. Az önceki kıvancım üstüne soğuk bir gölge düştü; uçakların uçuşunda bile suçluydum sanki.

Yürüdük gene - yolun sağ kıyısınca dikili, birini ötekinden yüz metre kadar uzaklık ayıran telgraf direklerini saya saya; her onuncu direk dibinde istirahat ederek. Akşama az kala renksiz dumanlar sardı dorukları, hava az kararda; yüzlerimize çarpan ince, ince ama ıslak bezleri hatırlatan rüzgârlı yağmur çiselemeye başladı. Joseph düşünceliydi. Kederliydi sanırım daha fazla. Bir ara durdu, kuşbakışı açıdan alçaklardaki sis tülbentine bürünmüş kazılı topraklara bakarak: «Güneye gidiyoruz,» dedi. Ben de Joseph'in baktığı yere baktım. Fakat bakışlarımız gerisinde saklı düşüncelerimizin biribirleriyle hiçbir ilişkisi yoktu.

«Kuzeye,» dedim.

«Güneye,» diye ısrar etti Joseph.

«Neden?»

«Kuşlar...»

Kazılı topraklar üzerinde kuşlar uçuyordu sürü sürü.

«Görmüyor musun? İlerlediğimiz yöne uçuyorlar.»

«Görüyorum,» dedim.

«Yazın sonu. Yazın sonunda kuşlar güneye uçarlar.»

Haklıydı, kuşlar güneye uçuyorlardı. Fakat ne yoldan çıkmak, ne de geri dönmek niyetinde değildim. Yürüdüm. Joseph, aklına gelenleri kötüye

yorarak, arkamdan seslendi: «Gerçeği konuş! Beni savcıların eline teslim etmek istiyorsun! Beni ele verdiğin takdirde kendi suçunun bağışlanacağını umuyorsun!»

Başımı çevirmeksizin geri seslendim: «Sen kal! Ya da geriye dön! Gönlünün dilediğini yap!.. Yanımda yürümeğe mecbur değilsin!»

«Değilim! Değilim!» diye, kaldı arkamda.

Fakat aradan bir saat geçmeden ılık soluğu vurdu burun deliklerime.

Onuncu telgraf direğine ulaştığımız zaman yağmur hızlanmıştı. Joseph sırtını direğe yasladı, gözlerini yumdu, uzunca bir süre sessizce durdu. Neden sonra, gözleri hâlâ yumulu: «Ben açım,» dedi. «Ben açım... beni...»

Fazla bir şeyler daha söylemek, *beni bu yol üstünde tek başıma bırakıp gitme* diye, yalvarmak istemişti belki de; ama kelimeleri aralıksız takırdayan çeneleri arasından çıkaramadı bir türlü. Joseph'in uzun yol yürüyecek durumda olmadığından kuşkum yoktu. Düzlükteki kazılı topraklara bitişik bir ev, bir ışık aradım; yoktu. Biryerlerde köpeklerin havlamasını duyarım diye kulak kabarttım; çıt çıkmıyordu. Karanlık yutuyordu ortalığı yavaş yavaş. Tekrar yürümeğe başladım. Yürüdükçe az önceki mutluluğum hüzünle yer değiştirdi. Joseph de, aç ve yorgun ama artık sahibine sadık bir köpek gibi, peşimden geliyordu sessizce.

Yürümek zorlaşıyordu gitgide. Beklenmedik arızalarla karşılaşıyorduk: bayırlardan yola yu-

varlanmış kalın gövdeli ağaçlar, yüce kayalar, sağanak yağmurlarda güçlü sellerin demir raylar altında açtıkları derin çukurlar ve rüzgârlı yağmurun ıslak kırbaçlar gibi yüzlerimize çarpışı. Bir ara telgraf direkleri görünmez oldu. Direkleri ararken tam karşımızda yüksek bir bayır belirdi. Tren yolu burada sona eriyordu kuşkusuz. Ama niçin burada? Dağcılar için bir dağ durağı muydı burası? Çevreme gözgezdirdim. Ne bir çatı, ne bir levha; ne de meydan. Telgraf direkleri de yer değiştirmişlerdi: bayıra yüz metre kala sağımızdaki sarp bayırın dibine inerek orda kara ve yüksek çamlar arasmda gözden kayboluyorlardı.

Fakat şaşkmlığım uzun sürmedi:

On dakika sonra, giriş yeri yassı taşlarla çevrili tünelin önünde durduk. Giriş toprak öbekleriyle, zorlu rüzgârların bir zamanlar kökleriyle birlikte topraktan söküp getirdikleri çalılar ve kuru dallarla tıkalıydı hemen hemen. Joseph'in yüzünü aradım. Yağmurun yıkayıp arıttığı yüzündeki tebessümü görür görmez, çalıları sağa sola iterek, tünele girdim.

Tünel çok uzundu; ya da öbür ucu da çalılarla tıkalıydı ki, içersi karanlıktı. Ama olsundu. Uzun olsundu tünel. Karanlık olsundu. Geceyi emniyetli bir yerde geçireceğimin sevinci içindeydim. Joseph de. Karnının açlığmı bile unutmuştu - kuru dallar, çıralar taşıdı tünele benimle birlikte. Tünelin tavanından yere düşmüş kalın taşlar arasında ateş yaktık. Ateşin tavanda ve duvarlarda titreşen ılık ışıkları ikimize mutlu yarınlar muştular gibiydi. Joseph eski paltosunu, paltosuyla birlikte yorgunluğunu, yere serdi; paltosu üstüne uzandı rahatça, ve, içi lüzumlu lüzumsuz eşya do-

lu torbasını başının altma alarak, gözlerini yumdu - gün boyu tarlada çalışıp evinin huzur ve sıcaklığına dönmüş bir köylü örneği. Mutluluğumuz tamdı. Hayatımız eksiksizdi. Hiçbir şey olmamıştı bizim hayatımızda. Üstüne durup konuşulacak hiçbir şey yoktu. Dışarda sürekli yağan yağmurun yumuşak şırıltısı huzurumuza dem tutuyordu.

Çok geçmeden konuşmak özlemi uyandı içimde. Oysa neden bahsedeceğimi bilmiyordum. Bizim denizden belki. Livadia bağlarına yağan yağmurdan...

«Joseph!»

Uyuyordu Joseph. Ateşin yansılarmda yüzü gençleşmiş, gençleşip güzelleşmişti adeta. Hiç mi hiç suçlu bir insana benzemiyordu Joseph. Niçin çıkmıştı acep yola? Suçu neydi? Suçlarm çoğu çirkin bilinir ya, onun suçu güzel bir suçtu belki.

Ellerim ve dizlerimin üstünde sürünerek ateşe yaklaştım, Joseph'in yanma oturarak, yüzüne baktım. Gözleri yumuluydu. Uyuyordu. Ya da, sol gözünün hemen kenarmda kalınlaşmış kan damarının çarpışmda kendi nabzını dinliyordu. Yoksa rüya mı görüyordu Joseph? Yurdunu - Murmansk kıyılarmdan Livadia bağlarma dek, Pinsk sazlıklarından Vladivastok rıhtımma dek - bir yavru gibi bağrma bastırdığı yurdunu okşuyordu rüyasmda Joseph.

Yanmdan çekildim. Uyusundu. Uyurken güzeldi Joseph. Cana yakm bir insandı. Sırtımı duvara yaslayarak düşündüm :

Yarın.

Yarm uyamr-uyanmaz silinecekti yüzünün güzelliği. Mutluluktan, sevinçten, güzellikten nefret edercesine, yüzü gerginleşecek, gözleri daralacak,

bir düşman bakışıyle yüzüme bakarak, *ben açım* diye sırıtacaktı; ve benden ses soluk çıkmayınca beni hainlikle, kalleşlikle suçlayacaktı yine Joseph. Bütün bu uzun yolculuk süresince böyle olmamış mıydı? Ama niçin? Her bulduğumu, her dilendiğimi yedirdim; asabı bozuk günlerde kendisine baktım; üşütücü gecelerde yanma yatarak hoş, umut verici kelimeler fısıldadım kulağma; bedenimin sıcaklığmı bile esirgemedim kendisinden. Sağlığa ve sıcaklığa kavuşur kavuşmaz suçlama ve ilenme buhranma tutulunca da hem sevindim, hem de şaşırdım. Ne istiyordu benden Joseph? Kendisi için yaptığımdan başka ne yapmamı istiyordu? Bilmiyordum. Bildiğim bir şey varsa yarın, belki de gecenin ortasmda, gözlerini açar-açmaz *Ben açım!* diyecekti Joseph. Ah, günün birinde gönlüm dilediğince onun aç karnını doyurabilsem! Öfkesinin, . kötümserliğinin; bütün bu uzun yol boyunca bana karşı yüreği içinde beslediği hmcmm ve nefretinin tek nedeni açlık değil miydi? Tuhaf ama. Karnı tok Joseph cesur ve azimkâr, cesur ve azimkâr olduğu kadar da anlayışlı, uysal, insani niteliklerle zengin ve cana yakm bir insan olamaz mıydı acaba? Olurdu belki.

Joseph'e baktım. Ve irkildim birden. Ateş sönmek üzereydi. Joseph'in yüzü boz toprak rengine girmişti. Dudakları da sıkılıydı. Demincek sol gözünün hemen kenarmda kalmlaşmış kandamarmı aradım. Yoktu. Elimi alnı üstüne koydum. Soğuktu alnı. Bir ölü gibi yatıyordu. Ama ölü değildi Joseph. Usulca gerisin geri çekilerek, tünelin duvarı dibine oturdum yine.

Yağmur dinmişti. Sönük ateşin külleri altmda, bir tavuskuşunun kızıl gözlerini hatırlatan, iki

kor kalmıştı sadece. Az sonra o iki kor da küllere karıştı; ve karanlık tünel bir mezarlık sessizliğine büründü.

Mezarlık...

14

Gözlerimi yumdum. Gözlerimin gerisinde de tünelin rutubetli karanlığı. Bu tünel... Yolumuz burada sona ermişse eğer, bu tünel bizim ortak mezarımız olacak. Bir ara yerimden kalkıp Joseph'in yanıbaşına yatmayı düşündüm. Ama -ölmek istemediğim içindi belki- uyku tutmuyordu gözlerimi. Aniden Magdalena gelip durdu gözlerimin önüne: sırtında V yakalı basma entari; iki örgüde sarı saçları dolgun göğüsleri üstünden aşağıya sarkık; elinde hasır sepet. Hemen uzaklaştı gözlerimden. Ama Magdalena, kendisiyle birlikte getirdiği güneş kokan tarlayı, çayırı, çayırın ucundaki verandalı evi bırakıp gitti tünelin içersinde. Yok, yok; geçtiğim yerlerde iz bırakmayan yokluğun ve karanlığın oğlu değilim ben! Tünelin içersinde bile ışıl ışıl her yamm. Kuşlar cıvıldaşıyorlar akdikenlerde. Ilık yeller okşuyor saçlarımı. Akşam güneşinde yaprakları varaklı söğütler ruhumun şarkısını söylüyorlar geçtiğim yollara. Ve karşımda genç bir kadın. İnce ve uzun boylu, ak yüzü omuzları üstüne dökülü gür ve kara saçlarıyle çerçeveli suna gibi bir kadın; iri, iri ve alabildiğine açık gözleri içinde sevgi pınarlarının en billur ışıltısıyle bakıyor yüzüme.

'Tanıdın değil mi?'

'Magdalena,' diyorum.

'Tanıdm,' diyor kadın, ve önümde dizleri üstüne çöküyor.

'Suçsuz insanlarm ölümleriyle burkulu bir yürek sevebilir mi hiç?'

'Suçsuz insanlarm özlemlerini içinde taşıyan bir yüreğin sevgisi kadar güçlü bir sevgi olamaz.'

Ve ellerini yüzüme uzatıyor; şakaklarım, alnım, kuru dudaklarım üstünde gezen parmakları, Livadia bağlarmda üzümlerle yüklü asmaları okşayan ılık bir esinti gibi. Üzerime eğiliyor. Sıcak dudakları dudaklarımda. Hatırlamıyorum gayrı - annem de Magdalena gibi öpmüştü beni muhakkak çocukluğumda. Başını az arkaya atarak gülüyor Magdalena. Elini çenemin altma götürerek başımı yukarıya kaldırıyor; gülüyor gene, gülüyor gene Magdalena; kara kirpikleri, haziranda çiçekler üzerinde kanat çarpan kelebekler gibi. Yaşamak güzel. Güzelden çok daha güzel yaşamak. *Yaşamak* kelimesinin anlamı *gülmek ve sevmek* kelimeleriyle biçimlendirilmeli sözlüklerde.

'Kalk,' diyor Magdalena.

'Nereye?'

'Kente.'

'Kente mi?'

'Uzak değil. Bu tünelin hemen ötesinde bizim kent.'

'Kentler soğuk. Kent insanları duyarsız. Kentler yabancı benim için.'

'Deme. Bizim kenti bilmiyorsun sen. Hayat kokar bizim kentin sokakları. Parkları, meydanları, apartımanları, tiyatroları, sinemaları hayat kokar bizim kentin. Biliyorum, kendi yerini arıyorsun sen gerçek dünyada. İnan bana, senin yerin insanlar arasında. Çünkü sen de insansın. Kendinden

kaçamazsm. Yaşlı dünyamız içinde boş, ıssız bir yer yok gayrı. Kötüyseler bile insanlar arasmda arayacaksm kendi yerini. Bulacaksan şayet, insanlar arasmda bulacaksm kendi yerini. Güçlükle belki; alm terinle belki; ama ancak insanlar arasmda. Kalk... Bu tünelin öbür ucunda seni bekliyen biri var.'

'Kim?'

'İş bulma bürosu memuru.

'Korkuyorum.'

'İşten mi?'

'Hayır, insanlardan.

'Metin ol.'

Ellerini koltuklarımm altma geçirerek ayağa kalkmama yardun ediyor Magdalena. Sonra, o önde ben arkada, karanlık içinden yürüyerek tünelden çıkıyoruz.

Karşıda tek peronlu banliyö istasyonu. Kara elbiseli, kolalı gömlekli, melon şapkalı, çantalı ve şemsiyeli bir adam; yavaş ama ölçülü adımlarla, peronu ölçer gibi, bir ucundan öbür ucuna gidip gelen bir adam, arada duraksayıp, köstekli saatine bakıyor : gecikmiş treni bekliyor her halde. Gözlerime başka kimseler ilişir diye istasyonun girişine, bekleme yerinin desteği saksı çiçekleriyle bezeli penceresine, istasyonun önündeki taşlığa bakıyorum. Yok. Kimse yok. Perona sarkık ahşap saçak üstünde yalnızca iki güvercin. Ama onlar da sessiz. Bütün görüntü sinemada sessiz bir film örneği. Ya Magdalena? Yüzünün gülümsemesi güneş ışığmda güneş ışığı gibi :

'Yürü,' diyor Magdalena, sakin bir sesle. 'Yürü. Perondaki o adam iş bulma dairesinden. Seni bekliyor.'

Yürüyorum. Az sonra peronun üstündeyim. Az uzağımda kara elbiseli memur. Sessizce, ama resmi bir bakışla, süzüyor beni. Gerçek bir dünya içinde miyim ben? Burası gerçekten istasyon mu? Buradan insanlarm gönüllerinin diledikleri yerlere giderek, gene gönülleri dileyince, geri dönebildikleri bir yer mi burası? Sahte de olabilir ama. Neden olmasm? Pencere desteğine yaklaşarak iki parmağımla fuhsia çiçeğinin önce sapmı, sonra da yaprağmı, goncasını tutup sıkıyorum. Sahte mi acaba? Kestirmek zor. Gerçek galiba. Ama memur gerçek. Hiç değilse fuhsia çiçeği kadar gerçek geliyor bana. Yüzüme bakarken başmı girişten yana atıyor. Bense, başınıı çevirerek, Magdalena'yı arıyorum. Yok. Bir rüya gibi silindi gitti gözlerimden Magdalena. Magdalena'yı kaybettiğimin farkına vardığım anda dünya -gerçek veya sahte- daralıyor gözlerimde. Bütün dünya memur ile benim aramda. Koşarak işbulma memuruna yetişmediğim takdirde dar bir kafes içinde, belki de camsız ve dar penceresi demir parmaklıklı hapishane hücresi içinde kalacağımı hissediyorum.

Ben, her zaman, hislerimin peşinden yürüyen bir adamım.

Memur önde, ben arkada, istasyondan çıkıyoruz. Sokak uzun. Uzun ve dümdüz. Yüksek kaldırımda dalları sokağa sarkık akasyalar. Sokağın ortasmca, ve perondâ gibi, ölçülü adımlarla ilerliyor memur. Kendisini takibettiğimden o denli emin ki, başını çevirip bakmıyor bana. Kaldırımda genç kızlar, delikanlılar. Bazıları kol-ko-

la. Bazıları, kaldırımın kenarma atılı peykelere oturmuş, kitap okuyorlar; gazete, dergi okuyorlar. Tuhaf değil mi? *Acıyorum* onlara. Evet, *acıyorum.* Kendilerinin ne denli mutlu olduklarımn farkmda olmadıkları için acıyorum onlara. Yürüdükçe de korku giriyor içime gizlice, kalleşçe. Oysa sokakta ne bir polis, ne bir taşıt aracı; ne de pencereleri demir parmaklıklı bir bina. Biliyorum : barışsever ve uysal insanlar arasındayım. Ama yabancıyım gene. İnsanlar arasında olan bir insana neden *yabancı* denir? Anlamak zor. Ama ben bir yabancıyım işte. Ve az ilerimde memur. Az sonra işbulma bürosuıa gireceğiz. Memur, geniş masasmın gerisine geçip oturacak; bana da otur diye yer gösterecek. Oturacağım. Ve memur sorular soracak bana :

'Nerden geldin buraya?'

'Nerden mi? Bilmiyorum nerden geldim buraya.'

'Peki, son iki hafta nerde ikamet ettin?'

'Oh, adam! Bu sorular...'

'Sorular gayet basit. Geceyi nerde geçirdin? Parkta mı? Hapishanede mi? Tımarhanede mi? Paran var mı paran? Malın mülkün? Banka hesabın? Hiç mi yok? Peki, geçelim. Ama özür dilerim, bazı soruları cevaplamak şart... Gelelim sağlık durumuna. Yani hastalıklara. Evet... geçmişte ve halen. Nasıl bir hastalık nu? Kızamık, sıtma, humma, verem, dizanteri, tutarga, sifilis, kaşıntı, çıban, kotur, başdönmesi, başağrısı, bronşit, plüırasi, kanser, sinir sistemin, kan grubun, alkolizm... Tren gibi, uçak gibi, traktör, buldozer, veya otomobil gibi mekanize araçları sürebiliyor musun? Ayakkabılarının bağını kolayca bağlıyabiliyor mu-

sun? Bu soruları cevaplandırmaya mecbursunuz. Bu sorulara cevap verinediğin takdirde bir iş bulamayacağız sana. İş istiyorsun değil mi iş? Çalışmak, kendine bakmak istiyorsun değil mi? İstiyorsun tabiî. İstemez olur musun? İstiyorsun. Nasıl bir iş mi?.. Bu, sana bağlı; senin yeteneğine bağlı. Sırtma temiz, kolalı gömlek geçirmeye razıysan, memur. Becerebilirsen kent sirkinde tel cambazı; ya da sahne artisti; abdesthane temizleyicisi...'

Güçlü adımlarla yürüyorum memurun ardmdan. Büroda bana sorulacak sorular bile ürkütmüyor beni. Gerçek insanlar arasmdayım. Ya ismimi sorarsa, ismimi? Sorsun. İsim mi az bu dünyada! Ben de bir insanım - Darvin, derim. Einstain, derim. Mihalangelo, Bismarck... Kuşkulu bir bakışla sakalıma bakacak olursa Sokrates, derim - dedem eski *Hersones* yakmlarmda bir köyde doğdu; Sokrates, hiç değilse, yarı gerçek. Bismarck değil miydi ki, *en büyük yalanlar yarı gerçeklerden doğar,* diyen.

Bu yol ne uzun! Livadia bağlarına uzayan yol gibi; uzun ve düm-düz. Hatırlıyorum - çocukken komşu kızıyla bir oyun oynardık o yolda : *kör insanların yürüyüşü*. Basit bir oyun : üçyüz, belki dörtyüz -benim yaşımda olan kimseler için yollar gitgide kısalıyorlar ya, benim için tam tersine, uzuyorlar- metre kadar uzun yol, bayırı bir bel kuşağı gibi keserek, bağm kıyısmdaki sarkık dalları hemen hemen yerlere değen kocaman kiraz ağacma ulaşıyordu. Bizim bağımız alçak taş duvarla çevriliydi. Alçaklarda kalan öteki bağlar da. Daha

da alçakta bir dere vardı. Ve derenin dibinde, baharda ve güz akşamları, uğultusu kiraz ağacma dek yükselen ırmak.

Güzeldi bizim bağımız. Babamın dediğine göre, asmaları üzümlerle yüklü bağm kütüklerini dedem -yoksa dedemin dedesi mi?- dikmişti. Severdik biz o bağı. Güneş de severdi bizim bağı. Tilkiler, tavşanlar, kelebekler, kertenkeleler de. Onlarla paylaşırdık o bağm güzelliğini. Ve üzümlerini.

Kör İnsanların Yürüyüşü oyununa bizim evin eşiğinden başlardık komşu kızıyla, gözlerimiz yumulu. İlk yüz metreyi geçmek kolay olurdu. Ama yürüdükçe yürümek zorlaşırdı. Arada duraksayıp komşu kıza seslenirdim. Kızdan ses soluk çıkmaymca evimizin bin kilometre uzağmda, belki de güneşin ışımadığı, kuşlarm uçmadığı karanlık bir dünya içinde olduğumu hissederdim. Gözlerimi açasım gelirdi, öyle bir anda. Ama inatçıydım. Azimkârdım belki de. Çıplak bacaklarım yolun kıyısmdaki ısırganlara, dikenli bitkilere, taşlara çarpardı; gene de yürürdüm. Ancak bağm yeşil kokusu burnuma vurunca açardım gözlerimi. Açmca da güzel dünya içinde bizim bağımız olduğundan çok daha güzel görünürdü.

Şimdi de o uzun yoldayım sanki. Ama bu yol geniş. Kaldırımda ne bir kaya, ne bir ısırgan otu. Bu yolda yürümek bizim bağa giden yolda yürümekten çok daha kolay. Memurun peşinden işbulma yerine dek gözlerim yumulu yürüyemez miyim? Azimkâr bir adamım - yürürüm tabii. Gözlerimi yumuyorum : Az mı gittim, uz mu gittim, bilmiyorum; gözlerimi açtığım zaman yarı karanlık tünelin duvarı dibinde buldum kendimi.

Sırık gibi dikilmiş, Joseph duruyordu üzerimde. Tünelin giriş yerini tıkayan çalılar arasından sızan güneş ışığı Livadia bağlarından kopardığı bir parça mavi canlılığı vurmuştu Joseph'in dünkü cansız yüzüne.

«Rüya görüyordun galiba,» dedi Joseph.

«Ben her zaman rüya görüyorum,» dedim, ayağa kalkarak.

Ve tünelden çıktık.

Hava soğuk ama güneşliydi. Çevreme gözgezdirdim - çevremde hayat izleri görebilirim umuduyla. Rayları paslı hattın hemen kenarında iki yüz metre kadar alçalan çıplak bir bayır; bayırın dibinde yoğun çamlık ve çamlığın üzerinde buz mavisi saydam bir gökyüzü. Joseph durduğu yerde ayak değiştirerek, yüzüne karşı tuttuğu iki elinin parmak uçlarına üfürüyordu sıcak soluğuyla. Üflerken, kendi dışına çıkmak istiyordu sanırım - gözleri gülüyordu. Ama Joseph için kendi dışına çıkmak zor bir eylemdi.

Uzun bir süre benden ses soluk çıkmayınca yolun üstündeki çalıların arasına girdi, kucak dolusu kuru dallar kırarak tünele döndü. Ben olduğum yerde kaldım. Geceleyin düşüme girmiş olan Magdalena'yı düşündüm; istasyonu ve istasyonun peronu üstünde beni bekliyen melon şapkalı *memuru* düşündüm. Düş, güzel bir düştü. Gerçek de olabilirdi.

Açığı tıkayan çalıları sağa sola iterek, toprak öbekleri üstünde boy gösterdi Joseph. Mavi gözlerinin ardında bir şeyin, belki de yeni bir evrenin, soluk aldığını görür gibi oldum.

«Bu tünel benim olduğu kadar senin de tünelin! İçeriye girmiyecek misin?» dedi Joseph.

Tünele girdim.

Tünelin ucu gün ışığıyla doluydu - yalnızca ateşin yandığı uç; öbür ucu -başka bir ucu vardıysa eğer- karanlıktı. Joseph su ısıttı teneke kutuda. İki avuçu arasında tuttuğu kutunun içine üfleye üfleye su içti, ekmek yedi. Kendi ekmeğini. Kendisi. Ama mavi gözlerinin ardındaki yeni ve kesin bir anlamla yüklü bakışı, benimle ilgiliydi. Benimle, bir de ikimizi dış dünyadan saklayan tünelle. Yola çıkalı ilk kez görüyordum gözlerinin mavisinde yansıyan içinin huzurunu.

Evet, rahatlanuştı Joseph. Benden çok daha rahattı. Çünkü, benim gibi, Joseph'in de hayattan çok bir talebi yoktu. Ben ve Joseph gerçek insan değiliz derken, yanılıyordum - gerçek insanlardık. Ama eski çağın insanlarıydık. Orta çağlardan çok daha eski, taşçağı insanlarıydık. Bizi dış dünyadan koruyan bir oyuk, ateş, su, ve bir avuç urluk yetiyordu bize. Hele Joseph! Kendi gerçek varlığını bulmuşçasma bakıyordu yüzüme.

Bir ara yüzü bozulur gibi oldu. Gözlerini ateşe indirdi. Baktı, baktı. Sonra, avuçları arasmda tuttuğu teneke kutuyu yanıbaşında yere koyarak, bakışlarmı yüzüme kaldırdı.

«Özür dilerim,» dedi, sakin bir sesle.

Bunca yıl benim üzerimde tuttuğu sert otoritesinin aniden yumuşaması beklenmedikti.

«Neden?» diye sordum, şaşkm.

«Habire suçluyorum seni. Yola çıkalı aranızda kavgasız geçen hiçbir güncük olmadı. Hem suçluysan bile... Mahkeme suçunu ispatladıysa bile, yıllar geçti aradan.»

Nefretle ayağa fırladım. Bana karşı uysal ve hoşgörülü davranan Joseph, hırçın ve kavgacı Joseph'ten çok daha iğrenç ve ikiyüzlü bir yaratıktı.

«Kavga senin ile benim aramda değil.»

«Ya kimin?» dedi Joseph. «Kim ile kavga ediyorum ben?»

«Kavga seninle senin aranda. Önce kendinle barış, kendinle anlaş. Kendinle barışınca yaşamak hem senin için, hem de benim için çok daha kolay olur.»

Eski paltomu kaldırıp sırtıma geçirdim, torbamı omuzuma attım. Tünelden çıkıyordum, Joseph de ayağa kalktı. Az önce gözlerinin mavisinde yansıyan huzur silinmişti.

«Gidiyor musun?» dedi garip, ürkek bir sesle.

«Evet,» dedim, «gidiyorum.»

«Nereye?»

Omuz silktim.

«Ne sen *Romulus*'sun, ne de ben *Remus*'um. Burada yeni bir Roma kuracak değiliz. Üstelik bize bakacak, sütüyle bizi besleyecek bir bozkurt da yok bu dağlarda.»

Tünelden çıktım.

Joseph küçülmüştü. Bilmediği, anlamadığı soğuk bir gölge düşmüştü mutluluğuna. Terkedilmiş öksüz bir çocuk gibi duruyordu tünelin önündeki toprak öbekleri üstünde. Onu, özlediği hayata ve mutluluğa kavuşturabilmem için, onun karnını doyurmaktan başka, ne yapabilirdim ki?

Gitmeliydim.

«Geri dönecek misin?» diye sordu Joseph, yaralı bir sesle.

Dönecek miydim? Evet. Dönecektim. Kesin-

likle dönecektim. Yapa-yalnız kalamazdım bu dünya içinde. Joseph için ben ne denli gerekliysem, Joseph de o denli gerekliydi bana. Çünkü yalnızlık, ömür boyu hapis cezasına çarptırılmaktan başka bir şey değildi. İyi veya kötü, tamdığım tek insandı Joseph. Varlığımı, varhğımla birlikte şuurumu oluşturan, bir yaratıktı Joseph. Joseph'siz... Şafağm doğuşunu görecektim; güneşli tarlaları görecektim; baharda çiçek açmış akdikenleri görecektim; kuşlarm cıvıltılarım duyacaktım; ama... Gördüğüm ve duyduğum şeyleri başka bir insana söylemek imkânından mahrum olunca, görmek ve duymak kelimeleri yitireceklerdi anlamlarım benim için.

«Bekle,» dedim. «Bekle. Döneceğim.»

15

Onun gizliliğinden yakmamam gayrı. Aradan geçmiş uzun yıllar, yalnızca yüzünden değil, içinden de silip süpürdü Joseph Tucknell'in gizliliğini. Oysa fizik görünüşünde fazla bir değişiklik yok. Sarkık gözkapakları altmda gözçukurlarına kaçık gözleri az küçülmüş gibi. O yıllarda çıkık, şimdiyse yuvarlak, yanakları olgun nar renginde. Özenle arkaya tarah, hemen hemen kafatasma yapışık saçları o yıllarda da ak mıydı? Hatırlamıyorum. Şimdi apak. Ve gözlerinin mavisi : durgun ve pörsük değil ama suçlayıcı bir mavi de değil. Salonun yarı karanlığmda, hâlâ tüneldeymiş gibi, soğuk bir suskunlukla oturuyor karşımda. Ne zaman çıktı tünelden? Bensiz nasıl geçti o korkunç yolu? Kim yedirdi, soğuk gecelerde kim örttü

sırtını, kim baktı kendisine? Aradı mı beni acaba? Aramadım diyor; bunca yıldır aramadım, varlığını bile aklımdan geçirmedim, diyor - ama inanmıyorum; aramıştır.

Joseph Tucknell suskun; suskun Joseph Tucknell kendi içindeki bir sesi dinliyor galiba. Sonra gözlerini dizlerinin üstünde tuttuğu ellerinden kaldırarak, yüzüme bakıyor. Bakarken silik bir gülümseme takılıyor dudaklarmm ucuna.

— Evet, diyor, siz gelip durdunuz gözlerimin önüne. Tanımadığım siz!

Sessizlik çöküyor gene aramıza. Sessizlik bu kez az daha derin. Ve soğuk. Az önce kendi içinde duyduğu ses de aniden kesilmiş olacak ki, yüzü ve bakışları bir rüya evreninde. Gövdemi kımıldatmaksızm barın içki şişeleri sıralı rafı üzerindeki güneş biçiminde yuvarlak, maden çerçevesi yaldızlı saate bakıyorum : on'a on var. Barcı'nm, bir an önce, kapatma zamanı! diye sesleneceğini umuyorum. Seslendiği anda ayağa kalkacağım; akşam başmdan beri omuzlarımm üstünde taşıdığım ağır yükü salonun orta yerine devirerek, hafif adımlarla sokağa çıkacağım. Joseph Tucknell tanımıyor beni. Tanımıyor mu, yoksa unuttu mu? Emin değilim. Hoş, tanımasm. Daha iyi. Joseph de benimle çıkacak salondan. Çok çok istasyon girişine dek beraberce yürüyeceğiz. Hoş, Earls Court istasyonunun giriş yeri kuru çalılar ve toprak öbekleriyle tıkalı tünelin giriş yeri değil - oradan Joseph Tucknell kendi boş ve karanlık dünyasına, bense... bense kendi hâtıralar mezarlığıma döneceğim. Orası benim saham. Kimse, ama hiç kimse, yabancı değil bana orda. Ben bana benziyorum orda. Herkes tanıyor beni orda. Annem, komşu kı-

zı; hatta kiraz dalmda cıvıldaşan serçeler, saksağanlar, ardıçlar; bağm asmaları üzerinde altlı üstlü kanat çarpan kelebekler... Tanrı'nm tüm yaratıkları bana dost ve soydaş orda. Uzun değil... On'a on var.

— Tanımadığım siz diyorum ya, büsbütün yabancı da değilsiniz doğrusu, diyor Joseph Tucknell; ve dudakları ucunda hâlâ o silik gülümseme, ellerini dizlerinin üstüne yerleştiriyor tekrar.

— Evet, uyanınca siz gelip durdunuz gözlerimin önüne. Ve aniden üstünde telefon numaranız yazılı kart esti aklıma.

Joseph'i tanıdığım yıllarda telefonum yoktu. Ne telefonum, ne de adresim.

— Benim telefon numaram mı? diye soruyorum, şaşkm.

— Evet, diyor Joseph Tucknell.

— Nasıl?

— Eski bir öykü.

— Rica ederim, duymak isterim.

— Öyküde çapraşık veya kuşku uyandıracak gibi birşey yok doğrusu. Eşimle birlikte küçük bir pansiyon işletiyorduk Richmond'da yıllar öncesi. Bir akşam Türkiye'li bir müşterimiz benim kim ve nereli olduğumu anlaymca sizden *yurttaşınız* diye bahsetti; ve telefon numaramzı verdi. Bu kadar.

Joseph Tucknell'in dudakları arasmdan çıkmış son iki kelime uzunca bir süre havada asılı kaldı. Ve kelimelerin, sessizlik içinde eriyip kaybolmasmı görmek istercesine, gözlerini salonun tavanma kaldırdı. Görmüş müydü? Görmüştü belki. Yeniden konuştuğu zaman sesi temiz ve coşkuluydu :

— O yıllarda sizinle ilişki kurmak ihtiyacı-

nı duymadım. Ama o gece... o gece yataktan fırlayarak üstünde telefon numaramz yazılı kartı aramaya koyuldum. Bulmalıydım. İhtiyacım vardı size. Sizsiz yaşıyamayacaktım. Huzura, gerçek hayata, hatta varlığıma kavuşabilmem için bulmalıydım kartı mutlaka. Sarsmıtıyla çekmeceleri boşalttım; eski mektuplar, hesaplar, kitaplar arasmda aradım. Nihayet iki gün önce, eski not defterlerim arasında buldum kartı. Ve bu akşam telefon numaranızı açtım. Mutluyum.

İşin tatlıya bağlanmasmın erinciyle rahatladı Joseph Tucknell, dudakları ucuna takılı silik gülümseme billurlaşarak bütün yiizünii kapladı.

— İnanın, dedi, çok, ama çok, mutluyum.

Salonun loşluğunda oturan genç çift ayağa kalktılar, ellerini birbirinin bellerine bağlıyarak, salondan çıktılar.

Barcı boş bira bardaklarım kuruluyordu peşkiriyle. Saate baktım yine. Zaman mı durmuştu? On'a on vardı hâlâ.

Joseph Tucknell fazla konuşmadı. Durgun zamanı dürtüklemek istiyordum belki - iki Viski daha söyledim. Barcı iki kadeh Viskiyi masamıza getirirken, Joseph Tucknell ayağa kalktı. Salonun ucundaki «Erkeklere Mahsus» hücrenin kapısına doğru yürümüştü ki, duralayıp başını benden yana çevirdi.

— Bekleyin, dedi, bir dakika... Döneceğim.

Barcı Viskileri masanın üstüne koydu. Ben, iyice koltuğa yerleşerek, başımı koltuğun arkalığına yasladım.

Bekliyecektim.

Joseph Tucknell beklememişti beni. Ama ben

bekliyecektim. Neden mi? Bilmiyorum. Tuhaf değil mi? Joseph Tucknell de hiç açıklamadı bana, beni beklemeyişinin sebebini.

16

Bayırı indim.

Çamlığm kıyısmda durunca başımı çevirip Joseph'i aradım. Joseph yoktu görünürde. Tünele girmiştir herhalde. Öldü mü acaba? Hayır. Durup dururken ölemezdi Joseph. Ama Joseph kendine özgü mucizelerle dolu bir yaratıktı. Karanlığa dönüşerek tüneli dolduran karanlığa karışmıştır; eriyerek tünelin giriş yerini tıkayan toprak öbekleri içine sinmiştir; ya da taş kesilip tünelin duvarmdan yere düşmüş taşlar arasmda yatıyordur.

Joseph'in yokluğunun varlığımı güçlendirdiğini hisseder gibi oldum; ve, güçlü adımlarla yürüyerek, çam ağaçları altmdan çıktım.

Güneş gökyüzündeydi. Çamlığın kıyısmca uzayan geniş ve asfalt döşeli şose, buz kesmiş bir nehir gibi, ışıl ışıldı güneş ışıkları altmda. Görünürde kimseler yoktu. Önce -yolda taşıt aracı falan gözüme iliştiği takdirde kaçıp saklanırım diye- yolun çamlığa yakm kıyısmca yürüdüm.

Çamlığm sona erdiği yerde düz ve alabildiğine geniş step başlıyordu. Kendimi açıkta bulunca korkunun eli uzandı içime. Ama kaçmadım. Üstelik korkum uzun sürmedi. Üzümlerin bitmediği, bademlerin çiçek açmadığı, saksağanların insanlara baharı muştulamadıkları bu boş ve çıplak toprakları üstünde *sen suçlusun* diye yüzüme haykıra-

cak birinin karşıma çıkıvermesine imkân yoktu. Adımlarmu sıklaştırdım.

Onuncu -belki onbirinci- kilometrede (bir zamanlar arabacıların atlarını suladıkları bir yerdi sanırım) uzunlamasma - ve içi su dolu - taş bir tekne gördüm yolun kenarmda. Teknenin ucunda bir pelit ağacı vardı. Ağaçtan dökülmüş kara ve ezik yapraklar saydam suyun dibine batmışlardı; ama, ağacm -dünya içinde yaşayan bir tek varlık olduğunu belirtmek ister gibi- dalmda kalmış birkaç yaprağm yansısı titriyordu suyun yüzünde.

Su da, geçtiğim dağ yamaçlarmda yetişen böğürtlenler gibi, Tanrı bağışıydı kuşlar, hayvanlar, insanlar için. Yalağa yaklaşarak iki elimi suya batırdım.

Avuç dolusu suyu dudaklarıma kaldıracağım anda bir ses geldi kulağıma :

«Günaydm!»

Başımı kaldırarak sesin geldiği yere baktım : on adım kadar uzağımda bir adam duruyordu, bisikletli.

«Günaydm,» dedim.

Ve adamı göz süzgecinden geçirdim : başmda yeşil siperli şapka, sırtmda renkli Olimpiyat halkalarıyle süslü fanila; kısa şortu içinden çıkan ince bacaklarında yün çoraplar ve nalçalı ağır alpinist potinler - sporcudan fazla spor hastasma benziyordu adam. Ve yaşlıydı : saçı sakalı ağarmış bir ihtiyar. Bir eli bisikletinin dümen çubuğunda, öbür eli selede, ağır ağır yürüyerek üç adım uzağımda durdu. Bakışları yüzümde donmuştu. Neden sonra beni tepeden tırnağa süzdü :

«Yolcu musun?» diye sordu.

«Evet,» dedim, «yolcuyum.»

Cevabım inandırıcı değildi adam için. Genel görünüşüm de adamın kuşkusunu körükleyecek denli garipti galiba ki, ilgisini keserek yürümeğe başladı. Ama çok gitmedi. Bisikletine binmeden önce başını tekrar benden yana çevirdi:

«Bu yol anayol,» dedi adam.

«İlerimizdeki kent bu yolun üstünde mi?»

«Evet. Evet, bu yolun üstünde,» dedi adam. Ve az sustu. Düşünceli bir tavır takındı. Sonra tekrar konuştu. Bu kez umduğumdan fazla konuştu:

«Bu yolda yürüyen bir kimse yurdun her kentine, hatta başka yurtların kentlerine de ulaşabilir. Nereye ve nasıl bir amaçla giderse gitsin, insanoğlu için önemli olan anayolda yürümek. Çok müşkül zamanlarda bile. Şunu bilmeni isterim: anayoldan sapan bir insan başını belâdan kurtaramaz. Öyle derdi babam bana çocukken. Ben bisikletimle veya yaya, anayoldan çıkmam hiç. Ama sen başka bir yaratıksın. Sen...»

Başka ne demek istemişti acaba? Önemsizdi. Başka ne diyebilirdi ki!

«Hoş, bu yol anayol,» dedi. Ve yaşına göre hafif bir atlayışla, hatta sporcu çevikliğiyle, bisikletine binerek benden uzaklaştı.

Yolda bir ben, bir de yalağın ucunda pelit ağacı kaldık. Dalmış, adamın bisikletiyle birlikte gözden kaybolduğu yere bakarken, asker dolu üç açık kamyon geçti kent yönüne. Askerler beni görmediler. Gördüyseler de aldırmadılar. Olabilir, haklı bisikletçi.

Askerlerin ilgilerini üstüme çekmeyişimden duyduğum kıvançla yolun ortasından yürüdüm.

Hava soğumuştu. Kuzeyden esen rüzgârda kentin ekşi-acı ve az ılık soluğu vuruyordu burnuma. Az sonra monoton görüntü de değişmeye başladı. Önce bodur çalılar belirdi düzlükte. Sonra ağaçlar, telgraf direkleri; daha sonra yolun her iki yanmda yön ve mesafe göstergeleri.

Yoldan uzak tek katlı evlerin avlularmdan köpeklerin kopuk ve boğuk havlamaları geliyordu kulağıma. Yolda, bir gölgenin gözüme iliştiği anlarda, kalmlaşan korkunun eli sıkıyordu gırtlağımı. Ama dağlarm uzağmdaydım; kaçıp saklanabileceğim bir yer yoktu burada. Saklanabileceğim bir yer bulunursa bile... Ekmeksiz dönemezdim Joseph'e. Üstelik suçlu bir insan olduğuma, önüme çıkacak olan birinin, polis olsa bile, beni yakalayıp hemen yargıcm huzuruna götüreceğine inannuyordum.

Bahçeli evlerin ötesindeki sisler içinden göğe yükselen kalın yapılara bakarken rahatlar gibi oldum. Öyle ya, o yabancı kentin sokaklarında beni tanıyan bir tek kişi yoktu. Tanımadığım insanların beni suçlamalarına gerçek bir sebep de olamazdı. Ağır ağır, ve uzak yapılara baka baka, yürüdüm. Yolda, kimi yaya, kimi bisikletli kimseler görünmeğe başladı. Karşıdan el arabasını çekerek bir adam geliyordu bana doğru. Anayoldaydım; duralamadım. Yanımdan geçerken adam elini şapkasma kaldırarak : «İyi akşamlar,» dedi.

Beklediğim, yıllardan beri umduğum bir şans gülmüştü sanki yüzüme. Daha fazla : güneş ışımıştı sanki bozbulanık gökyüzünde.

«İyi akşamlar,» dedim. Ve adamm benden uzaklaşmasma fırsat vermeden : «Kent... şu kent

çok uzak mu?» diye sordum. Adam durdu. Başını sisler içinden yükselen yapılara kaldırdı. «Onbeş kilometre,» dedi. «Belki fazla.» Sonra yüzüme baktı. Bakışı dostça bir bakıştı. Hoş, dostça bir bakış değildi belki; ama düşmanca bir bakış da değildi.

«Gecelemek için bir yer mi arıyorsunuz?»

«Şey... evet,» dedim. «Evet. Gecelemek için bir yer ve...»

Adamın bakışları yüzümdeydi hâlâ.

«Daha fazla yiyecek falan,» diye ekledim.

«Bayan Magdalena'nm kahvesini deneyin,» dedi adam.

«Bayan Magdalena'nın kahvesi mi?»

«Bu yol üstünde. Bir-iki kilometre kadar uzağımızda. Savaştan önce kamyon sürücülerine oda da kiralardı. Kocası savaşın ilk haftası alındı askere. Cephede öldü diyenler var. Bayan Magdalena inanmıyor nedense. Günün birinde döner diye sürdürüyor işi. Oda da veriyor mu hâlâ, emin değilim. Siz deneyin bir. Ama acele edin. Kahvesi saat beşte kapanır.»

17

Yolun tek katlı evlerin sıralandığı kesimine ulaştığım zaman ortalık kararmak üzereydi. Evler bitişikti; yalnız birinci ev yolun hayli uzağmda ve kendi arazisi üstünde duruyordu. Evin önünde, kedi kafaları gibi yuvarlak taşlarla döşeli bir alan vardı. Alanın kıyısında tekerlekleri lastiksiz, boyası dökük, eski bir kamyon; duvar diplerinde çiçeksiz saksılar, ahşap sandıklar, paslı boş petrol

tenekeleri; evin zemin katı penceresi dibinde ise uzun tüylü kara bir köpek duruyordu kıçüstü.

Yoldan çıkarak taşlığm orta yerinde durdum. Biri köpeğe uslu otur diye emretmişti sanki, yüzüme bakıyordu soluk soluğa. Az daha yürüdüm. Köpek havlamadı. Magdalena'yı görürüm umuduyla çevreme gözgezdirdim. Yoktu. Hoş, büsbütün yok da değildi : başımı eve kaldırdığım zaman örtüleri çekilmiş vitrin camı üzerindeki ahşap levhada iri ve kara harflerle : BAYAN MAGDALENA'NIN YOL KAHVESİ yazılarını gördüm. Dalmış, levhaya bakarken köpek kalktı, kuyruğunu ard bacakları arasma kıstırdı, ve kahvehanenin önünden tıpış tıpış geçerek evin kenar duvarı gerisinde gözden kayboldu.

Karanlık yoğunlaşmıştı iyice. Evler bir mezarlık sessizliği içindeydi. Asfalt yol da öyle - ölüyü bekleyen kara bir tabut örneği. İnsan adma kimse yoktu görünürde. Yalnızca ben. Ama ben... Kimdim ve neydim ben? Gece içinde hiçbir tehlikeyi umursamayan bir gölgeydim ben. Ve bir gölge gibi yürüdüm, kahvehanenin penceresi dibinde durarak, örtüler arasmdan içeriye baktım. Hiçbir şey göremedim içerde. Kapıyı denedim. Kilitliydi. Sessizliğin öyle sinsi sinsi sürüp gitmesinde tehlikenin yaklaştığmı hissediyordum. Kaçmak geçti içimden bir an. Nereye? Tünelin giriş yerini tıkayan toprak öbekleri üstünde kalnuş Joseph'in üzüntülü yüzü gelip durdu gözlerimin önüne. Ekmeksiz dönmenin, Joseph'in azar ve küfürlerini dinlemenin, ve, kötünün kötüsü, yaşamak irademi yitirmenin acı sezgisi oyuyordu içimi. Burası sondu. Bilinmezliğin, hiçsizliğin smırı üstüne gelip durmuştum. Bunca yıl kaçmanm, bunca yıl aç ve

sefil ıssız yollarda sürüklenmenin saçma bir eylem olduğunu ancak şimdi anlıyordum. Yürüye yürüye yeniden çıktığımız yere ulaşacağız günün birinde diyordu Joseph - haklı değil miydi yani? Haklıydı elbet. Hapishaneydi burası. Umutsuz ve karanlık bir hapishaneydi burası.

Duvar dibine çöktüm. Kodeste, çaresiz bir mahpus gibi, başım göğsüm üstüne eğili, için için ağlarken köpek havladı. Başımı kaldırdım. Bir gölge duruyordu az uzağımda. İnsan mı? Değildi belki. Çünkü yüceydi. Öylesine yüce ki... Bir dağ gibiydi. Ayağa kalkıyordum, hemen evin kenar duvarı gerisine çekildi gölge. Duvara yaklaşarak gölgeyi aradım. Gölge yoktu. Fakat yerden üç basamak yüksek evin kenar kapısı dibinde köpeği gördüm. Yine öyle kıçüstü durmuş, gözleri ışıl ışıl, bana bakıyordu karanlığın içinden. Kapıya doğru yürüdüm. Havlamadı köpek. Kaçmadı da. Köpeğin havlamadığı, ve de kaçmadığı bir yerden dostluğa ve yakınlığa ihtiyaç duyan bir insanın kaçmasına doğru-dürüst bir sebep olamazdı.

Basamakların üstünde durarak kapıyı çaldım. Köpek olduğu yerdeydi hâlâ. Tekrar çaldım kapıyı. Bu kez daha bir usulca. Ses soluk çıkmadı. Ama çekilmedim kapıdan. Kapıdan çekilerek bilinmezliğin içinde kendimi kaybetmek niyetinde değildim. Hiç değilse bir köpek vardı burada. İnsanlığımı oluşturan bir varlık gibi bakıyordu yüzüme. Aradığım ilgiyi insanlarda bulamadığım takdirde basamaklar üstüne oturur, köpekle oyalanırdım sabah saatlerine dek.

Dalmış, köpeğe bakarken kapı aralandı, ve içerden bir ses geldi :

«Henri!»

Bir kadın sesiydi. Önce köpeğe seslendiğini sandım. Ama köpek olduğu yerde, ve, kımıldamaksızın duruyordu.

«Henri!.. Sen misin, Henri?»

Henri miydim ben? Henri'ydim belki. Değilsem bile... Henri olamaz mıyım?

Kapı az daha aralandı. Ve aradan sızan cep fenerinin ışığı yüzüme vurmasıyle kapının kapatılması bir oldu.

Hoş, Henri değildim. Olamazdım da. Basamaklar dibinde duran köpeğin yanına ineceğim anda tekrar aralandı kapı. Bu kez ışık yanmadı. Sadece soru:

«Sen kimsin?»

Ben kimdim? Ben bendim. Kimliği belirsiz bir ben'dim ben.

Aynı soru tekrarlandı:

«Sen kimsin?»

Yolcuyum demek geçti içimden. Ama demedim. Yolcu değildim doğrusu. Yollarda özlem ve umutlarının tozunu ayakkabılarında toplayan bir insandım.

Fazla ses çıkmadı. Neden sonra,

«Aç mısm?» diye sordu kadm.

Soruyu cevaplamama vakit kalmadan kapı arasından uzanmış bir el, paltomun yakasmı tuttuğu gibi, beni içeriye çekti.

Yarı karanlık bir koridordaydım. Uzun ve dar. Evet, koridordu sanırım. Ya da tünel. Tünelse eğer, dün gece içerisinde Joseph'le birlikte uyuduğumuz tünel değildi - bundan emindim. Tünelin -ya da koridorun- öbür ucundan silik bir ışık sızıyordu içeriye. Ve karşımda duran kişi: hiç mi hiç benzemiyordu Joseph'e. Az önce kahvehanenin

duvarı dibinde gördüğüm gölge geldi aklıma : o gölge kadar yüceydi. Ama dağ değildi, kaya değildi, ağaç değildi; canlı bir yaratıktı. Kalın gövdesinde yanlarına sarkmayan iki kalın kol, iki kütüğü hatırlatan iki kalın bacak - masallardaki korkunç ejderhaydı belki. Ama sesi korkunç değildi. Tam tersine - hoş, ılık, yumuşak, ve yatıştırıcıydı.

«Seni Henri sandım,» dedi.

Ve dönerek içeriden ışığm sızdığı açık kapıya doğru yürüdü. Yürürken, başını benden yana çevirmeksizin konuştu : «Korkma. Benimle gel.»

Bana konuşan kişinin bir kadın olduğundan kuşkum yoktu artık. Ben de yürüdüm. Ve o önde, ben arkada, koridorun öbür ucundaki geniş bir odaya girdik.

O güne değin şahidi olmadığım yeni bir dünya içindeydim. Yeni bir devre mi başlıyacaktı benim hayatımda bundan böyle? Bunca yıl sonra, içerisinde gerçek insanların ikamet ettikleri bir evin odasına girdiğimi bilmiyor değildim; yine de, ışığı ve eşya düzeniyle, ürkütücüydü oda. Kadını aradım. Odanın karşı duvarı dibindeki yastıklı kanapenin ucuna ilişmişti. Sırtında, ancak dizlerini örten yeşil *Crêpe De Chine* gecelik, kumral düz saçları omuzları üstüne dökülü, pürüzsüz yuvarlak yüzü ışıl ışıl - kalın vücutluydu kadın. Ama az önce koridorda sandığım kadar şişman değildi. Bana bakıyordu. Bakarken, yüreği içinde sevgi birikimini açığa vuran bir gülümsemeyle gülüyordu. Bir ara ayağa kalktı, pencere dibine gitti, turuncu kadife perdeleri usulca aralayıp dışardaki karan-

lık geceye baktı; sonra dönerek tekrar kanapeye oturdu.

«Tuhaf değil mi? Seni Henri sandım,» dedi; ve bakışlarını şöminenin üstünde duran gümüş çerçeveli fotoğrafa kaldırdı.

«Henri... Benim kocam.»

Fotoğraftaki adam kesik saçlı, sıhhatli, atlet yüzlü bir adamdı - hiç mi hiç benzemiyordu bana. Ama... Kimbilir? Saçım sakalım altmda kime benzediğimi kendim de bilmiyordum.

Kadm, odanm orta yerinde duran yeşil örtülü yuvarlak masa gerisindeki yastıklı iskemlelerden birini gösterdi eliyle.

«Otur!»

Emir gibi çıktı sesi dudakları arasmdan. Kadına kaşlarımm altmdan baktım. «Rica ederim, otur,» dedi. Oturmadım. İnanmıyordum içtenliğine. İçtendiyse bile... Masanm hayli uzağmdaydım ve yolcu ayaklarım yumuşak halılar üstüne basarak yürümeğe alışık değildi. İskemlelerin birine oturmayı hakettiğime inanmıyordum üstelik.

Kadm ismimi sordu. Bu sorusu da cevapsız kaldı. Cevap beklemiyordu belki de. «Benim Henri,» dedi gelen, fotoğrafa bakan gözleri hâlâ ılık bir gülümseme içinde. «Savaştan bir yıl önce evlendik. Saint Joseph'te kılındı nikâhımız. Düğün töreniyse Racquese salonunda. Ama nasıl bir tören! Çağrılılarla hmca hmç dolmuştu salon. Kentin en ileri gelenleri, kilise ve eğitim örgütü temsilcileri, dostlar, yakm ve uzak akrabalar... Öylesine bir düğünü hatırlayan az kimse vardı kentte. İki çift orkestra, döner ışıklar, radyo korosu ekiplerinden -biri kadm, öteki erkek- iki şarkıcı, pencere destekleri üstünde, hatta merdiven basa-

maklarmda sıralı çiçek sepetleri... Okul arkadaşlarım gözlerini alamadılar en ince nakışlarla süslü gelinliğimden. Düşten güzeldim. Teyzelerim gözyaşlarını tutamadılar kıvançtan. İlk dansı Henri'yle yaptık pistte. Bütün salon alkış tufanı içinde boğuldu dans bitince. Sonra Burgemaister'in kendisi davet etti beni dansa. Burgemaister kömür tüccarı, ama o geceki resmi giysileri içinde bir kıral gibiydi. Daha sonra polis şefiyle dans ettik. Evet. Her zaman böyle değildim. İnceydim...»

Geceliğinin iki yakasını göğsünde iki avucu içine toplayarak ayağa kalktı, ve, bana bakmaksızın, ama ben uzun bir ayrılıktan sonra ziyaretine gelmiş bir ahbabıymışım gibi, yanımdan geçerken, «Otur,» dedi. «Otur. Ben gidip çay demleyeyim; ve yiyecek falan... Uzun yol yürüdün, belli. Acıkmışsındır.»

Odadan çıkar çıkmaz kendimi odanın özgürlüğü içinde bulmanın rahatlığıyle başımı kaldırdım; gözlerimi eşyalar üstüne gezdirdim. Tavandan yuvarlak masa üzerine sarkan sarı abajuru püsküllü lambanın ışığında herşey doğaldışıydı - benim için. Ben eşyaları, eşyalar beni gözetliyorlardı. Fotoğrafa baktım tekrar: içi sahte -sahteydi sanırım- ama rengârenk çiçeklerle dolu iki porselen vazo arasında duran çerçeveli fotoğraftaki atlet yüzlü adam saf bakışlarıyle az önce kadının bana söylediklerini doğruluyordu sanki. Fotoğrafın üzerinde duvara asılı çarmıha gerili İsa; solda, gümüş çerçeveli yeşil bezde portakal renginde işlemeli harflerle: *İsa günahlı insanları kurtarmak için geldi yeryüzüne,* yazıları; turuncu kadife örtüler arasında işlemeli başka bir bezde: *arslan ve kuzu birbirinin yanında yatar Tanrı'nın dünya-*

sında; rafları porselen tabak ve fincanlarla, fildişi figürler ve gümüş küplerle yüklü cam dolabın üzerindeki bezde ise gene portakal renginde harflerle : *kendini sevdiğin kadar komşunu da sev! Tanrı'nın bu buyruğundan daha büyük bir buyruk olamaz,* yazıları.

Bakışlarım başka yerlere kayıyor : iki pencere arasında palmiye sarı ışıklarla kucak kucağa. Koltukların arkalıklarında başka nakışlı bezler. Alçak kürsüler üstünde moda magazinleri. Halılar üstüne rastgele atılı pufla yastıklar - bütün salon ruhî ve bedii hayatla soluk soluğaydı. Ben kadını bekliyordum. Dönmüyordu kadın. Ama yalnız değildim salonda. Fotoğraf ve nakışlı bezlerle bezeli duvarların bana baktıklarını, ve bana bakarlarken, sadece beni değil, canımı da gördüklerini hissediyordum. Yalnız olmanın sevinci yitiyordu içimde. Tedirginlik sevinçle yer değiştiriyordu yavaş yavaş. Çünkü, o güne değin, benim canım bana özgü bir candı. Benzersiz. Ayrık. Canımı Joseph'ten de, yolculuk süresince başka yolculardan da gizliyebilmiştim o güne değin. Ama şimdi... Yola koyulduğum günden bu yana yüreğimin içinde taşıdığını özlem ve umutlar göğsümü parçalayıp ayaklarımın dibine dökülüyor, ben donuk ve duyarsız, bir çul bebek gibi duruyordum olduğum yerde. Kadın -veya başka biri- odaya girip beni turuncu kadife perdelerin gerisindeki karanlık gece içine fırlatabilirdi; dışarda evin kenar kapısı dibinde kıçüstü duran köpeğin önüne atabilirdi; beni kaldırıp bir bezek gibi şöminenin üstüne koyabilirdi - ben bir hiç'tim.

18

Kendime geldiğim zaman kadım gördüm. Bir çaydanlık tutuyordu iki elinin arasında. Dışardayken, düz saçlarını toplayıp arkada mavi bir bandla bağlamıştı ve, şimdi açığa vurmuş ışıltılı yüzüyle, kendisi de yüce bir porselen çaydanlık gibi duruyordu karşımda.

«Otur,» dedi, çaydanlığı masanın üstüne koyarak.

Tedirgin adımlarla yürüdüm, iskemlelerin birine oturdum. Kadın odadan çıktı yine. Ve tedirginliğimin dağılmasına vakit kalmadan geri döndü - bu kez yemeklerle yüklü siniyle: buğusu üstünde salçalı makarna ve et pirzolası; ayrı tabaklarda domatesli ve hıyarlı salata, kavun dilimleri, peynir ve bisküviler; kristal bir tepsi içinde ise vişne reçeli.

Tabakları bir bir masanın üstüne yerleştirdi, çatal ve bıçağı, bir garson tecrübesiyle, önüme sürdü. Yanak yanağaydık bir an. Bakışlarımı yüzüne yönelttiğim zaman doğrularak geceliğinin iki yakasını göğsünde avuçları içine topladı.

«Hadi,» dedi. «Başla. Afiyetle ye.»

Nasıl?

Bas git be kadın!

Siktir git be kadın!

Sofradayım; berber gibi durma arkamda!

Odanın yarı karanlık köşesine çekilerek koltuğa oturdu. Yemeğe koyuldum. Ben yerken kadın çok yavaş, işitilir işitilmez bir sesle, kendi ni-

kâhı ve düğünüyle ilgili olayları anlatmaya başladı yeniden. Uzunca bir süre konuştu. Bir ara sesini yükselterek: «Sen hiç mi konuşmuyorsun?» dedi. Ses etmedim. Salçalı makarnayla içim ısmmaya başlamıştı iyice. «Suskunluğun da bir sebebi vardır,» dedi kadın. Güldüm gizlice.

«Herşeyin temelinde bir sebep yatar. Herşeyin...»

Duymazlıktan geldim.

«Biliyor musun, benim amcam -babamın küçük kardeşi- denizciydi. Genç bahriyeli olarak katıldı birinci savaşa. Açık denizde düşman gemilerinin ateşine uğradığı gemisinden nasıl sağ çıktığım kendisi de hatırlamıyordu. Aylarca yattı hastahanede. Sonra çıktı. Ama yanık vücudu tepeden tırnağa vişne çürüğü renginde kaldı, ömrü boyunca. Ve ömrü boyunca ateş içindeyim, korlar üstünde yatıyorum diye şikâyet etti. Kendisini muayene eden doktorlar yaralarının onmuş olduğunu, duyduğu sızıların hâtıralarından geldiğini ve yangını unutmaya çalışmasını, unutunca sızılarınm da kesileceğini açıkladılar. Ama unutulur muydu? Kliniğe giderek ateş içindeyim diye yakmdı durdu. Bir gün doktorlar, buraya bak, Joseph! dediler. -Evet, ismi Joseph'ti- Buraya bak, Joseph! dediler. Herşey geçer, herşey unutulur bu dünyada. Hem sen yaşıyanlar dünyasındasın! Mutlu olman gerekir. Yangını hatırlayacağm yerde ölen bahriyeli arkadaşlarını hatırla, diye salık verdiler. Unuttu o günden sonra yangını. Sızıları da sona erdi. Ne var ki çok geçmeden hayata gözlerini yumdu Joseph.»

Kadın konuşurken Joseph geldi aklıma. Beni bekliyordur şu anda. Beklesin. Kötü bir durum-

da bırakmadım kendisini. Ne kötüsü, durumu adamakıllı iyiydi yanımdan ayrıldığımda. Yağmur, kar yağmıyacak üstüne; rüzgâr, ayaz ısırmayacak etlerini. Üşürse geceleyin tünelde ateş yakar, su ısıtır; torbası dibinde bir yerde saklı ekmeği de vardır belki de. Ama yetişmeliyim kendisine bu gece. Bu gece, ya da yarın.

Gözümün ucuyla bakıyorum kadına.

«Savaştan sağ çıktı ya, savaşta ölmüş askerlere mahsus mezarlığa gömüldü gene Joseph,» diyor kadın.

Aklım Joseph'e takılı. Yok yok, şehitler mezarlığına gömülü Joseph'e değil, tünelde beni bekliyen Joseph'e. Pirzolaların birini usulca tabaktan aşırıp cebime atıversem...

Derken kadın kalktı, şömine dibine gitti, şömine üstünde duran gümüş çerçeveli fotoğrafı eline aldı, geceliğinin yakasıyle camın tozunu sildi, fotoğrafı tekrar şömine üstüne koydu ve dönerek önceki yerine oturdu.

«Yaşın kaç?» diye sordu, dikkatlice yüzüme bakarak.

Ne demeliydim?

Dünya kadar ihtiyarım, diyebilirdim.

Bir badem filizi kadar genciın, diyebilirdim.

«Senin yaşın saçın sakalın altında saklı. Kestirmek zor. Ben otuzbeşimdeyim,» dedi kadın.

Garip bir bunaltı çöktü mideme. İçimde makarnalar, gözleri alabildiğine açık aç yavrulara dönüşerek, yüreğimi tırmalıyorlar; dalağımı, ciğerimi, böbreğimi tırmalıyorlar kibrit gibi incecik elleriyle.

«Ye!» diyor kadın; «Ye! ye! ye!»

Yiyorum.

Ben karnı tok bir insan olarak yaşamak istedim aç dünyamda.

Ben barış içinde yaşamak istedim tedirgin dünyamda.

Ben gülerek yaşamak istedim acımasız dünyamda - ben makarnaları yiyorum, makarnalar beni yiyor.

«Burada uyumak istiyeceksindir,» diyor kadın. «Yeniden yola çıkacaksan şayet, sabahleyin çık. Yollar tenha olur şafak sökmeden önce!»

Susuyorum. Kadın ayağa kalkıyor.

«Döşeğini kurayım.»

Kur. Uyumayacağım ama sen gene kur döşeğimi. Döşeğim içinde bizim bağları hatırlayacağım. Bizim kıyıları hatırlayacağım bu gece. Bizim güneşi. Bir zamanlar bizim insanlarımıza baharı muştulayan saksağanları hatırlayacağım.

Gözlerinin içinde, mutlu olman gerekir, gibilerden bir gülümsemeyle çıktı odadan. Ben rahatça yedim - makarnaları, pirzolaları, bisküvileri ve peyniri. Karnımı iyice doyurdum. Demli çay da içtim. Sonra kalktım, kapıya yaklaşarak, duvar dibinde durdum. Bir kez daha odanın eşyaları üstünde gözgezdirdim, duvarlarda asılı nakışlı bezlere, hazreti İsa'ya daldım, sonra yüzümü ellerimin içine alarak, alnımı duvara yasladım; ve ağladım.

Duvarda kalsın istiyordum yüzümün yansısı. Ben bu evden çıkıp gidince, biri odaya girip duvara dokusun istiyordum yüzümün yansısını. Benim yüzüm çarmıha gerili İsa'nın yüzünden az kederli değildi.

19

«Döşeğin hazır,» dedi kadın kapıda durarak.

Koridora çıktım. Koridor karanlıktı. Kadın kolumu tuttu, ve, kalabalık sokakta kör bir insanı karşı yakaya geçirir gibi, ağır ağır yürüyerek, ikinci bir odaya girdik.

Bu oda da karanlıktı. Kadın kolumu bıraktı, odayı geçerek başka bir odanın kapısını açtı. Bir yerlerden eski ot, çürük yaprak kokuları geldi burnuma. Pencere camında kışın ilk buğulu öpüsü üstüne ay ışığının gümüşünü vurmuştu. Bu oda küçüktü - dikiş odasıydı sanırım. Örtüsüz pencere dibinde dikiş makinesi, dar bir masa üstünde iplik kutuları, köşede manekin, yer tahtaları üstünde battaniyeli bir şilte.

Gözlerimi odanın silik aydınlığına alıştırarak, pencere camları gerisindeki geceye baktım: gece içinde, soyut reslmleri hatırlatan bahçe ağaçları; kara dersen kara değil, mavi dersen mavi değil - limonla kül karışımı bir renge girmiş gökyüzünde ise ağır ve hareketsiz parça bulutlar vardı.

Şilteye yaklaşarak: «Burada uyuyun,» dedi kadın. «Ay ışığı var. Sakın elektriği açayım demeyin. İçerde düşman uçaklarına işaret veren casuslar bulunuyor diye askerler sararlar evi; sizi de beni de kodese tıkar işgalciler.» Sonra kapıya dönerek karşımda durdu. «Gün ışımadan uyandıracağım sizi. Ama... burada kalmak istiyorsanız, kalın. Bir gün, beş gün, bir hafta... Çekinmeyin, yük olmazsınız bana. Yollar tehlikelerle dolu şu günlerde. İşgal güçlerine mensup jandarmalar sokaklarda belgesiz kimseleri yakalayıp toplama kamplarına götürüyorlar.»

Ses etmedim. Bana seslenişinde sen'den siz'e geçivermesine de şaşmadım.

«Korkmuyor musunuz?» diye sordu kadm.

Yok yerine başımı salladım. Kadın ısrar etti :

«Ama hiç mi korkmuyorsunuz?»

«Bazan,» dedim.

Ağzımdan çıkmış ilk kelimeydi. Konuşma yeteneğimi yitirmediğime şaşmış gibi baktı yüzüme.

«Ben korkuyorum,» dedi. «En çok ölümden korkuyorum. Siz?»

Çocukluğumun geçtiği evin az uzağında bir mezarlık vardı. Cenaze merasimlerine katılırdım; ölünün başı ucunda okunan fatihaları dinlerdim ilgiyle. Gömücüleri ölüyü mezara indirdikleri zaman -ölümün ne olduğunu bilmediğim içindi belki- ölünün gerçekten ölü olduğundan kuşku uyamrdı içimde.

«Ben mi?»

«Evet, siz.»

«Ölmeden mezara gömülmekten korkuyorum,» dedim.

«Ölmeden mezara gömülür mü insan?»

Benim yurdumda çok insan öldü. O kadar çok ki.

«Gömülür,» dedim.

Ve gidip şiltenin ucunda durdum. Uzunca bir süre ses çıkmadı kadmdan. Ama odadan çıkacak gibi de değildi. Cevabım üstüne düşünüyordu sanırım. Derken göğüs geçirdi, pencereye yaklaştı, dışarıya baktı; tekrar göğüs geçirdi ve demincek durduğu yere döndü.

«Ben komşu odada uyuyacağım. Bir şeye ihtiyaç duyarsanız, çekinmeyin. Paranız var mı, paranız?»

«İyi geceler,» dedim.

«Para... İstemiyor musunuz?»

«Şu anda stemiyorum,» dedim.

«Ne zaman?» diye sordu kadm.

«Sonra... Gün ışımadan önce. Beni uyandırmaya geldiğinizde...»

«Peki,» dedi kadın.

«Ama gümüş para isterim,» dedim gülümsememi uzun tıraşımın altmda saklayarak; «iki gümüş para. Odaya girdiğinizde gözlerimi yumulu bulursanız eğer, iki gümüş parayı gözkapaklarımm üstüne koyun.»

İkimiz de güldük.

«Siz hiçbir şeyden korkmuyorsunuz,» dedi kadm, yüzü hâlâ tatlı bir gülümseme içinde. «Siz ölümden de korkmuyorsunuz. B liyor musunuz ne? Dünyanın en hoş, en cana yakm insanı ölümden korkmayan insandır. Benim babam öyle bir insandı. Genç yaşta öldü. Otuzdokuzunda. Kocaman, dev gibi bir adamdı. Ölmeden bir-iki yıl önce yürüyemeyecek kadar ağırlaşmıştı. Kursak, ense, kol, bacak dalga dalga; kamyonların lastik çemberleri gibi.»

Bakışlarını pencere camma yönelterek, «Şu ağacı görüyor musunuz? Bahçenin orta yerinde şu elma ağacını...»

Pencere cammdan dışarıya baktım: ağacm kırağı tutmuş yapraksız ince dalları ışıl ışıldı dolunay altmda.

«...ömrünün son yazmı o ağacm gölgesinde geçirdi, kocaman koltuğuna oturarak. Yalnızdı. Evlendikleri yılm ilk aymda yitirdi annemi. Trafik kazasında. Dışarda evln önündeki kamyonu gördünüz mü, bilmem; o kamyonu sürüyordu babam

kaza sırasında. Neyse. Annemin ölümünden sonra tek başına işletti kahvehaneyi. Bir süre sonra da bana devretti işi. Kış ayları içinde bu odada uyurdu, yazın bahçede. Son bir yıl içinde şişmanlığı başdöndürücü bir hızla arttı. İkiyüz elli kiloya çıktı diyenler var. Yalnız mıydı dedim? Hoş, hem yalnızdı, hem de değildi. İnsan namına hiç kimse ziyaret etmezdi kendisini, ama kuşlar hiç ayrılmazlardı yanından. Sadece yanından mı? Her zaman ekmekle otururdu koltuğa. Ekmeği ufalayıp çevresine serperdi; küçük kırıntıları omuzları, bacakları üstüne serperdi. Serçeler, ardıçlar, matılar, hatta kilometrelerce uzaktaki yeşil kuleli belediye binasının damından uçup gelen güvercinler yemlenirlerdi bacakları, omuzları üstünde. İri yarı olduğundan başka, saçı, kılı da esirgemedi Tanrı kendisinden. Göğsü, kolları, ensesi kara yosunla örtülüydü dersin. Burun delikleri içinden, kulakları içinden fışkırmış kıllarla, bir aşağıya bir yukarıya kıvrılı kaşlarıyle çeyrek gövdesi toprakta kalmış filizli ihtiyar bir meşe ağacı gibiydi. Kuşlar da onu bir ağaç olarak kabul etmişlerdi sanırım - yemlenmedikleri zamanlarda bile kafasının tepesine konarak saçları üstüne çıkınır, ya da omuzları üstünde uyur, güneşlenirlerdi.

Ama günün birinde kuşların cıvıltıları kesiliverdi. Bu pencereden görüyordum: elma ağacının dallarına tünüyor, hemen havalanıp yakın evlerin bacalarına, saçaklarına uçuyorlardı.

Akşam saatlerine dek koltukta oturdu, öyle hareketsiz. Ve akşam saatlerine dek sürdü donuk sessizlik. Elma ağacına bile gelmez oldu kuşlar. Önce aldırmadım. Sonra kuşku uyandı içimde. Ve evden çıkıp yanına gittim. İki kolu iki yanına

sarkıktı, kafası da az arkaya. Muslar gibi kalın parmakları morumsu yeşil bir renge girmişti. Burnunun üstüne iki uğurböceği konmuştu. Burun deliklerinin içine yeşil sinekler girip çıkıyorlardı. Gözleri açıktı. Bu pencereye bakıyordu. Ama boş bir bakışla. Ölüydü babam. Komşulara koştum. Akrabalara haber saldım. Birkaç güçlü genç cesedi kaldırıp evin içersine götürmek için çaba harcadılar saatlerce. Boşunaydı. Bahçede kaldı o gece. Ertesi gün boyu-bosu ölçülüp sanduka ısmarlandı cenazeciden. İyiydi sandukası. Cilalı meşe. İçi kabartma saten bezle döşeli. Gümüş kollu. Bahçede yattı iki gün iki gece. Üçüncü günün sabahı bahçe çitinin bir kesimini devirerek cenaze arabasma çıkarıldı.

Hiç kimse ağlamadı ardmdan. Kuşlar da sessizce uğurladılar kendisini evin saçağmdan. Yalnız benim gözlerim yaşardı. Son yolculuğunda Saint Joseph kilisesi önünde durdu cenazesi; ruhunun huzuru için okunan kısa bir duadan sonra savaşçılar mezarlığına bitişik eski mezarlığa gömüldü. Ne zaman çıkacaksmız yola?»

Düş ortasmda uyanmış gibi başımı kadma kaldırdım :

«Kim? Ben mi?»

«Siz! Saat kaçta uyandırmamı istiyorsunuz?»

«Şafak sökmeden önce.»

«İyi,» dedi kadm. «İyi. Şafak sökmeden önce. İyi geceler.»

«İyi geceler.»

Kadm çıktı. Uzunca bir süre bahçenin ortasmdaki elma ağacma baktım. Sonra gözlerimi göğe kaldırdım. Ayın altmda yol yol uzayan bulut-

lar daha da kalınlaşmış, kenarları kararınıştı. Joseph gelip durdu gözlerimin önüne. Oysa özlemlerimin dışmdaydı Joseph; düşlerimin dışmdaydı. Gene de Joseph'i düşünmekten alamıyordum kendimi. Bir an hemen yola çıkmak geçti içimden. Ama çıkmadım. Ayağımm dibindeki battaniyeli şilte canlı bir varlıktı sanki - beni bana yakm, beni seven bir dost çağırıyor gibi bir duygu uyandı içimde: soyunarak battaniyenin altma sokuldum. Vücudum yavaş yavaş ısmdı. Gözlerimi yumdum. Kollarım, ayaklarım yerçekiminden kurtulmuştu; ılık bir boşluk içindeydim. Uzun bir süre gözlerim yumulu kaldı. Sonra açtım. Tekrar yumdum. Uyuyordum galiba. Joseph de uyuyordur şu anda. Uyuyor mu acaba? Beni bekliyordur. Gözleri yumulu, beni düşlüyordur. Karanlık içinden kulağma gelen her hışırtıyla gözlerini açıyordur; beni yambaşmda bulamaymca da gözleri sulanıyordur.

Seviyor mu beni Joseph? Hiç sormadım. Suçlusun, diyordu boyuna. Ama... Suçlu bir insan sevilmez mi? Sevilir elbet. Ya ben? Seviyor muyum Joseph'i?

İçimi yokluyorum. Ruhumun karanlık bir köşesinde Joseph için saklı sevgiyi bulurum diye içimi arıyorum. Öyle bir sevgi yok içimde. Gene de Joseph'i sevmiyorum demeye dilim varmıyor. Sevgisiz yürüyebilir miydim bunca yıl onun yambaşmda? Seviyorum galiba. Nice mi? Ne bileyim nice! Deli bir adam ateşi ne denli seviyorsa; karı, kasırgayı, kanayan yarayı ne denli seviyorsa ben de Joseph'i... Hey, Joseph! Sen beni sev sevme; ben seni seveyim sevmiyeyim - yarm yine ikizler gibi hayatımızın ıssız yolunda yürüyeceğiz.

Ağırlaşıyor gözkapaklarım. Magdalena bir an

önce odaya girip iki gümüş para mı koydu gözkapaklarımın üstüne?

Siliniyor gözlerimden asfalt döşeli şoseler, demiryolları, istasyonlar.

Siliniyor gözlerimden dağlar, bozkırlar, yanık tarlalar.

Siliniyor gözlerimden yolcu kadınların eteklerinde ağlaşan yolcu yavrular.

Siliniyor gözlerimden açık mezarlar içinde donuk gözleriyle gökyüzüne bakan ölüler.

Ben, asmaları üzümlerle yüklü bizim bağlar içindeyim. Bizim bağları çeviren gümüş çitler üstünde cıvıldaşan cennet kuşlarını dinliyorum.

20

Karanlıktı daha ortalık Bayan Magdalena'nın Yol Kahvesinden çıktığımda. Eşikte vedalaştık. Kenarları dantelle işlenmiş geceliğinin yakasını göğsünde avucu içinde tutarak kaldı kapıda Magdalena. Ben, ve az arkamda köpek, taşlığı geçtik. Köpek taşlığm kıyısında kaldı, karanlık içinden mercan gibi ışıltılı gözleri üstüme yönelik; bense, asfalt yola çıkarak, dün çıktığım yere yöneldim. Hayli uzaklaşınca duralayıp başımı arkama çevirdim : Magdalena'nın Yol Kahvesi de, köpek de yoktu görünürde. Asfalt yolun her iki kıyısında iki derin uçurum vardı sanki - yolun ortasmca, ve yerlere dikkatlice basarak, yürüdüm.

Yürüdükçe bacak kaslarım güçlendi : taşıt araçları içinde, bisikletleri üstünde, el arabalarını çeke çeke üstünden insanlarm geçtikleri bu yolun yenisi ve yabancısı değildim gayrı.

Hava soğuktu. Ama üşümüyordum. Karanlık da ürkütücü değildi - içimde bir ışık yanıyordu sanki. Sırtımda torbam, torbamm içinde Magdalena'nın geceleyin tıka basa doldurduğu en az iki haftalık yiyecek : ekmek, et ve balık konserveleri, elma ve şeftali kuruları, iki çift yün çorap, yün fanila - ve hâfızamda torbanın ve yolun ağırlığını hafifleten Magdalena'nın gülümsemesi. Nereye ve nasıl bir amaçla gittiğimi de biliyordum üstelik.

Yolun kenarındaki taş yalağa yaklaştıkça karanlık seyreliyordu. Önce doğu göğü kurtuldu gecenin köründen. Sonra step. Ama step de, gök de aynı boyadandı : silik ve öiü. Dünkü billur su buz kesmişti yalakta. Pelit ağacı kıpırtısızdı. Ölüydü belki. Ölüyse eğer, baharı düşleyerek ölmüştü; çünkü dalında yeşilini henüz yitirmemiş birkaç yaprak daha. Ağaca bakarken hüzün oturdu ruhumun üstüne. Ben öyleyim : sevecenlikle birlikte acmtılarla dolu içim. Her boynu büyük, her çaresiz, her kırgm, her bırakılmış bir yaratık için ayrı bir acı taşırım içimde. Gözlerim yaşardı ağacm yalnızlığma.

Adımlarımı açtım.

Yol bomboştu. Ne bir savcı, ne bir polis. Tanrı'nın varlığma inanmıyorum dedimdi, yanılıyorumdur belki - Tanrı -varsa eğer- tüm savcılara, tüm polislere : yıllardır umutlarınm tozunu ayakkabılarmda toplayan bir adam geçiyor yoldan; pusuda kalın; koyun geçsin; adam suçsuz; kendisini rahatsız etmeyin! diye bir emir vermişti sanki. Dağların dorukları gözüme iliştiği zaman kıvanç

esintisi çarptı yüzüme; -Joseph'i görebileceğimi mi sanmıştım?- coşkuyla gözlerimi dağın eteğindeki, karanlığı sırtından henüz devirememiş çamlıktan yüksek doruklara kaldırdım. Canlı hiçbir şey göremedim. Ama biliyordum, Joseph bekliyordu beni orda bir yerde.

Joseph!

Karşısında durunca önce küsecek bana. Sonra, beni karanlık tünel içinde yapa-yalnız bırakıp gittin diye sitem edecek; hainsin, suçlusun, alçağın birisin diye bol keseden atıp tutacak; ama torbayı açıp ekmekleri, pirzolaları önüne sürünce mum gibi renksiz yüzü sevinçle parlıyacak. Yüzünün bugüne değin güldüğünü pek hatırlamıyorum ama bugün gülecek Joseph.

Evet, gülecek. Gülen Joseph'le bütün dünya gülecek bana. Sevecenlikle; yanısıra, içimde taşıdığım eski acılar, eski kinler, eski hınçlar eriyecek. Ben ve Joseph gerçek insan olacağız. Suçlarını birbirlerine bağışlayıcı iki gerçek insan olunca yaşamak kolay olacak ikimiz için.

Göğsümü kabartan bir kıvançla koşmaya başladım.

Geliyorum Joseph! Senin dostun, senin yakının sana koşuyor Joseph! Kuru bir çalıya dönüşerek toprak öbekleri üstünde yatıyorsan bile senin yeniden canlanacağına, canlanıp ayağa kalkacağına inanıyorum. Çünkü mucizelerle dolu bir yaratıksın sen. Seven ve sevilen bir insansın. Kalk. Bekle. Ben geliyorum. Beraberce bir ateş yakacağız tünelde. Bu ateş karanlıkları sökecek. Bu ateş yalnızca bedenlerimizi değil, ruhlarımızı da ısıtan

bir ateş olacak. Beraberce uyuyacağız. Beraberce yiyeceğiz ekmeğimizi hayatı kutsayarak. Ve yarın yeniden yola çıkacağız. Bu kez sağlam adımlarla, şuurla. Beraberce yürüyeceğiz. Ve bundan böyle hiç ayrılmayacağız birbirimizden. Sen... Hayır mı, diyorsun? Tünel de mi kalmak istiyorsun? Peki, tünelde kalırız istiyorsan. Mutlu yaşamak için tüm niteliklere sahip olduktan sonra heryerde, ama heryerde, tünelde de yaşayabiliriz. Tünelin taşını toprağını temizleriz. Duvarlarını sıvarız. Giysilerimizi asmak için çiviler çakarız. Tertemiz duvarlara mutluluğumuzu yansıtan resimler çizeriz. *Barışsevenler Yurdu* diye bir de levha asarız giriş yerine. Çalışırız. Sepetler öreriz yaş söğüt dallarından. Kuyular kazarız. Havuzlar, çeşmeler kurarız. Hiç kimse yolcu, gezgin, serseri, deli demez bize. Deliysek birer hayat delisi oluruz. Acımasız dünyadan uzak. Acımasız dünyanın boğuşan, acımasızca birbirlerini kıran, birbirlerini katleden insanları imrenerek bakarlar bize. Toprağı kazarız tünelin önünde. Meyve ağaçları dikeriz. Bir zamanlar bizim Livadia bağlarında yetişen *Çavuşlar* gibi, *Hanımparmakları* gibi, *Muskatlar* gibi üzümler ekeriz. Hayat kokusu yayılır çevreye buram buram. Yalnız güneş ışını değil, özlem ve umutlarımız yansır ellerimizle, aim terimizle yetiştirdiğimiz üzümlerde. Üzümlerimizi sepetlere doldurarak yola taşırız; yolun kıyısında sıralarız. Yüzlerce. Binlerce. *Barışsever İnsanların Üzümü* diye bir de levha çekeriz sepetler üzerine. Yoldan geçen yaralı savaşçılar yer üzümlerimizi; hapishane gardiyanları, polisler, yargıçlar, parti aktivistleri yerler. Her yiyenin gönlünde barış çiçekleri açar; hoşgörü duyguları uyamr yürekleri içinde. Yala-

na, saçmaya, kötülüğe, hmca ve cimriliğe sırtlarını çevirirler; ikimiz gibi seven sevilen insanlar olurlar.

Ve işte çamlık. Dağın eteğinde kapkara bir yama gibi. Ortalık sessiz. Hava soğuk. Gökyüzü bozbulanık. Ürperti halinde çamların tepelerini titreten rüzgâr esiyor düzlükten. Ama ben üşümüyorum. Az terliyim bile. Torbayı sırtımdan ayağımın dibine indiriyorum, gömleğimin yaka düğmesini çözüyorum, alnımda boncuklanan terleri elimin tersiyle silerek, yola bakıyorum; bakışlarımı kent yönüne kaldırıyorum. Gerçek bir dünyadayım. Bu yol benim hayatımda üstünden geçtiğim son yol olmayacak. Bundan kuşkum yok. Döneceğim ben bu yola. Yeni bir insan, iyi bir insan olarak döneceğim bu yola. Tekrar döndüğümde kafamı dimdik tutarak, korkusuz ve sakıncasız, kollarımı sallıya sallıya yürüyeceğim ben bu yolda.

Ve içim umut ve iyiliklerle dolu, yoldan çıkarak, çamlığa girdim. Çamlık, dağın değil de yeryüzünün giz ve tılsımlarla dolu alt katmanlarına inmişti sanki; duralayıp kulak kabarttım. Çıt çıkmıyordu. Kara çamların dalları, üzerimdeki dağın doruklarını örtmüştü; yamaçları, göğü örtmüştü. Bu çamlık gökyüzü kadar yüceyse? İki gün önce içerisinde Joseph'i bırakıp çıktığım tünel göğünucunda bir yerdeyse? Korku giriyordu içime gizlice, kalleşçe. Kendi sesime benzer, ama gene de ürkütücü: nerdesin? diyen bir ses duyuyordum içimde.

Ama.

Sessizlik, karanlık korkutamazdı beni. Bir

kartal gibiydim. Kaç kez inmiştim korkunç uçurumları? Kaç kez tırmanmıştım sarp bayırları? Ben bir dağ eriydim.

Sessizliği dinliyerek ilerliyorum çam ağaçları altmdan.

Sarp yokuşun dibinde durunca hava çeşitleniyor, yokuşu örten bodur çalılardan gelen hışırtı tedirgin ruhumu okşuyor. Yokuşu çıkıp tünelin giriş yerini tıkayan toprak öbekleri üstünde durduğum zaman Joseph'le birlikte güneş ışıklarında yıkanan Livadia bağlarını görebileceğimize inanıyorum.

21

Yarım saat sonra tünelin önündeydim.

«Joseeeeph!»

Sesim uçurumlara çarptı, bayırlara yükseldi, çayırlar içinde dolanarak Joseph'i aradı. Bulmuş muydu? Bilmiyorum. Yankısı, yorgun ve üşengeç, dağların bağrına gömüldü.

Uzunca bir süre toprak öbekleri üstünde durdum, bekledim. Sonra tünele girdim. Dağlara özgü sessizlikle doluydu tünel. Torbamı yere koydum, ve, sırtımı rutubetli duvara yaslayarak, tünelin karanlık ucuna baktım. Karanlık içinden Joseph'in çıkıvereceğini sandıysam yanılmıştım - yoktu Joseph. Dizlerimin üstüne çökerek, taşlar arasmdaki sönük ateşin külleri üzerine uzattım ellerimi. Soğuktu küller. Yalnızca ateş değil, bütün hayat, hiç değilse beni hayata bağlıyan başlıca niteliklerden birinin sönmüş olduğunu hissettim elimin altmda. Gitmişti. Çekip gitmişti Joseph. Bensiz. Hoş,

benimle yürümeğe, hayatm çilesini -ve sevincini- benimle paylaşmağa mecbur değildi elbet. Ama niçin iki laf söylemeden? Yıllarca ruhumu kırıcı, cammı yakıcı haksız suçlamalarım unutmama yardım edebilecek tatlı bir sözcük söylemeden?

İçim doldu. Boğazımı acı bir yumru tıkadı. Gözlerime gelen yaşları güçlükle geri ittim, ağlamadım. Ben tanıyordum Joseph'i. Bunca yıl yambaşmda yürüdüğüm Joseph bir tek Joseph değildi - Joseph'in derisinin içinde saklı başka Joseph'ler vardı.

Acı acı güldüm. Bundan böyle hangi Joseph'i hatırlayacağımı, düşlemlerimde hangi Joseph'in bana dert ortağı olacağmı kendim de bilmiyordum. Yitmiş Joseph'le yol burada sona ermiyecek mi benim için? Joseph'siz ben olduğumdan başka bir insan, suçsuz ve suçlayıcısız, bir insan olmayacak mıyım? Bunca yıl içimde taşıdığım korkunun yerini başka bir şey almayacak mı bundan böyle? Alacak elbet. Ama ne? Yaşama sevinci mi? Yiğitlik mi? Yoksa... yoksa ölüme özlem mi?

Düşünüyorum. Bir ipucu bulamıyorum içimde.

Toparlanarak ayağa kalktım. Magdalena esti aklıma: torbayı açıp içerisindekilere bakasım geldi bir an. Ama açmadım. Tünelden çıktım.

Göğün mavisinden kopmuş boz bulutlar parçalanarak, kurt sürüleri gibi koşuşuyorlardı gökle doruklar arasmda. Aşağıdaki düzlükten esen buzlu rüzgâr bıçak gibi kesiyor, kesilmek bilmez bir uğultuyla ağlayan çamlık içinde ise inler cinler top oynuyorlardı. Kucak dolusu kuru dal, kuru çıra toplayıp tünele taşıdım, soğuk küller üstüne yeni bir ateş yaktım. Joseph'i düşünmüyordum.

Düşünmemeğe çalışıyordum. Düşünmeme gerek yoktu aslmda. Joseph'siz yaşamak Joseph'le yaşamaktan çok daha kolay olacaktı. Yalnızlık da ürkütücü değildi benim için - çünkü ben yıllar öncesi sürgün edilmiştim kendi içime.

Akşama doğru rüzgâr dindi, ayaz arttı, dışarda toprak öbekleri dondu, tünelin giriş yerini çeviren yassı taşlar arasmda parmak kalmlığmda yalama buz damarları belirdi, ve güneş, ışmlarmm yansılarında sedef kakmalı doruklar gerisine batmca, ortalık sağır bir sessizliğe büründü. Paltomu yere serdim. İçim, ateşi çeviren taşlar gibi katı ve duyarsızdı. Uzun bir süre ateşe baktım. Sonra paltomun üstüne uzandım. Monoton sessizlik işliyordu içime yavaş yavaş. Başımı kaldırarak ateşin içine tükürdüm. Tükrüğümün cızıltısını dinlerken gözlerimi yumdum. Ama uyku tutmuyordu gözlerimi. Kahpe, Joseph! Piç, Joseph! Pezevenk, Joseph! Benim suçum senin işlediğin suçlar yanında boynu bükük...

Boynu bükük, avucumun içinde yüreği garip bir ürperişle çarpan serçe yavrusu gelip durdu gözlerimin önüne. Pişmanlık duygusu uyandı ruhumda. Bırakmamalıydım serçeyi. Kendimle alıp götürmeliydim. Beslemeliydim. Koynumda, avucumun içinde taşımalıydım. Alışırdı bana. Yanımda olurdu şu anda. Çevremde uçardı. Zaman zaman gelip omuzuma konardı. Omuzumdan süzülüp ekmek kırıntılarını yemlenirdi dizimin üstünde.

Sonra uyudum.

Geceyarısmda uyandığımda ateş söndü sönüyordu. Yeni dallar attım, küller içinden kızıl gözler gibi bakan birkaç kor üstüne. Dallar tutuştu.

Ateşin soğuk duvarlarda titreşen yansılarında ayaz kırıldı, içim ılıdı ve ılımış içimde hiçbir zaman kuşların ve -suçlu veya suçsuz- insanlarm uzağmda olmayacağun gibilerden bir his uyandı. Torbayı çekip ateşin yanma aldım, içerisinden et sucuğu, ekmek, iki pirzola çıkarıp ateşin çevresinde taşlar üstüne diziştirdim : kaabil değil, tünelin çok uzağmda olamazdı Joseph.

Ama Joseph dönmedi o gece tünele.

Hava açtı sabahleyin. Çamların üzerine yükselmiş güneşin tünelin içine sızan ışıklarında ekmek ve pirzolalar bir ressam eliyle çizilmiş soyut bir resim gibi duruyorlardı taşlarm üstünde. Günün güneşli olmasına rağmen, dışardaki dünya çirkin ve yabancıydı; sürekli sessizlik de mutsuzluğa itiyordu beni.

Günü tünelde geçirdim. Hiç çıkmadım dışarıya. Ateşi de yakmadım o gün - ateş, ışık, aydınlık yitirmişlerdi eski anlamlarını; paltomu omuzuma aldım, oturdum öyle iki soğuk duvar arasmda; tünelin karanlık ucuna baktım gün boyu. Sessizliğin, bilinmezliğin oğluydu Joseph, karanlığın oğluydu; gelecekse karanlık içinden çıkıp gelecekti. Ama gelmedi. Gelmiyecekti. Gelmeye, gelip yanıma oturmaya, kendisi için getirdiğim ekmeği ve pirzolaları yemeye, bana dert ortağı olmaya ihtiyaç duymuyordu belki de. Sandığım gibi karanlığın oğluysa eğer, mutluydu Joseph karanlığın içinde.

Ya ben?

Ben başkaydım. Ben kendi içimde kendime özgü bir dünya taşıyordum. Bunca yıl dış dün-

yaya sırtımı çevirebilmiştim. Ayakta durabilmem için, yürüyebilmem için gerekli olan hiçbir şey eksik değildi benim iç dünyamda; hatta, ihtiyacını duyduğum anlarda havayı, suyu, ekmeği bile kendi içimde taşıdığım dünyada bulabileceğime inanıyordum.

Ama o gün.

Tünelin soğuk duvarlarına bakarken kişiliğimi -gerçek dünyadan kopmuş olmama rağmen, güçlü bir kişiliğim vardı sanırım- yitirdiğimi hisseder gibi oldum, ve sarsmtıyla ayağa fırlayarak iki elimle duvarı tuttum. Titriyordum. Dünyam çökmüştü içimde. Karanlık çekiliyordu gözlerime. Hayır, tünelin karanlığı değildi bu; yokluğun, hiçsizliğin karanlığıydı. Geçtiğim yollar, bir zamanlar aralarında yaşamış olduğum insanlar, hatta iki gece önce içerisinde gecelediğim Bayan Magdalena'nın Yol Kahvesi siliniyordu hâfızamdan. Özlediğim, yürüye yürüye günün birinde yeniden kavuşacağımı umduğum bizim kıyılarm milyon ışıkyıl uzağındaydım. Ben ölüyordum. Ama niçin burada? Niçin insanlar tarafmdan terkedilmiş bu tünel içinde?

Güç belâ tünelden çıktım. Öleceksem aydınlıkta ve sızısız bir ölümle ölmeliydim. Beni bizim kıyılara götüreceğine inandığım yola bakarak; beni o güne değin tehlikelerden korumuş dağlarm doruklarına bakarak; kuşların cıvıltılarmı, esen yelde dalın, yaprağm hışırtısmı dinleyerek ölmeliydim. Geri dönüp de kuşbakışı, yukardan kendimi, kazılı topraklar üstüne bırakıversem... Kuşlar hâlâ Güney'e mi uçuyorlardı acaba?

Toprak öbekleri üstüne oturdum. Sessizlik içinde aşağıdaki çamların tepelerine bakarken,

Magdalena'nın dudakları arasmdan çıkmış kelimeler tekrarlandı içimde : Sen hiçbir şeyden korkmuyorsun; sen ölümden bile korkmuyorsun.

Korkmuyor muydum?

İnsanoğlu için kaçmılmaz bir sonuç ölüm. Ama bu sonuç baskısız olmalı. Tabiî bir sonuç olmalı. Gönlü dilediğince. Gönlünün dilediğince ölmek insanoğlunun hakkıydı. Otlardan, yeşil dallardan, kokulu kır çiçeklerinden ördüğüm bir döşek içinde yatarak gözlerimi hayata yummayı hiç kimse önleyemezdi.

Başımı kaldırdım, çevreme bakmdım. Güneş gökyüzündeydi hâlâ. Ama çevrem otsuz, yeşilsizdi. Tünele girip torbayı kaldırdım. Tünelden çıkarken duraksayıp sönmüş ateşin külrengi küllerine baktım. Tanıyordum ölümü. Hiç mi hiç yabancı değildi bana ölüm. Tünelden çıkarak torbayı toprak öbekleri üstüne boşalttım, yere serdiğim paltomun üstüne oturdum, bıçağımla konserve kutularını açtım; öteki yiyecekleri de önüme dizi§tirdim. Tümünü : sığır eti, domuz salamı, balık, vişne tatlısı, elma ve kaysı kuruları, ekmek, bisküvi... Torbadan yere dökülmüş herşeyi! Ve yemeğe koyuldum. Çabuk çabuk. Oburca. Boğazımm içine tıka basa. Ölürken de cömert bir kişiydim. Birkaç kesek ekmeği ufalayıp çevreme attım; küçük kırmtıları öne uzalı bacaklarımm üstüne serptim. Kuşlar gelsinlerdi! Hem yemlenir, hem de Tanrı'nm hayattan koparıp dünyanm ıssız bir köşesine attığı bir insanın ölümünü seyrederlerdi.

Kuşlar gelmediler ama. Gelmiyeceklerdi de. Yalnızlıktı alm yazım. Yalnızlık içinde yaşadun, yalnızlık içinde ölecektim. Hiç kimse uğurlamayacaktı beni bu dünyadan. Hiç kimse ağlamayacak-

tı ardımdan. Hiçten gelmiştim bu dünyaya, hiçsizliğe dönecektim yine.

Yemekleri yiyemez bir hale gelince başımı göğsüme eğdim, bacaklarım arasındaki boz toprağa bakarak ağladım.

Ağladıktan sonra yatıştım. Daha fazla : içim güçlendi; ölümü kendimden uzaklaştırdım; yüreğimin en olmadık bir köşesinde hayata özlem uyandığını hisseder gibi oldum. İntihar çözüm yolu olamazdı benim için. Hayatın dışına atılmış olmama rağmen seviyordum hayatı.

Ayağa kalktım.

Gökyüzü bulutlanmıştı - ağır ve renksiz; bir ölünün gözkapaklarını hatırlatıyordu bulutlar. Doruklar, yamaçlar da bozlaşmıştı. Düzlüğün ufka bağlanan kenarı kirli - sarı sislere bürünmüştü. Hiçbir şey değişmiyordu dağlarda. Hiçbir şey değişmiyecekti. Doğu yeli esiyordu gene. Aşağıdaki çamlıktan derin ve ağır bir uğultu çıkıyordu gene. Üşüyordum. Tünele girip ateşi yakmak, paltomu sırtıma çekerek, uyumak geçti içimden. Ama girmedim. Tünelde uyumak, ölmek gibi birşeydi. Tekrar toprak öbekleri üstüne oturdum. Dikili dizlerimin üstünde tuttuğum kirli ve kurumuşluktan çatlak çatlak ellerime, uzamış kirli tırnaklarıma bakarken, gözlerim sulandı. Ama bu kez uzun sürmedi hüznüm. Yaşlar arasmdan çevremde saçılı ekmek kesekleri gözüme ilişince nefretle ayağa fırladım, yarı boş konserve kutularına, ekmeklere zorlu bir tekme salladım ve paltomu sırtıma alarak tünele girdim.

Renksiz ve önemsiz bir gün gibi silinip gitmişti ölüm hâfızamdan. Beynimin tüm hücrelerinden

taşarak benliğimi güçleştiren hayat gürültüsü çmlıyordu kulaklarımda. Ezileceksem hayatın darbeleri altmda ezilmeliydim. Kaderimde zamandan önce ölmek varsa, hayat öldürmeliydi beni. Bundan daha güzel, daha onurlu bir çözüm yolu olamazdı.

Paltomun yakasmı enseme kaldırarak tünelin karanlık ucuna doğru yürümeğe başladım.

Yürüdükçe karanlık yoğunlaştı. Tavan taşlarından sular damlıyordu saçlarıma, alnıma, enseme; ensemden belkemiğimin üstüne süzülüyordu buz gibi soğuk sular. Gözlerimi yumuyordum arada - tünelin karanlığından kaçıp kendi karanlığıma sığmmak amacıyla. Yüreğimin korkuyla çarptığı anlarda, komşu kızıyla birlikte *Kör İnsanların Yürüyüşü* oyununa çıktığımıza inandırmak istiyordum kendimi. Oysa biliyordum, yalnızdım; komşu kızı yoktu bu yolda. Gene de açıımıyordum gözlerimi: tünelin karanlığı kadar ürkütücü değildi kendi karanlığım.

İç-içe geçmiş iki karanlık içinde ne zamana dek yürüdüm, bilmiyorum; bir ara hava çeşitlenir gibi oldu. Duralayıp başımı arkama çevirdim: yokluk bakıyordu arkamdan. Koşmaya başladım. Koştum, koştum. Koşamaz bir hale geldiğim zaman ilerimde dar bir açıktan, buz tutmuş cama yaslı aydınlığı hatırlatan, silik bir aydınlık gördüm. Gün ışığı mı? Gözlerimi yumdum. Yumruklarımm tersiyle gözlerimi uğuşturdum. Tekrar açtım. Yeryüzünün bütün sesleri yerin dibine batmıştı. Ama karşımdaki mat aydmlık aynı yerdeydi.

Yorgun ayaklarımı sürüp sürükleyerek tünelden çıktım.

Kar yağıyordu. Görünürde ne bir ağaç, ne bir kaya. Gerçekten yeryüzü müydü burası? Büzülüp duvar dibine oturdum. Saatler geçti. Kesilmek bilmiyordu kar. Kaabil değil, başka bir dünyaydı burası. Gökler açılmıştı sanki. Saltanatlar yağıyordu yeryüzüne; kıt'alar, evrenler yağıyordu.

Ap-ak dünyaya bakarken bizim bağlara yağan karları hatırladım uzun bir süre. Ve bizim bağlara yağan karları hatırlarken ömrümde ilk kez, kendi içime sürülmüşlüğümün mutluluğunu duydum.

22

Karşı karşıyayız yine. Barın yarı karanlığında birbirimize bakıyoruz yine sessizce. Aramızdaki yuvarlak küçük masa üstünde duran iki kadeh Viski ikimizi dostluk bağlarıyle bağlayacak bir nesne değil ama, arada sırada da olsa, yabancılığımızı bir kenara itmemize yardım ediyor doğrusu.

Ben biraz tedirginim. Tedirginliğim akşamın başından beri üstüne konuştuğumuz olay ve konular tükenmiş olmasından. Joseph Tucknell ise dalgın. Benliğinde sessizce yatan başka bir öykü mü var acaba? Hemingway'di sanırım : Çok uzun sürerse her öykü ölümle sonuçlanır, diyordu bir yerde. Yaşantılar ve hâtıralar sağlam bir temel olamaz elbet dostluklara; gene de Joseph Tucknell'in

ruhumda hiçbir iz bırakmaksızm hâfızamdan silinip gideceğine inanmıyorum. Kaçamak bakışlarla saate bakmama son vermeliyim. İki kadeh Viskiyi daha söyliyeceğim barcıya fırsat bulduğum ilk anda. Joseph Tucknell'in yüreğinin içindeki yara derin - az daha yaklaşmalıyım kendisine; merhum eşiyle, kızıyla ilgilenmeliyim; içten ve özlü birşeyler söylemeliyim Joseph Tucknell'e.

— Aynı yolda yürüdük, diyor Joseph Tucknell, yavaş, işitilir işitilmez bir sesle. Ve dudakları arasmdan çıkmış kelimelerin içimde yarattığı etkiyi görmek istercesine bakıyor yüzüme. Göremiyor galiba. Aynı kelimeleri tekrarlıyor : Siz ve ben, aynı hayat yolunda yürüdük.

— Evet, diyorum, coşkusuz; aynı hayat yolunu geçtik.

Ama.

Eski hayata dönmenin, eski yaraları deşmenin anlamı yok.

— Demek, Richmond'da oturuyorsunuz.

— Evet, Richmond'da. İyi bir şans gülmüştü yüzüme İngiltere'de yerleştiğimiz ilk yıl. Teddington yakmlarında iş buldum. Garaj mekaniği olarak çalıştım beş yıi kadar. Beş yıl içinde biriktirdiğim para, ve bir yığm da banka kredisi ile, sözünü ettiğim o küçük pansiyonu satm aldık 1950'nin başlarmda.

— Hâlâ işletiyor musunuz pansiyonu?

— Hayır. Hanımm ölümünden altı ay önce son verdik pansiyonculuk işine.

Susarak gözlerini aramızdaki yuvarlak masanın üzerine indiriyor. Bakıyor, bakıyor. Bakarken

yüzü düşünceli, az daha sancılı bir tavır takımyor, ve gözlerini yüzüme kaldırmaksızın, çok zor işler yaptık, diyor, akla sığmaz güçlüklere katlandık. Susuyor yine. Az sustuktan sonra, kendi kendine konuşurcasına: Ne bileyim, ölümünü yaklaştırmıştır belki de o işler, diye ekliyor Joseph Tucknell.

— Kızınız...

Gözlerinin buğulandığını görüyorum. Ağlayacak mı acaba? Yaşım-başını almış bir adamın ağlayışına tanık olmadım hiç. Oysa ben ağlıyorum. Zaman zaman. Ama gizlice. Gözyaşlarımı kendimden bile gizliyerek.

— Kızınız... kaç yaşında?

Susuyor Joseph Tucknell. Can acısı bir susuşla.

Hey, Joseph! Bu eziklik, bu yılgınlık neden? Bizim yurdun insanları mı geldi aklına yine? Ama sen... Bir zamanlar Yahudiler kurşuna dizildiler - ben Yahudi değilim dedin, ağlamadın; katolikler hapishane zindanlarında çürütüldü bir zamanlar - ben katolik değilim dedin, ağlamadın; tarih artığı Kırım-tatarları katledildiler - ben bir Kırım-tatarı değilim dedin, ağlamadın. Şimdi saçların apak, gözlerinin mavisi donuk; ölümün eşiğinde duruyorsun - senin ardından ağlayacak bir tek kişi kalmadı bizim yurdun toprakları üstünde. Beni arayıp bulmanın gerçek sebebi ardından ağlamam için mi yoksa?

Barın, abajuru şeftali renginde lamba ışığıyla aydınlanmış pencere camına yaslı geceye bakıyorum - bakıyorum da evimi özlüyorum: evimde ol-

malıydım şu anda. Masamm başında oturmalıydım. Geçmiş gecelerde olduğu gibi, bu gece de, önümde açılı boş sayfaya bakarak, sayfayı dolduracağım sözcükleri kafamm içinde nasıl ve ne zaman bulacağımı düşünmeliydim ağır bir yürekle.

Susuyor Joseph Tucknell. Yüzünü arıyorum kaçamak bir bakışla. Yüzü soğuk. Duyarsız. Kırk yıl önce içerisinde gecelediğimiz tünelin taşları gibi. Hayat yükü altında çökmüş ve küçülmüş bir durumda bırakmıştım kendisini o gün. Korkuyordu. Gitmemi istemiyordu. Kal, sensiz yürüyemiyeceğim, tünelin içerisinde kimsesiz öleceğim gibilerden bir bakışla kalmıştı arkamda. Omuzlarmda taşıdığı hayat yükünü azaltamazdım, hafifletemezdim elbet; kendi yüküm de ağırdı. Fakat iki gün sonra Bayan Magdalena'nm Yol Kahvesi'nden getirdiğim ekmekleri, pirzolaları kendisine yedire yedire onun omuzlarmı güçlendirebilirdim pekâlâ. Niçin beklemedi beni? O tüneli nasıl geçti? Geçebildi mi?

Joseph Tucknell şimdi ne bana bakıyor, ne dizleri üstünde tuttuğu ellerine, ne de aramızdaki üstünde iki kadeh Viskinin durduğu yuvarlak masaya. Gözleri benliğini terketmiş gibi. Bir ara, kendisini yanlış bir hayatta bulmuşçasma, başını salonun tavanına kaldırdı. Baktı, baktı. Bakışları bir zamanlar öldüğü yerlere (Joseph bir değil, birkaç kez öldü sanırım) yöneldi, ortak ölüler arasında dolandı, kendi cesedini buldu, ve, uzun bir sü-

re kendi cansız yüzüne baktıktan sonra, salonun loşluğundaki kendi gerçek hüznüne döndü.

Eski hayata dönmenin anlamı yok diyorum ya, eski hayata dönüyorum gene de. Dönüşüm eski yaraları deşmek amacıyle değil. Onmaz yaralara derman bulmak, onmaz yaraları öyküleştirmek için. Çünkü öyküleşmiş yaralara katlanmak, öyküleşmiş yaraları ruhumda ve hâfızamda taşımak daha bir kolay benim için. Şimdi sen Joseph, başını kaldır da yüzüme bak, ve : bensiz ne yaptm tünelde? Tünelden çıktm mı? Çıkabildin mi? diye bir soru sor bana.

Hoş, çıktım. Güçlükle. Ama çıktım. Ve akşam saatlerine dek tünelin öbür ucundaki duvar dibinde oturarak, karın yağışını seyrettim.

23

Neden sonra kar dindi. Bir zamanlar dağların olduğu yerde bir ben, bir de benim gibi, aklığm üzerine alçalmış pis ve yorgun gökyüzü kaldı.

Nereye gidecektim?

Ayağa kalkarak tünelin içine baktım. Karanlıktı tünelin içi. Elimde olursa, bundan böyle karanlığa girmemeğe söz verdim kendime; ve dönerek soğuk ve beyaz boşluk içinde yürümeğe başladım.

Toprağın yeşilinden, göğün mavisinden iz yoktu ama ben gene umutla çevreme, zaman zaman başımı kaldırarak gökyüzüne bakıyordum. Az mı gittim, uz mu gittim, hatırlamıyorum - ilerimde uzunlamasma bir yükseklik gördüm. Duralayıp

alnunda birikmiş terleri sildim paltomun yeniyle; daha bir iyice bakmca şaşkmlıktan faltaşı gibi açıldı gözlerim: tek peronlu banliyö istasyonu duruyordu yüz metre kadar uzağımda. Ve peronun üstünde bir adam. Adam, melon şapkalı işbulma bürosu memuru değildi. Ama insandı.

Biliyor musun, Joseph, ben her zaman, bütün ömrüm boyunca gizliden gizliye insanlardan yardım umdum, insanlarm yardımını aradım. O gün de müstesna değildi. Öyle ki peronun üstünde duran adamı gördüğüm anda, bulanık da olsa, gökyüzünde güneş ışımış gibi oldu, ve, büyük bir coşkuyla istasyona doğru atıldım. Koşarken peronda bir değil, üç kişi görüyordum. Üçü de bana bakıyorlardı. Dizi aşkm karlar içine bata çıka istasyona yaklaştıkça perondaki insanların sayısı artıyordu: sekiz; belki on kişi. Ama: tren, ve treni bekliyen yolcu, en az benim kadar yabancıydı o beyaz dünya içinde. Üstelik görünürde ne tren yolu, ne bir semofer ışığı; ve yolcular -yolcuydusalar eğer- eşyasızdılar. Öyle ki, peronun dibinde durduğum zaman ruhumu bunaltan bir gerginlik sardı benliğimi,

Sen, Joseph, bir zamanlar Puşkin'in de *Kaptan'ın Kızı* öyküsüne girmiş şu deyimi hatırlıyorsundur muhakkak:

Benden daha iyi birini bulursan - unut beni.
Benden daha kötü birini bulursan - hatırla beni.

Peronda saf halinde duran üniformalı ve silahlı askerler otomatik tüfeklerini göğsüme yönelttikleri anda seni, bir de bizim kentin eski hapishanesini ve hapishanenin yarı karanlık kori-

doru içinden, beni yargıcm huzuruna götüren silahlı savcıları hatırladım.

Sen, beraberce yürüdüğümüz yolda, suçlusun diyordun bana habire. Ama ben suç kelimesinin anlam ağırlığuı duymuyordum ruhumda. Daha fazla : mert, içgüdüsü sağlam, saf ve tertemiz ruhlu bir insan olduğumu hissediyordum senin yanında. Ama o gün : peronun dibinde dururken, ömrümde ilk kez suçsuz olmadığımdan kuşku uyandı içimde.

Hoş, suçluydum. Niçin? Neden? Neydi suçum? Bilmiyordum. Ama suçluydum işte. Aksi takdirde perondaki askerler ölümcül silahlarını hep birden göğsüme yöneltirler miydi?

Gerçek suçlu ben değil. de benim gölgemdir diye düşünerek başımı göğsüme eğdim, ayaklarımm dibindeki karlara baktım. Yoktu gölgem. Güldüm acı acı. Bilmiyordum sanki! Benim gölgem yıllar öncesi ışığa karışıp, ışıkla birlikte terketmişti beni.

Askerlerin arasmdan biri otomatik tüfeğinin namlusuyle perona çık emrini verdi; ve ben, başım göğsüme düşük, gölgesiz ve ışıksız, peronun üstüne çıkarak askerlerin karşısmda durdum. Emri veren asker üstümü aradı. Hiçbir şey bulamadı. Ama hiçbir şey! Yıllar yılı ayakkabılarımda taşıdığım umutlarımm tozu bile karlara karışıp gitmişti. Askerler kimliğimi bilmek istercesine, bir süre yüzüme baktılar sessizce; sonra beni peronun ucundaki uzunlamasma dar bir odaya götürdüler. Oda, bekleme yeriydi sanırım - orta yerde sac soba yanıyordu. Bacağı peyke üstüne atılı, bir elinde kısa baston, öbür eli belinde kemere ilişik tabancasında, bir subay duruyordu pencere dibinde.

Genç bir adamdı subay. Başmda siperi vernikli keten şapkası ve ışıltılı mavi gözleriyle, her öğleüstü bizim kıyıdaki iskeleye uğrayan yolcu gemisinin genç kaptanmı hatırlatıyordu bana.

Kaşları altmdan süzdü beni subay. Sonra doğruldu, ağır adımlarla yürüyerek karşımda durdu. Önce paltomun eteğini kaldırdı kısa bastonuyle; sonra yakamı - şahsımdan fazla paltomla ilgilendiği aşikârdı. Yoksa paltom, yoksul ve bakımsız bir kişi olduğumu belirtmekten fazla, deliliğin sımrı üstüne duran bir adam olduğumu mu açığa vuruyordu?

Subay ses etmedi. Ama düşünceliydi. Derken pencere dibine çekildi, uzunca bir süre karla örtülü perona baktı, ve dönerek tekrar karşımda dikildi. Bakışları paltomdaydı yine. Neden sonra gözlerini yüzüme kaldırdı ve,

«Sen kimsin?» diye sordu.

Kimdim ben? Kimliği belirsiz bir insan demek geçti içimden. Ama... Kim olursam olayım, insanlara yakm olmaya kararlıydım o gün.

«Dağcı,» dedim.

Cevabım beklenmedikti. Biraz da şaşırtıcıydı; benim için. Subay tepeden tırnağa süzdü beni.

«Nerelisin?» diye sordu, gözleri hâlâ saçım-sakalımda.

«Tavrida'lı,» dedim.

Hakkımda bilmek istediği bu kadardı samrım; sessizce odadan çıktı.

Beş dakika sonra iki askerle döndü subay; pencere dibine giderek, sırtı bana dönük, eli belindeki tabancasmda, peronu örten karları seyre daldı yine. Askerler tüfeklerinin namlularıyle ar-

kamdan iteleyerek odadan çık emrini verdiler. Ve ben önde, iki asker arkamda, küçük istasyonun önündeki alanı geçerek kente koyulduk.

24

Ay ışığı vardı.

Sokağın az uzağmdaki tek katlı evler ve evler önünde alçak çitlerle çevrili küçük bahçeler hayattan el-ayak çekmişlerdi; dalları karla yüklü akasya ağaçlarıysa, kaldırıma düşen kıpırtısız gölgeleri ve katalistik suskunluklarıyle zaman öncesi ıstırap onuruna dikilmiş sütunlar gibi duruyorlardı sokağın her iki kıyısmda. Çıt çıkmıyordu. Yalnızca ayaklarımm altmda, kuru bir deri gibi, kırılan karın kuru gıcırtısı... Karın gıcırtısı hüzün ve korku yollarmm arkamda kaldığını, bu yolun ucunda beni hayatm yeni gizlerinin beklediğini tekrarlıyordu.

Sokak boyu başımı çevirip arkama bakmadım hiç. Ama silahlı iki asker arkamdaydı. Arada kulak kabartıyordum. İkisinin ayakları altında kırılan karın gıcırtısı başka birşey söylüyordu bana; ama ne? Ölümü belki.

Bahçeli evlerin sona erdiği yerde anacadde başladı. Cadde bomboştu. Caddenin her iki yanında ışığa hasret elektrik direkleri; köşede, kapısına tahta parçaları çakılı kilise, genç hanımların -renkli şemsiyeleri ve fırfırlı beyaz buluzlarıylegüzelleştirdikleri eski pazar günlerini hatırlıyordu aysı beyazlık içinde. Sonra sağda ve solda yüksek binalar; binaların zemin katlarmda vitrin mankenleri soyunuk ve kırık dükkânlar; afişlerden,

ekran yıldızlarının düşsel bir sessizlikle boş kaldırıma baktıkları boş sinema foyeleri; saçak altlarında birbirlerine sokulu, ekmekçinin kilitli kapısına baka baka gözlerinin ışığı kararmış güvercinler; arada kaldırım boyunca kimden kaçtığı belirsiz başıboş bir köpek... Bizim kent değildi burası - bundan kuşkum yoktu; ama gene de bizim kent esiyordu aklıma, ve, arkamdan gelen silahlı iki askerin ayakları altından çıkan karın gıcırtısını dinlerken, hak veriyordum Joseph'e : yürüye yürüye yeniden çıktığım yere ulaşacaktım günün birinde. Korkmuyordum ama. Korkmama bir sebep yoktu. Yıllarda kaçmıştım hayattan. İnsansız bir hayat özlemiştim. İsteğim gerçekleşiyordu işte. Yalnız, gözlerimi hayata yummadan önce çok sevdiğim denizi, bir de bizim bağların yeşilini, göremiyeceğime üzülüyordum.

Kent arkada kalmıştı. Geniş bir ovadaydık. Önümde bir yol uzuyordu ova ortasında. Şoseydi sanırım. Karları kamyon tekerlekleriyle çiğnenmiş yolun yüzüne biri kristal kırıntıları serpmişti sanki - pırıl pırıldı ay ışığında. Benden önce Joseph de geçmiş miydi acep bu yolu? Geçmiştir. Ya da ölmüştür bu yolda. Öldüyse sızısız bir ölümle öldü Jospeh - soğuğa, kara, ayaza alışık bir yaratıktı.

Ovanın karları içinden Joseph'in hayaleti ayağa kalkacaktı sanki - çevreme gözgezdiriyordum. Yoktu. Ne Joseph, ne de hayaleti. Hoş, lâyığını bulmuştu Joseph bensiz. Karşıma çıkacak olursa bile, en küçük bir acıma duymayacağım Joseph için yüreğim içinde. Çocuktu. Dar kafalıydı. Aynı sınıfta bocalayan bir öğrenciydi. Bunca yıl yanıbaşımda yürüdü - hayatın, özgürlüğün, köleliğin,

ölümün anlamlarını anlattım kendisine yıllarca; anlattıklarım sinmedi bir türlü kafasma.

Belime inen tüfek dipçiği altında iki büklüm dizüstü düştüm. Eskiydi pantolonum; yırtık yerlerden yalama buz ısırdı yaralı dizlerimi. Güçbelâ ayağa kalktım.

Özür dilerim Joseph.

«Yürü!»

Yürüdüm gene. Yolun ortasınca; tökezlememeye dikkat ederek. Buzlar altında saklı yol anayol mu acaba?

Değildi.

Kentten çıktığımızdan bir -belki iki- saat sonra, çarmıha gerili İsa'nın iki yana gerili iki kolu gibi, iki ters yana açılıyordu yol: biri güneye, öteki kuzeye; biri hayata, öteki ölüme belki; ya da biri cennete, öteki cehenneme.

Yolun ikiye bölündüğü noktası üstünde durdum - benim için önemsizdi; her iki yolun ucunda da yüce bir bilinmezlik bekliyordu beni. Üstelik biliyordum; dağlardan indiğim günden sonra kendi yolumu kendim seçmek elimde değildi. Başımı çevirerek arkamdan gelen iki askeri aradım. On adım kadar uzağında duruyorlardı. Bir ara birbirlerine sokularak fısıltılı seslerle konuştular. Uzunca bir süre bana baktılar. Sonra biri öne çıktı, sessizce yanımdan geçerek, güney yöne uzayan yola saptı, üç-beş adım uzaklaşmca, baş işaretiyle kendisini takibetmemi emretti. Ve ben düşünmeksizin ikisi arasında yürüdüm.

Evet, düşünmeksizin. Oysa aklım Joseph'e takılıydı hâlâ. Kış ortasında, ovada, bilinmezliğin

yolunda yürürken Joseph'ten başka neye takılı olsundu aklım! Düşünmüyordum ama görüyordum Joseph'i. Joseph'in derisi altmda saklı başka Joseph'ler var dedimdi - kara saçları itinayla arkaya taralı, Pince-nez gözlüklü, sırtmda yüksek yakalı ak süveter, bacağmda belden sıkı öğrenci pantolonu; *Vişne Bahçesi*'ndeki Trafimov örneği bir Joseph gelip duruyordu gözlerimin önüne. Yazık ama. Ayrılmamalıydık birbirimizden. Diretmeliydik. Sabırla beklemeliydik tünelde. Beraberken aramızdaki tüm anlaşmazlıkları, en çapraşık sorunları zamanla çözebileceğimizden kuşkulanmıyordum.

Derken önde yürüyen asker duraksadı. Başımı kaldırdım. İkisinin ulaşmak istedikleri yer karşımızda duruyordu : uzunlamasma bir yapı. Düz damlı. Saçaksız. Penceresiz. Bacasız. Üstüne ay ışığmm vurduğu beton duvarları karm aklığmda mavimsi toz renge girmişti. Hapishane mi? Tımarhane mi? Belki de, barış yılları içinde kentin ihtiyacmı karşılayabilmek için, belediye tarafmdan kurulmuş bir kasabevi.

Yürüdük.

Yapıya az kala öndeki asker adımlarını açtı. Yapmm çift kanatlı demir kapısını iyice görüyordum gayrı; aydm gece içinde, önceki gecelerden kopmuş karanlık bir gece parçası gibi duruyordu iki duvar arasmda. Öndeki asker kapıya doğru koştu. Az sonra kapı açıldı; açılırken madeni kuru bir gıcırtı gecenin kavrak aydmlığmı kırdı ve arkamda duran asker, tüfeğinin namlusu belkemiğimde, «Yürü!» dedi.

Çift kanatlı demir kapı önünde başka asker-

ler vardı. Aralarmdan geçerek bir dehlize girdim. Aynı mavimsi toz renginde dört duvarla çevrili, dört duvarın tutsağı gibi, ovanm bir parçası yatıyordu gözlerimin önünde; hapishane avlusuydu muhakkak. Arkamdan kapanan demir kapmm gıcırtısım duyduğum anda ölüm kokusu vurdu burnuma. Yavaş yavaş yürüdüm. Kuşkulanmıyordum; karla örtülü avlunun orta yerine ulaştığım zaman tüfekler ateş edeceklerdi; ve ben karlar üstüne düşecektim cansızca.

Karanlık tünel esti aklıma aniden. Ve aym anda içimin güçlendiğini, içim güçlenirken ruhumu güneş ışığıyle, renkli çiçeklerle, Livadia bağlarınm yeşili, bizim denizin mavisiyle bir yaz gününün bezediğini hisseder gibi oldum. Hayır, korkunç değildi ölüm. Tam tersine - hapishane avlusunda ölmek, karanlık tünel içinde ölmekten çok daha güzeldi. Dalmdan kopmuş bir gül gibi yatacaktım ak karlar üstünde.

Ama...

Daha dehlizden çıkmama vakit kalmadan, arkamdan gelen asker az öne çıkarak, tüfeğinin namlusuyle hemen sol yammdaki duvar açığım işaret etti. Açığa girdim. Yarı karanlık bir yerdeydim. Koridordu sanırım; ya da teras. Terasm sağ kıyısınca bir metre kadar yüksek beton duvar uzuyordu. Duvar üzerinden karla örtülü alanı görebiliyordum iyice. Solda, birini ötekinden onbeş metre kadar bir uzaklık ayıran demir parmaklıklı kapılar - kapıların tümü açıktı. Açık kapılardan eski saman ve insan kokusu geliyordu burnuma. Arada homurtulu sesler. Birinci kapıyı geçtim. Sonra ikinci, üçüncü kapıyı geçtim. Ancak terasm ucuna yaklaştığım zaman duraksayıp usulca

arkama baktım. Hiç kimse yoktu arkamda. Korkunun etkisi altında görme yeteneğimi mi yitirmiştim? Olduğum yerde bir süre durdum, bekledim. Hiç kimse, yürü! demedi; hiç kimse tüfeğinin namlusuyle belimden itelemedi. Duvar dibine çekildim, elimi kaldırarak, parmaklarımı duvara değdirdim. Tüneldeki duvar gibi soğuktu.

Derken ağır ve ezgili bir ses geldi kulağıma. Biri acıklı bir şarkı söylüyordu. Ya da dua okuyordu bir yerde. Kapıda durarak içeriye baktım. Karanlıktı içersi. Orta yerde zayıf bir ateş yanıyordu. Ateşin çevresinde, kimi paltolarına bürülü, kimi eski çuvallar altında, insanlar yatıyorlardı; sessiz ve kıpırtısız. Ama ölü değillerdi. Gözlerimi karanlığa alıştırarak odada gözgezdirdim: karşıki duvar dibinde iki mum yanıyordu. Mumların silik ışığında duvara çakılı bir haç, ve, haçın önünde, sırtı odadakilere dönük, bir adam duruyordu dizüstü.

Odaya girdim. Yavaş yavaş yürüdüm, ateşe yaklaşarak, beton yerdeki samanların üstüne oturdum. Saçı sakalı ağarmış bir ihtiyar uyuyordu iki metre uzağımda. Bir ara gözlerini açtı, yüzüme baktı. Konuşacağını sandım. Konuşmadı. Boğula boğula öksürdü, ve gözlerini yumarak, eski paltosunu kafası üstüne çekti. Kendisini gözetlediğimin farkındaydı sanki; paltosu altından, «Korkma. Tehlike falan yok. Yat, uyu!» dedi adam, boğuk bir sesle.

Yere uzandım, başımı kolumun üstüne yaslayarak, açık kapıdan dışarıya baktım. Bulutsuz göğün altında mavi bir deniz gibiydi gece. Ben, ve odadaki öteki insanlar, duru suların dibinde yatıyorduk sanki.

Silâhlı asker cennete giden yolu mu seçti acaba benim için?

25

Tutuşmuş ateşin yüzüme vuran sıcağıyle uyandım. Geceleyin içersinde bulunduğum yerin tehlikeli bir yer olmadığını temin eden adam dizüstü durmuş, ateşe kuru çıralar atmakla meşguldü. Alevin yansılarında daha bir iyi görebiliyordum yüzünü; dar almlı, kalın kemikli, kır sakalı kürek biçiminde iriyarı bir adamdı. Ama sandığım kadar yaşlı değildi. Uzunca bir süre kaşları altmdan süzdü beni. Sonra, ilgisini keserek, yere oturdu; cebinden tütün kutusunu çıkardı; bir sigara sardı. Ciddi bakışlı, ama yüzü huzur içindeydi. Sigarasmdan iki soluk çekti içine. Dumanları yarı kısılı dudakları arasmdan sakalmm üstüne boşaltırken, kutuyu benden yana uzattı. Sigara içmememe rağmen, kabul ettim kutuyu.

«Yeni misin?» diye sordu yüzüme bakmaksızm. «Evet,» dedim, «yeniyim.» Ve dizlerimin üstünde kendisine yaklaştım, kutuyu geri verdim.

«Teşekkür.»

«İçmiyor musun?»

«Hayır, içmiyorum.»

Gün ışımak üzereydi. Zaman zaman üniformalı ve silâhlı bir gardiyan geçiyordu demir parmaklıklı kapı önünden. Terasdan içeriye akan soğuk esinti, renksiz ve çıplak duvarlara çarpıyor, beton yerdeki saman çöplerini uçurtuyordu. Oda-

dakiler paltolarını - paltosuzlar eski çuvalları - omuzları üstüne alarak, duvar diplerine çekilmişlerdi. Birkaçı ateşin önünde bağdaş kurup oturmuş, Kızılderililerin büyük önderini hatırlatan, sakallı adama bakıyorlardı; kimbilir, önemli bir kişi belki.

Joseph esti aklıma yine; bunca yıl aynı yolda yürüdük; aynı çile ve güçlüklere katlandık bunca yıl; benden ayrıldığı günden sonra da yürümesini aynı yolda sürdürdüyse, şimdi burada, bu odalarm birindedir Joseph.

Başımı kaldırarak odadakiler arasında Joseph'in yüzüne benzer bir yüz arıyorum. Tümü Joseph'e benziyor. Ben de. Ben de mi? Ben de Joseph'e benziyorsam eğer, Joseph'i aramaya, Josephi bulmaya gerek yok.

Ağarmış göğün küçük bir kesimini görebiliyordum açık kapıdan. Orda, göğün tam o parçası altında, bizim bağ güneşi bekliyordur şu anda hasretle. Ama bizim bağ uzak. Odadakilere bakıyorum. Odanın geceden kalma bozluğu seyreliyor yavaş yavaş. Karşıki duvar dibinde yanan iki mum sönmüş; ama adam, sırtı hâlâ odadakilere dönük, duvardaki ahşap haçın önünde duruyor dizüstü. Sakallı adamın bakışları şimdi yüzünde.

Derken yere yanüstü uzandı, başını çevirip benim baktığım yere baktı, ve, içine bolca duman çekerek, sakalı üstüne saldı.

«Deli,» dedi.

Kelimenin kime yönelik olduğunu biliyordum - gene de sordum :

«Kim?»

«Duvarın dibindeki şu adam.»

Ses etmedim.

«Gece gündüz dua eder; yardım, kurtuluş bekler Tanrı'dan.»

«Tanrı'dan kurtuluş bekliyen biri deli mi olur?»

«Olur elbet. Olur. Kimi kurtardı Tanrı? Bugüne değin kime yardım etti Tanrı? Hiç kimseye!»

Bayan Magdalena'nın salonunda duvara asılı çarmıha gerili İsa ve nakışlı levhalar geldi aklıma.

«Tüm iyiliklerin Tanrı'dan geldiğine inananlar da var ama.»

Adam toparlandı, gözlerini merakla, biraz da şaşkın, yüzüme dikti.

«Kim onlar?»

Omuz silktim.

«Ne bileyim kim? Zengin, varlıklı kimseler diyelim.»

Bakışları uzunca bir süre yüzümde dondu. Gözlerine canlılık geldiği zaman tavrı değişiverdi :

«Zenginlerden, varlıklı kimselerden söz etmiyoruz, kardaş. Onlar başka. Hiç kimse, Tanrı bile, zenginin huzurunu bozmaz. Zengin çocuğun beşiğini iblis sallar.»

Konu, üstüne konuşmayı yeğlediğim bir konu değildi.

«Toplama kampı mı burası?»

«Evet,» dedi adam. «Toplama kampı. Ama yavru kamp. Geçici kamp daha doğrusu. Baş kamp bu kampın onbeş kilometre kuzeyinde.»

«Bizleri oraya mı götürecekler?»

«Belki. Ama şimdi değil.»

«Ne zaman?»

«Baharda. Ölüler toprağa gömülünce.»

Gözlerimi odada gezdirdim. Ölü falan yoktu odada.

«Kamptaki ölüleri. Yüzlerce ölü var büyük kampta. Tifo, dizanteri, malnutrisyon... Sinekler gibi ölüyor tutsaklar. Kış çıkmadan sayıları binlere çıkacak. Baraka duvarları dibinde odunlar gibi yatıyorlar - yığın yığın.

«Neden gömmüyorlar?»

«Nasıl gömsünler? Ayaz sökmeden önce kürek girmez toprağa. Baharı bekliyorlar. Basit değil mi? Basit. Şimdi sen keyfine bak. Karnımız tok, şükür, Her gün ekmek, bezelye çorbası veriyor sorumlular. Her birimize bir iş beygirini besler gibi bakıyorlar. Bu böyle sürecek. Hiç değilse bahara dek. Bahardan sonrasını...»

Sözünü tamamlar diye az bekledim. Tamamlamadı.

«Bahardan sonrasını?»

«Düşünme. Değmez. Hayat bu,» dedi adam, yarı ciddi, yarı alaylı bir sesle.

«Hayat dediğin bundan başka birşeydir her halde,» dedim.

«Nedir?» diye sordu adam.

«Bilmiyorum nedir. Kamptaki hayattan başka bir şey olmalı.»

«Hastalıksız ve ölümsüz mü demek istiyorsun?»

Ses etmedim.

«Hayat da bir çeşit hastalıktır. Er geç ölümle sonuçlanan bir hastalık.»

Ne diyebilirdim ki! Açık kapıdan görünen göğün küçük kesimine daldım yine. Bulutsuzdu. Sedef akı bir renge girmişti. Adam kendi dünyasmda, ben kendi dünyamda - aramızdaki sessizliği kendimize özgü düşlemlerle örttük uzun bir süre.

Derken beklenmedik bir kıpırdanma, bir dalgalanma başladı. Tutsaklar bellerindeki ip ve kmnaplara ilişik teneke kutularını çöze çöze kapıya doğru yürüdüler. Sakallı adam gözlerini açtı, başını kapıdan yana atarak, «Yemek vakti,» dedi.

Sıraya girdik.

Yarım saat sonra iki tutsağm çektiği el arabası kapıya yanaştı. Arkadan gelen gardiyan her tutsağm kutusuna araba üstündeki büyük kazandan bir kepçe çorba, eline yüz gram ekmek verdi; ve araba öteki kapılara doğru hareket etti.

Ve o günden sonra günü gününe benzer kamp hayatı başladı benim için. Ekmek ve çorbadan başka, her gün tabii ihtiyaçlarımızı gidermek amacıyla karla örtülü avlunun kenarındaki çukura toplu bir yürüyüş; hissemize ayrılmış bir kova kömür ve bir kucak çırayla yaktığımız ateşin çevresinde eski hayatm çilesiyle yüklü -yenisi henüz ezgisiydi- bir şarkı, ve baharı, baharla birlikte -nasıl bir biçimde olacağını bilmediğimiz ama baharla birlikte mutlaka geleceğine inandığımız- kurtuluşu bekleyiş. Aslında benim durumumda, özellikle çevremdeki insanlarla ilişkilerimde, önemli denecek bir değişiklik yer almamıştı. Ben bendim hâlâ: dış görünüşümle ötekilere benzememe karşılık, ruhça müstesnayım. Tutsaklar da, az çok,

Joseph'le birlikte geçtiğimiz yollarda rastladığım yolculara benziyorlardı : gençlikleri saçı-sakalları ve üzüntülü yüzleri altmda ezilmiş gençler; deliler gibi kendi kendilerine konuşan, teras duvarı üzerinden uzak bir bilinmezliğe -ya da saatlerce duvarda bir noktaya- bakan yaşlı adamlar. Çoğu sivil giysili ve uysal kimselerdi. Dünyanm dört bucağmdan toplamp bir araya getirilmiş olmalarına karşılık, tıpkı eski gezegenler gibi, birbirleriyle ilgilenmiyorlardı. Gününü ve gecesini ateşin başmda geçiren kürek sakallı adam bile -o ilk geceden sonra- suskunluğa gömülmüştü.

Ama bir gece konuşuverdi.

Kar yağıyordu dışarda. Odadakiler uyuyorlardı. Yalmz ben, bir de kürek sakallı adam, uyamktık. Bir ara yere uzandı, gözlerini yumdu. Ben yerimden kalktım, demir parmaklıklı kapı dibine giderek, karm yağışmı seyre daldım. Havayı dolduran karlar içinde beyaz bir deniz gibiydi gece; yüce ve sessiz. Terasm kıyısmca uzayan karla örtülü beton duvar, denizin donakalmış ak köpüklü dalgası gibi duruyordu gözlerimin önünde. İçim de geceye eşti; denizce yüce, gecede donuk ve sessiz.

Odamn orta yerinde yanan ateşe dönerek sakallı adamm yanma oturdum. Gözleri yumuktu hâlâ. Uyuyordu galiba.

Hapishane duvarları ne denli kalın olursa olsun, demir parmaklıklar ne denli dar olursa olsun; düşlerimde özgürdüm ben; paltomu sırtıma alarak demir parmaklıklar arasmdan geceyi seyre daldım yine :

Görüntü Orta Avrupa görüntüsüydü : serçebozu renginde alçalmış göğün altmda tankların

tırtıllı tekerlekleri ve asker çizmeleriyle çiğnenmiş ekin tarlası içindeydim. Ama sessizdi ortalık; görünürde ne bir asker, ne bir tank.

Derken bulutlar açıldı, güneş çıktı. Ayaklarımın dibindeki toprak, geçen yıldan kalma ekinlerin geçmiş günlere ait hâtırasını dinliyordu sanki. Ama tarlanın kıyısındaki akdikenler çiçek açmışlardı ve dallarında uçuşan serçelerin şen cıvıltısı geliyordu kulağıma.

Serçeleri dinlerken üstünde durduğum toprağın yabancısı değilim gibi bir his uyandı içimde. Ve öylesine bir hisle yürümeğe başladım.

Tarlanın sona erdiği yerde çitle çevrili çayır başlıyordu. Çimliğin ortasında manolya ağacı, çitler dibinde çiçek açmış açalyalar; çayırın öbür ucunda ise damı kızıl kiremitli ve verandalı bir ev.

Yavaş yavaş yürüyerek çimliğin kıyısında durdum. Ev, sessizliği ve açık pencerelerinden dışarıya fırlamış ve hafif esintide hafifçe titreşen tül örtüleriyle dertli, belki de yaslı, bir gününü yaşıyordu. Dalmış, eve bakarken, verandanın yerden üç basamak yüksek merdiveni üstünde bir kadın boy gösterdi. Uzunca boyluydu. Sırtında topuklarına inen ak bir entari vardı. Bakışları üstüme yönelik, ipnotize edilmiş gibi durdu bir süre. Sonra, göğüsleri üstüne düşen dağınık saçlarını iki eliyle arkaya atarak, basamakları indi, ve gözleri hâlâ bende, çimliğin ortasmca yürümeğe başladı.

Karşımda durunca garip bir coşku sardı benliğimi,

'Magdalena!'

Kadın ses etmedi.

'Tanıyorum seni! Sen Magdalena'sın!' dedim.

Yüzünde coşkuma benzer coşkunun yansısını göreceğimi, hiç değilse yüzüme bakan gözlerinin güleceğini sandıysam, yanılmıştım - tavrı değişmedi; yüzü de sırtındaki fistanı gibi apaktı. Alabildiğine açık ve kıpırtısız gözleri bana, belki hayata, nefret edercesine bakıyordu. Bir ara yanımdan çekip gideceğini sandım. Ama gitmedi. Tam tersine - elini kaldırdı, az daha yaklaşarak, koluma girdi, ve ikimiz ağır adımlarla çimliği geçerek, verandaya çıktık.

Verandanın bir ucunda, çevresi ışıltılı gümüş sinilerle, küpler, tepsiler, ve fildişi figürlerle donatılmış, bir ölü yatıyordu açık sandukası içinde; öbür ucunda ise yere serili battaniye üstünde küçük bir yavru oynuyordu bacakları arasındaki oyuncaklarla. Kadın kolumdaydı hâlâ. İkimiz bir süre ölüye baktık. Bakarken kadının dudakları hafif bir tebessümle kıvrıldı. Ama uzun sürmedi tebessümü; gözlerine hüzün döndü, ve başını çimliğin ötesindeki tarladan yana çevirdi. Tarlada birşeyler gören bir hali vardı. Ben de baktım; hiçbir şey göremedim. Kadın, bakışları hâlâ tarlada, çok sakin bir sesle : 'Savaş bitti,' dedi.

Savaş beni ilgilendirmiyordu - benim savaşım değildi doğrusu.

'Sen hâlâ yolcu musun?' diye sordu.

'Evet,' dedim. 'Ben hâlâ yolcuyum.'

Gözlerini yüzüme çevirdi. Soğuk bir bakışla süzdü beni. Ve sessizce küçük yavrunun yanına gitti. Battaniye üstünde oynayan yavruya bakarak : 'Babası askerdi,' dedi. Az sustu. Gözlerine gelen yaşları geri iterek tamamladı sözünü : 'Sa-

vaşa gitti. Dönmedi.' Ve yavruyu yerden kaldırarak bana uzattı. Hüzün, sevinç, ve umut birikimine özgün bir gölgeyle gölgeliydi artık yüzü : 'Burada kal. İhtiyacımız var sana.'

Yavruyu kadının elleri arasından aldım, bir baba gururuyle göğsüme bastırdım. Kadın battaniyeyi kaldırdı yerden, ikimiz verandadan inerek, çimliğin ortasındaki manolya ağacına doğru yürüdük.

Az sonra üçümüz ağacın gölgesinde serili battaniye üstünde oturuyorduk. Yavru gülüyordu. Kadın gülüyordu. Ben de mutluydum.

Ateşin az uzağında oturan adamın homurtulu sesiyle kendime geldim. Elleri, önünde dikili dizlerinin üstünde, ateşe bakıyordu. Bir sigara sardı sessizce; yaktı ve, sigarası dudakları arasında, ayaklarını ateşe uzattı, arkada gövdesine destek yaptığı iki eli üstünde gerindi; doğrularak, sigarasından iki soluk çekti, üç kez öksürdü ve öksürüklerine karışık bir sesle : «Dışarda birşey görüyor gibi bakıyorsun,» dedi.

Güldüm.

«Görmediğimi mi sanıyorsun?»

«Dışarsı karanlık,» dedi adam, artık temiz bir sesle.

«Evet,» dedim, «dışarsı karanlık.»

«Karanlık da ölüm gibi. Karanlığın olduğu yerde karanlıktan başka hiçbir şey göremezsin.»

Adama, dışardaki karanlığa bakarken, gözlerimin önünde belirmiş olan görüntüden söz edecektim, sesim boğazımın içinde kırıldı. Haklıydı.

Daha fazlası : adamın dudakları arasmdan dökülmüş son sözcüklerle ömrümde ilk kez ölümü yakmdan, belirli ve gerçek anlamıyle görür gibi oldum, ve sustum. Ama adam, ölüm konusu üstüne başladığı konuşmasmı sürdürmek niyetindeydi ki :

«Bir şeyde haklısm,» dedi.

«Neden?» diye sordum.

«İnsanoğlunun hayatmda korkunç bir sonuç olmamalı ölüm. Çünkü ölüm hayatm devamıdır bir bakıma.»

Gözlerimi yüzüne kaldırdım; sakalı gerisinde saklı sıhhatli ve kişilikli yüzü güven vericiydi - önümüzdeki baharı onun yanıbaşmda bekliyeceğimden memnundum.

Aniden tatlı bir gülümsemeyle aydmlandı yüzü. Hoş, belki de gülünç, bir hâtıra mı uyanmıştı hâfızasmda?

«Babam...» dedi. «Babam geldi aklıma.»

«Gülünç bir hâtıra olsa gerek.»

«Hem gülünç, hem de hazin,» dedi adam, ve gözleri önümüzdeki gitgide zayıflayan ateşte, konuşmasmı sürdürdü :

«Çocukken yitirdim annemi. Otuzundaydı. Yakalandığı akciğer kanserinden öldü. Uysal ve yumuşak huylu olan babam acısmı garip bir coşkuyla akıttı yüreği içinden, annem gözlerini hayata yumduğu gece : pencereyi açtı, göğe bakarak, kendi kafasmı yumruklaya yumruklaya yaralı bir hayvan gibi haykırdı. Sesinden uyanmış yakm komşular aklmm çelindiğini sandılar. Ama çabucak yatıştı. Sandukayı kendi eliyle yaptı ertesi gün; annemin cesedini kendi eliyle yıkadı, sırtma -annemin yalnızca bayramlarda giydiği- çiçekli basma entarisini geçirdi ve saçlarını özen-

le tarayıp sandukası içine yatırdı.

Annemin ölümü, kendisi için mutlu bir geleceğe yol açmıştı dersin: o günden sonra öncesinden daha bir uysal ve hassas ruhlu bir insan oldu babam. Köyde, ölümün konduğu her evi ziyaret ederek cenazeleri yıkıyor, sırtlarına temiz giysiler giydiriyor, saçlarını tarıyor, çenelerini mendille bağlayıp sandukaları içine yatırıyordu. Daha kırkma girmeden kendi ölümünü de düşünmeğe başladı; terzide diktirdiği saten astarlı açıkmavi elbiseyi, çenealtma dek düğmelenen sedef düğmeli gömleği ve bir çift çorabı sandığm dibinde nasıl bir amaçla sakladığmı pekâlâ biliyordum.»

Hâfızasmda uyanmış hâtırayı yeniden uyutmak istercesine susarak, uzun bir süre ateşe baktı. Suskunluğuna ben son verdim:

«Hâtıra'nm üzücü yanı mı bu?»

Bakışlarını ateşten ayırmaksızm:

«Değil mi?» dedi.

«Ya gülünç yanı?»

Hemen cevaplamadı sorumu. Sigarasmdan iki soluk çekti, gözlerini yüzüme çevirdi:

«Ha, evet! Gülünç yanı... Zaman zaman sandığı açıyor, içersindeki giysileri kerevet üstüne diziştiriyor, kerevetin üç adım uzağma çekilerek, uzun uzun seyrediyordu. Bir keresinde, 'Baba! Elbisen var; gömleğin, çorabm var; ama ayakkabm yok. Ayakkabı da almayacak mısm?' diye sorduğumda, 'Cennette çamurlu yol olduğunu mu sandm? Cennet dediğin yemyeşil, hiç solmaz çimlerle örtülü; ayakkabıya lüzum yok orada' diye cevaplandırdı sorumu. Gülünç değil mi?»

Cevap yerine güldüm. O da güldü. Ama belli

belirsiz. Ve fazla konuşmadı. Kendi içine gömüldü gene. Kendi içine, benim duymamı yeğlemediği, bir şey söylüyordu belki de. Neden sonra yere uzandı, eski paltosunu sırtına çekerek, «Uyuyalım,» dedi.

Hava aniden değişti. Rüzgâr uluyordu dışarda. Teras duvarı üstünde savrulan karlar, rüzgârdan kaçarcasına, demir parmaklıklar arasından içeriye sızarak, duvar diplerine yığılıyorlardı.

26

Anlıyorum Joseph Tucknell'i gayrı; vakit geçtikçe, bar'ın kapanma saati yaklaştıkça, daha iyi anlıyorum Joseph Tucknell'i. Bütün varlığı eşinin ruhuyle kenetli. Belli : eşiyle ömrünün güneşli yıllarını yaşadı. Şimdi boz bir hayatın eşiği üstünde duruyor. Eşinin ölümünden durmadan sözedişi bu yüzden.

— Güzeldi, diyor. Hayattayken de güzeldi. Fakat onun güzelliğini, gerçek güzelliğini ancak ölünce farkettim. Sandukası içersinde yatarken. Göğüsleri üstüne dökülü ekin sarısı saçlarıyle çerçeveli, ve hayatın çilesi eksik, yüzü -ıneleklere özgü bir güzellik mi desem?- anlatılması zor ruhî bir güzellik içindeydi. Tanrı'nın varlığına pek de inanmayan ben, onun cansız yüzünde Tanrı'yı görür gibi oldum.

Farkında olmadan kürek sakallı adanun bir zamanlar bana söylediklerini tekrarlıyorum yavaşça :

— İnsanoğlunun hayatında korkunç bir sonuç olmamalı ölüm.

— Evet, diyor Joseph Tucknell. Haklısınız. Kaçınılmaz bir sonuç ölüm. Çok ölü gördüm ömrümde. Önce *Gulag* kamplarmda. Sonra savaşta, esir kamplarmda. Mezarsız. Baştaşsız. Çukurlar içinde. Karlar içinde. Sönük gözleri ve elleri, tıpkı hayatlarmdaki gibi, göklere açık. Ama seven ve sevilen insanların ölümleri... Siz, size yakm insanlarm ölümlerine tanık oldunuz mu hiç, bilmiyorum - ölüme, ölene saygı duymayan bir insan hayata saygı duyamaz. Ben duyuyorum. Şimdi duyuyorum. Eşimin ölümüyle yeni bir anlam kazandı hayat benim için. Hayranlık verici birşey bu doğrusu. Eşim ölmedi, yeni bir yavru doğurdu âdeta. Bu yavru, ben'im. Mezarına gömülene dek gözlerim kapalı kaldı. Yeni yeni açılıyor. Işığı görüyorum; çevremde insanları görüyorum; suyu, göğü, yağan yağmuru, toprağm yeşilini görüyorum; yolları görüyorum; ama tek başıma ayakta durabilecek, yeni hayata ayak atabilecek durumda değilim. Sizi aramamm gerçek sebebi bu. Beni anlıyacağınızı umuyorum. Hatırlayın : aynı ülkeden çıktık yola, aynı yolu geçtik. O yolda yürürken neydi bizi hayata bağlıyan? Bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa şimdi, ölümün eşiği üstüne gelip durduğumuz şu anda, elimizde kalan tek şey sevgidir.

Sadece şimdi mi? Eskiden de bizi birbirimize bağlayan sevgi olmuştu. Sen, Joseph, sevgini açığa vurmadm hiç. Ben de. Sebepsiz yere beni suçladığm günlerde bile sana karşı duyduğum sevgi zayıflamadı içimde. Rastladığım her çehresiz insanm yüzünde senin hüzünlü yüzün yansıdı. Arka-

da çukurlar içinde bıraktığımız her cesedin senin cesedin olduğuna inandun. Ömrümün barış içinde gelecek olan gerçek baharını beklerken, senin ıssız mezarma kır çiçekleriyle döneceğim günü, mezarının başı ucunda durarak, ruhuna saygıyla başımı eğeceğim günü bekledim. Sadece senin için değil, benim için de yeni bir anlam kazandı hayat suçsuz insanların ölümleriyle. Nasıl mı? Saate bak, hele! Vakit dar. Ama dinle : zaman üstümüze kapanmadan önce anlatmaya çalışacağım.

Hatırlıyorsundur :

Hayatta varolan her şeyin uzağmdaydık. İnsanlar tarafmdan terkedilmiş o ıssız yolda. Zaman bile yitirmişti önemini bizim için. Kuru otlar, yapraksız ağaçlar, ayazda ezik kır çiçekleri bizden çok daha mutluydular. Onlar, üzerlerine yağan karlar altmda kışı, hiç değilse, baharı bekliyorlardı. Biz beklemiyorduk. Ömrümüz güneşsizdi, donuk ve soğuktu. Nereye ve nasıl bir amaçla gittiğimizi hiç sordun muydu kendi kendine? Ben soruyordum zaman zaman. Cevaplarım arasmda bir dilim taze ekmeğin kokusu burnuma vurunca öteki sebeplerin altı kof kalıyordu.

Ama.

27

Kürek sakallı adamm yanmda tok karınla uyuduğum ilk geceden sonra baharı düşünmeğe başladın. Geceleyin uyanıyor, kapmm demir parmaklıkları arasmdan tutsaklar kampmm avlusuna yağan karlara bakarak, toprağm çimleneceği, ağaçların çiçekleneceği günü bekliyordum.

Bir gece kar yağmura çevirdi. Sabahleyin yağmur dindi, bulutlar dağıldı, güneş çıktı - bir sığırın karalı aklı derisini hatırlatan avlu ışıl ışıldı güneş altında. Baharın geldiğini, baharla beklediğim -belki onun da beklediği- kurtuluş saatinin yaklaştığını kürek sakallı adamın sessizce ama ısrarlı ve arada garip bir gülümsemeyle yüzüme bakışmdan anlıyordum.

Umutlu günler başladı benim için. Gecelerim daha bir hoş ve huzur içinde geçiyordu: karanlığın içinden bizim denizin ufkunda doğan güneşi, bizim kuşlarm uçuşunu, bizim bağlarm yeşilini görüyordum. Beni uykuda sanan kürek sakallı adam yanuna sokuluyor, soğuk beton üstüne atılı kolumu usulca kaldırarak göğsüm üstüne yerleştiriyordu; paltomun eteğiyle yanlarımı sıkıştırıyordu. Öyle bir anda benliğimde yatan eski çileler eriyordu, ruhum güçleniyordu; hatta ölümün bile çirkin ve korkunç bir sonuç değil de güzel bir sonsuzluk olacağma inamyordum.

Bir gece makinelerin motor gıcırtılarıyla uyandım.

Hücre kapılarmda duran gardiyanlar vahşi haykırışlarla «Dışarıya!» emrini verdiler. Tümümüz şaşkm, ayağa fırladık. Karanlıkta kürek sakallı adam kolumu tuttu; gece içinde saklı baharın, imalarımdaki bahardan çok başka bir bahar, belki de korkunç bir bahar olacağım biliyordu ki, «Korkma,» dedi; ve eli hâlâ kolumda, hücreden çıktık.

Dışarda kapalı kamyonlar bekliyorlardı bizi. Avluya inerken biri teras duvarı dibindeki yığm-

dan elime bir kürek tutuşturdu. Karanlık yoğundu. Belki bana öyle geliyordu. Tedirgindim. Karanlığın mahsus beni korkutmak için yoğun olmadığma emin olmak istiyordum galiba ki, arkamda duran kürek sakallı adamın yüzünü aradım. Yüzünü görmeden önce gözleri içindeki karanlığı deşen mavi ışıltıyı gördüm, ve, bocalamayı çabucak yenerek, güçlü adımlarla kamyonlara doluşan tutsakları takibettim.

Az sonra kamyonlar hareket ettiler. Herkes kendi dünyasma gömülmüştü. Kapalı kamyonun dışındaki dünya da soluğunu tutmuş, motorların sürekli gırıltılarını dinliyordu. Nereye gidiyorduk? Her zaman, bütün ömrüm boyunca kendime sorduğum aynı soru tekrarlandı içimde, ve, cevap yerine o gece de, gittiğiniz yolun ucunda beni bekliyen bizim güneşli kıyılar yansıdı gözlerimde.

Saatlerce süren yolculuk haftalar, aylar gibi geldi bana. Hiç konuşmadık yolculuk süresince; varlığımızm bile farkmda değildik; kulaklarımızda kesilmek bilmeyen motor gırıltısı - biz, bizimle birlikte bütün varlık, gırıltmın tutsağıydık. Yalnız kürek sakallı adamın yüzüme bakışından bir yerlerde güneşin doğduğunu, ve, gözlerinde göğün mavi ipiltilerini görür gibi oluyordum karanlıkta.

Nihayet kamyonlar duruverdiler. Biz şaşkın, sessizce birbirimize bakarken, arka bordalar gürültüyle açıldılar. Ardından sert bir kumanda : Atlayın!

Kamyonlardan yere atladık. Gözlerimi aydınlığa alıştırarak çevreme bakmdım : düşten güzel bir gün; gökyüzü yüksek ve maviydi. Solda, do-

rukları güneş ışmlarında pırıl pırıl dağlar; yamaçlarda çayırlar, çamlıklar; yamacm dibinde akların en akıyle çiçek açmış akdikenler; sağ yanda ise, yamacın dibinden başlıyarak, yer yer küçük kamburlarla dalgalı uzayıp giden yemyeşil step; ve çevremizde silahları üstümüze yönelik askerler.

Yamacın dibindeki akdikenlere doğru yürüdük. Akdikenlere varmadan kamyonlar, oldukları düz arazi üstünde geniş daireler çizerek çıktıkları yere hareket ettiler. Ama askerler, silahları hâlâ üstümüze doğrulu, tutsaklara bakıp duruyorlardı.

Derken onlar da ağır adımlarla yürüyerek akdikenlerin elli metre kadar uzağmda, ve yarım ay şeklinde, durdular. Kürek sakallı adam yanımdaydı. Bir ara güçlü olmamı, dünyada yalnız kalmayacağımı ve kendisine güvenmemi söylercesine gülümsedi.

«Nereye gidiyoruz?» diye sordum yavaşça.

Aynı yavaş, adeta fısıltılı bir sesle :

«Hiç...» dedi. «Hiçbir yere gitmiyoruz. Siper kazacağız.»

«Siper mi?»

«Evet.»

«Niçin?»

«Sorma. Bilmiyorum niçin. Yanımda olmaya çalış. Çok uzaklaşma. Ve bekle.»

«Neyi?» diye sordum. Bir çocuk saflığıyle.

«Fırsatı,» dedi adam.

«Fırsatı mı?»

«Evet. Kaçırmamaya bak. Hayat bu. Hayat dediğin fırsatlar ve rastlantılarla dolu. İnsanoğlunun ömrünü fırsat ve rastlantılar oluşturur.»

Akdikenlerin dibinde durduk.

Asker safı bir an bozulur gibi oldu : birkaçı öne çıkarak yüksekçe sırtlar üstünde, birkaçıysa sağımızdaki ve solumuzdaki akdikenlerin gölgelerinde durdular. Aralarından eli değnekli biri yamaca doğru yürüdü : karşımızda durur-durmaz elkol işaretleriyle bizi bir sıraya dizdi, ve önümüze geçerek, değneğinin ucuyla yüzelli metre kadar uzun bir çizgi çizdi toprağın yüzüne.

Elli kişi kadardık. Belki fazla. Birimizi ötekinden üç metre kadar uzaklık ayırıyordu. Ayaklarımızın dibindeki gevşek toprak güneşin ılık ışıkları altında kabarmış hamur gibiydi. Herkes susuyordu. Yalnız biryerlerden güzel günü kutsarcasına, ötüşen kuşların şen cıvıltıları geliyordu kulağıma.

Önümüzde uzayan çizgi üstünde durarak toprağı kazmaya koyulduk. Gökyüzü hâlâ yüksek ve bulutsuzdu. Havanın sıcağı artıyordu gitgide. Ben, zaman zaman başımı kaldırarak, dağların güneş ışınları içinde yıkanan doruklarına, çamlara, çamlar arasındaki yeşil çayırlara bakıyor, her baktığımda, eskiden, yolculuğum süresince dağların bana sağladığı huzur ve emniyete özlem duyuyordum. Oysa biliyordum - bu huzur ve emniyet çok pahalıya mal olmuştu bana : önce yurdumu ve kendi insanlarımı yitirmiştim; sonra Joseph'i ve öteki yolcuları. Yakınlığını ve sevgisini iliklerimde hissettiğim bir tek kürek sakallı adam kalmıştı artık; onu da yitirmek niyetinde değildim.

Karşı karşıya çalışıyorduk. O, kazmasıyle toprağı kazıyor; ben yumuşak ve nemli toprağı kü-

reğimle kaldırıp, hendeğin dışına atıyordum. Tedirginliğimiz dağılmıştı. Bazı tutsaklar eski giysilerini, hattâ iç çamaşırlarını, sırtlarından çıkarıp hendeğin kıyısına atmışlardı; birkaçı hafiften hafife şarkı söylemeye başlamıştı bile. Yalmz eli değnekli asker, hendeğin bir ucundan öbür ucuna gidip gelerek, demir disiplinli bir ordu çavuşuna özgü bir sesle haykırıyordu : Haydin, bakayım!.. Çabuk!.. Bir-iki! Bir-iki! Çabuk!.. Çabuk!

Öğleye yakm bir zamanda uzunluğu yüzelli metreyi bulan hendek birbuçuk, yer yer iki metre kadar derinleşmişti. Yorgunluk çöküyordu üstüme. Alnımda boncuklaşan ter damlaları süzülüyordu çeneme. Göğsümü küreğin sapına yaslayıp, ayağımm altındaki kara toprağa bakıyor, baktıkça da dağlara özlem uyanıyordu yine içimde.

Derken beklenmedik bir şey oldu :

Önce kürek sakallı adam kazmasını hendeğin dışına attı; onun ardından öteki tutsaklar kürek ve kazmalarıyle hendekten çıkıp, toprak öbekleri üstünde durdular. Tümü karşıki stepin yüzüne bakıyorlardı. Olup bitenin farkına varmadan ağır bir uğultu geldi kulaklarıma. Hendekten çıkarak öteki tutsakların baktıkları yere baktım : Sekiz -sekizdi sanırım- kapalı kamyon gördüm düzlükte. Olağanüstü bir manzaraydı bu. Güneşli, sakin, tabiatın tüm güzelliğiyle süslü gün ortasmda korkunç bir vebadan kaçarcasma, olduğumuz yere yaklaşıyorlardı kamyonlar hızla.

Yamaca az kala yavaşlayıp arka bordalarmı bizden yana çevirdiler. Kamyonların ne yöne hareket edeceklerini anlamamıza vakit kalmadan

tekrar gaza güç verdiler, ve, gerisin geri gelerek, arka tekerlekleriyle hendeğin kıyısı üstünde durdular.

Kürek sakallı adam yanıma sokularak: «Metin ol,» dedi. Sesi kesin ve sorumlu bir anlamla yüklüydü. Sorumluluğun ağırlığını hissetmeden önce dizlerimde garip bir kesiklik hissettim.

«Niçin?»

Canını canıma akıtmak istercesine baktı yüzüme. Ama sorumu cevaplamak niyetinde değildi.

Derken kamyonların arka bordaları gürültüyle açılıverdiler. Kamyonlar üstünde rasgele yığılı cesetleri gördüğüm anda kara perdeler çekildi gözlerime. Titriyordum. Adamı unutmuştum bir an. Hâfızamın içinde -Joseph bakıyordu sanki bana dağın en yüksek doruğu üstünden- çam ağaçları altından koşuyor, bayırları tırmanıyor, en yüksek uçurumları atlıyor, bir an önce Joseph'in olduğu yere ulaşmak istiyordum.

Kendime geldiğim zaman kürek sakallı adamı aradım. Yanımdaydı. Kaşları çatık. Yüzü boz. Yüzüme bakıyordu hâlâ. Ama suçlayıcı bir bakışla. Tıpkı Joseph gibi. Sakalı ve çetin bakışları gerisinde saklı o adam Joseph'in kendisi değil miydi? Joseph'ti sanırım. Titreme bütün vücudumu kapladı. Şimdi, ancak şimdi, anlıyordum geçtiğimiz yolda Joseph'in habire beni suçlamasının sebebini.

Ben, karnı tok bir insan olarak yaşamak istedim aç dünyamda.

Ben, barış içinde yaşamak istedim tedirgin dünyamda.

Ben, gülerek yaşamak istedim acımasız dünyamda.

Bunca yıl içimde taşıdığım suçlarımın ürünü işte, gözlerimin önünde: kimi mayolu, kimi çırılçıplak; erkeklikleri ezik; gözleri içinde bir zamanki - tıpkı benim düşlerimi hatırlatan güzel düşlerinin sönüklüğü.

Yanıaca, dağa, düzlüğe garip bir sessizlik çökmüştü. Kamyonlarda ayakta duran kimseler cesetleri bir bir kaldırıp, lüzumsuz eşyalar gibi, kazdığımız hendeğin dibine atmaya koyuldular. Sağır ve kör bir insan gibi duruyordum olduğum yerde. Kulaklarımda yalnızca hendeğin dibinden, biribirlerinin üstüne düşerlerken, cesetlerin çıkardıkları kalın ve boğuk gürültü; bir de eli değnekli askerin kamyondan kamyona koşarak, aynı coşkuyla haykırışı: Haydin!.. Çabuk! Bir - iki!.. Bir - iki!.. Çabuk!..

Tüm cesetler hendeğe boşaltılınca kamyonlar hareket ettiler. Aynı hızla. Bu kez, getirip hendeğin içine devirdikleri ölülerden kaçarcasma. Az uzağımızda duran askerler bize, biz ise uzaklaşan kamyonlara bakıyorduk. Ama biz biz değildik gayrı. Biz, bizdiysek bile, uzak, ölülerin dünyasındaydık. Yalnız yanıbaşımda duran kürek sakallı adam... İri ve alabildiğine açık gözleri içindeki bakışları öylesine güçlü, güçlü olduğu kadar da öylesine bir güzellik estiriyordu ki, akdikenlerin gerisinde yükselen yamacın gözlerimin önünde gerçek bir cennete dönüştüğünü görür gibi oluyordum.

Fakat aldatıcıydı adamın bu bakışları.

Tavrında yer alan değişikliği sezinlememiştim

henüz; iki elini aniden havaya atarak, yaralı bir hayvan gibi uludu :

«Allaah!..»

Sonra, kafası iki eli arasmda, koşmaya başladı. Ama çok gitmedi : tüfekler ateş ettiler. Olup biteni anlamama vakit kalmadan kendimi yamaçtaki çalılar arasmda buldum.

Salvo yankıları boşlukta asılı kaldılar bir süre. Sonra yavaş yavaş eriyip dağm bağrma sindiler; ve etrafa derin bir sessizlik çöktü. Dağ, yamaç, akdikenler, ve hendeğin kıyısmda duran tutsaklar, ipnotize edilmişçesine, düzlükte sırtüstü yatan adama bakıyorlardı. Güneş de tüm ışıklarmı dağın doruğundan toplayıp adama yöneltmişti dersin : hafif esintinin ürperti halinde titrettiği kır sakalı ışıl ışıldı göğsü üstünde.

Tüfeklerin yeniden ateş edeceklerini, tüfekler yeniden ateş edince, bu kez, kendimin de tıpkı kürek sakallı adam gibi, sessizliğin derinliğine sinip yiteceğimi sandım; ve bekledim. Ama tüfekler ateş etmediler. Kimse ilgilenmiyordu benimle. Hiçbir kimse! Ben yoktum sanki. Bir yokluktum âdeta. Gerçekten bir yokluktum belki de.

Neden sonra bir kıpırdanma, bir dalgalanma başladı düzlükte. Ben, güneşli gün ortasmda hâlâ karanlığa boğulmuş, çalılar arasmda dizüstü dururken, iki kişi kürek sakallı adamı bacaklarından çeke çeke hendeğe götürdüler. Ben kalktım, sırtım düzlükten yana dönük, bir süre durdum; sonra yokuş yukarı yürüdüm. Başımı çevirip arkama bakmaksızın. Düşünmeksizin. Ne bir dal görüyordum yamaçta, ne bir yaprak. Ben, dağm yamacm-

da değil de, göğün derinliğinde bir yerdeydim sanki. Ama yürüdükçe annem gelip duruyordu gözlerimin önüne. Beni doğurmuş annem. Beni dünyaya bir insan olarak getirmiş annem. Güzel miydi? Güzeldi sanırım. Hiç değilse o gün güzeldi. Yüzü ak. Ve ışıl ışıl. Güneşli gün gibi. Yalnızca gözlerinin rengini unutmuştum, ve, yüzüme bakan o günkü gözleri bir ipucu vermiyordu bana. Mavi mi? Yeşil mi? Açık-yeşil mi? Boz mu? Değildi. Saydam su gibi boş, zehir gibi acıydı; ve görmüyordu beni. Ama ben görüyordum onu. Onun gözlerine baka baka yürüdüm.

Derken akşam oldu. Güneş dağın gerisine battı, ve, yamaca çöken serinlikle annemin gözleri siliniverdi gözlerimden. Düzlükten yükselen kara gölgeler yamacı örterlerken boz bir kaya dibine oturdum büzülerek. Üşüyordum. Gömleğim yapış yapıştı sırtımda. Bacaklarım duyarsız iki parça oduna dönüşmüştü. Çenem tıkırdıyordu durmaksızın. Sonra karanlık çöktü yamaca. Apansızın. Lamba sönünce yatak odasını dolduran karanlık gibi. Beynim de kapalıydı tüm teselli kaynaklarına. Annem, Joseph, Magdalena beni yalnızca karanlığa değil; yalnızca ölüme değil; ölümden ve karanlıktan daha korkunç bir gerçeğe - anlamdışı bir hayata mahkûm etmişlerdi. Hele Magdalena! Nasıl olur da 'Senin yerin gerçek dünyada ve gerçek insanlar arasında' diyebilirdi bana. Nasıl olur da, 'Kendi yerini gerçek dünyada ve insanlar arasında ara; bulacaksan gerçek dünyada ve gerçek insanlar arasında bulacaksın' diyebilirdi bana Magdalena? Dünya içindeki gerçek insanlara hayatı zehir eden o *Apocalyptic* canavarın varlığından haberi yok muydu Magdalena'nın?

Herşeye rağmen, beni ayakta tutan, uzun yıllar yürümeme, kimbilir, belki de karanlık içinden dünyayı ve hayatı olduğu gibi görmeme yardım eden benim gerçek dünyam sönmek bilmiyordu bir türlü içimde; gözlerimi yumdum, Livadia bağlarının yeşilini altıma aldım, bizim göğün mavisini üstüme çektim; ve uyudum.

28

Barın yarı karanlığında yüzü boz ve tatsız. Ama öncesi kadar hüzünlü değil. Akşam başından beri eşi üstüne söylediği sözcüklerin bulanık sesler gibi dudakları arasından döküldüğünü, ve, üzerimde hiçbir etki bırakmaksızın, aramızda eriyip gideceğini samyor. Tuhaf ama. Ben duyarsız bir kuklayım sanki! Beni, yalnızca kendi hüznünü, kendi içini kurcalayan şeyleri dinlemem için bulup getirdi Polonya Havacılar Kulübü'nün barma; kendi karşısında koltuğa oturttu; önümüzdeki yuvarlak masa üstüne iki kadeh Viski koydu ve: Dinle! diyor. Dinle! Sen kimsin? Neyin nesisin? Önemsiz. Önemli olan ben'im. Benim içimi oyan çileden, benim acı kaderimden daha büyük bir kader bulamazsın bu dünyada! diyor. Ve yüzümde beliren en küçük ilgisizliği farkedince de dünyanın en zavallı, en bırakılmış insanı gibi, suskun ve asık bir suratla oturuyor karşımda.

Ya benim kaderim? Hiç mi ilgilendirmiyor seni bay Joseph Tucknell? Benim özlemlerim? Benim sevdalarım? Hiç mi ilgilendirmiyor seni? Pes! Ben bir *Pinokyo* değilim, bay Joseph Tucknell!

Ama.

Eskide de öyleydi Joseph. Önemli olan o'ydu. Yalnızca ve yalnızca o'ydu önemli olan. Dünyanın orta direğiydi dersin. Dünya onun çevresinde dönüyordu dersin. Hayatın özsuyuydu dersin. Ben güney yöne gitmek istediğim günlerde kuzey yöne yürü diye zorlardı. Ben uyumak istediğim gecelerde o uyanık; ve benim de uyanık kalmamı isterdi. Ben, huzur içinde kuşların cıvıltılarını dinlerken, o ağlardı. Ben yemeğimi yerken, karnı tok olduğu anlarda bile, onun ekmeğini yermişim gibi, ağzıma bakardı hınçla, nefretle. Ya da durup dururken suçlusun derdi. Sebepsiz suçlamaları yetmiyormuş gibi, beni ilenme buhranına boğardı. Despotluğu sınırsızdı. O, herşeydi. Ben, bir hiç'tim.

Gözlerini yüzüme kaldırdı. Tavrının değişeceğini sandım. Değişmedi. Gözlerini aramızdaki masanın üzerine indirerek, çok yavaş bir sesle :

— Şaşmadım diyorsunuz ama şaşmışsınızdır, dedi.

— Neye? diye sordum.

— İsmime, dedi.

— İsminizde şaşılacak ne var?

Uzunca bir süre ses etmedi. Neden sonra :

— Biliyor musunuz, benim ismim bir zamanlarda...

Jozef'ti.

Yosef'ti.

Iosif'ti.

Yusuf muydu yoksa?

— ...Iosif Iosifoviç Talkin'di, dedi.

Ve o anda yıllarca yüreği içinde taşıdığı derin bir gizin işkencesinden kurtulmuşcasına, du-

dakları ucuna sllik, biraz da alaylı, bir tebessüm takıldı.

— Arada fazla bir değişiklik yok, dedim.

Dudakları ucundaki tebessümünü yitirmeksisin konuştu :

— Herşey değişti dünyada. Durmadan da değişiyor. Ama ben... ben, Joseph Tucknell, bizini eski steplerin, bizim kuzey ormanlarının oğluyum hâlâ.

Evet. Bunu biliyordum. Dağlarda, tek başıma dolanırken de aniden karşıma çıkıvereceğini sandığım Joseph'in, tünelin içersinde bıraktığım Joseph'ten başka bir Joseph olmayacağmdan kuşkulanmıyordum.

29

Ama yoktu Joseph. Öteki yolcular da yerin dibine batmışlardı dersin - dağ yolları, geçitler, çayırlar, hattâ böğürtlenlerle yüklü yamaçlar insansızdı. Göğün altmda bir ben kalmıştım. Sabahleyin, sulu boyayla boyanmış gibi, ıslak-mavi bir renge giriyordu gökyüzü; güneş yükseldikçe rengi ağarıyor, geceleyinse koyu mavisi ışıltılı yıldızlarla kakmalı bir kubbe gibi yükseliyordu üzerimde.

Bahar çabucak geçti.

Yaz da çabucak geçti o yıl. Güneş hastamsı sarı bir renge girdi; sıcağı azaldı; otlar, yapraklar pörsüdü; geceleyin alçaklarda kalan meşe ağacı dibindeki mantarı kırağı çaldı; ve dağlara güzün ilk karı yağdı. Sönen ışıklar ve silikleşen renklerle yaşamak özlemi de sönüyordu içimde. Ölümü

bekliyordum. Gelmiyordu ölüm. Ayaklarımm fazla yol yürümeyi reddettiği günlerde kayalar arasında büzülüp yurdumu ve yurdumun insanlarını hatırlıyordum. Oysa yurdumdan kavuşamayasıca ayrıldığımı biliyordum. Gene de bizim kıyılar beliriyordu gözlerimde. Bizim denizin uğultusunu duyuyordum kulaklarımda. Dağlara karanlık çökünce de denizin yerini bizim kentin duvarları boz hapishanesi alıyordu hâfızamda. Acı bir yumru sokuluyordu boğazımın içine o zaman. Haklıydı Joseph : ben bir tutsak olarak gelmiştim dünyaya, tutsak olarak yaşamalıydım. Ama burada değil, orda. Orda, içerisinde yattığım hücre duvarlarma yumruklarını vurduğum anlarda, hiç değilse, beni işitecek, varlığımdan haberleri olacak başka tutsaklar bulunacaktı. Buradaysa... Yumrukladığım kayalar sessiz-sedasız kalıyorlardı.

Ama bu durumum uzun sürmedi.

Bir gün, uzun ve yorucu bir yürüyüşten sonra, gene öyle iki kaya arasmda büzülmüş, umutsuzluk ve karabasanla savaşa savaşa uyumaya çalışırken, çalılar çıtırdar gibi oldu. Gözlerimi açtım. Karşımda dikili duran iki adamı görünce kudurmuşçasma çarpan yüreğim boğazımm içine sokuldu.

İkisi de uzun boylu, meşin ceketli ve kalpaklı, göğüsleri üstünde çaprazlamasına kurşunlu şeritler, ve ellerinde mavzerleri, bana bakıyorlardı sert bir bakışla. Düş mü görüyordum? Hapishane hücresi içinde miydim?

Sarsmtıyle doğruldum, dizlerimin üstünde durarak, kayayı tuttum iki elimle. Değildi. Ne düş, ne hapishane hücresi. Karşımda duran iki adam da etli ve canlı kimselerdi. Biri üzerime eğildi, be-

nim de bir insan olduğuma emin olmak istercesine, göz süzgecinden geçirdi beni. Sonra doğruldu, ötekine baktı. İkisinin de gözleri içindeki sertlik dağılmıştı. Fazlası : silâhlı olmalarına rağmen, yüzleri hoş bir gülümsemeyle gölgelendi. Adam tekrar üzerime eğilerek, ayağa kalkmama yardım etti. Soru soracaklarını sandım; sormadılar. İkisi, mavzerlerini bellerinde asılı kılıflar içine sokuşturarak yürümeğe başladılar. Benden üç-beş adım uzaklaşır uzaklaşmaz biri baş işaretiyle kendilerini takibetmemi emretti. Hayata mı? Ölüme mi? Her nereyeyse! Silâhlı iki adamı takibettiğimden memnundum.

Güneş, daha, doruklarm gerisine batmadan akşam karanlığı çöktü çamlığa. İkisinin benimle zerre kadar ilgilenmedikleri içindi belki, etrafı kaplamış sessizliğin giz ve tılsımlara gebe olduğunu hissediyordum. Fakat, kara çamlar altından geçerken, sessizlik dağılıverdi. Önce kuru bir dal kırıldı tepemde. Ardmdan bir at kişnedi. Sonra bir insan sesi geldi kulağıma - çamlığın kıyısında durunca çayırın karşı yakasında küçük bir çadır gördüm. Ve çadırın önünde ateş. Ateşin çevresinde beş adam duruyordu; çadırın az uzağında ise ensere bağlı bir at.

İkisi, benim varlığımdan habersiz, yürümelerini sürdürerek, ötekilere katıldılar. Ben çamlığm kıyısmda kaldım. Az sonra tümü bana bakıyorlardı. Beni kendi yanlarına çağıracaklarını sandım. Çağırmadılar. Gönüllü olarak ağır adımlarla çayırı geçtim; çadırın on adım kadar uzağında

durdum. Kafamm içinde binbir soru kaynaştı bir an: kimdi bunlar? Nereden gelmişlerdi buraya? Ve niçin? Sorular muğlak, ama cevap apaçıktı: önceleri dağlarda rastladığun yolcu veya gezegen kimseler değildi bunlar. Şaşılacak başka bir şey de şahsımla ilgilenmeyişleriydi.

Olduğum yerde durup düşünürken, ateşin çevresindekiler dağıldılar; biri çadıra doğru yürüdü, ötekiler çam ağaçları arasma girip gözden kayboldular. Çok geçmeden çadıra giren adam, elinde bir çanak tutarak, geri döndü, ateş üzerinde çengele asılı kazandan kepçeyle çanağa yemek aktarırken, beni kendi yanına çağırdı. Gittim. Adam baş işaretiyle çadırm önündeki kütüğü gösterdi. Oturdum. Adam çanağı önümde yere koydu, çizmesi arasmdan bir kaşık çıkarıp bana uzattı.

Kumral sakallı, geniş almlı, düşsel bakışlı biri olduğunu iyice görüyordum gayrı.

«Yolcu musun?» diye sordu.

Soru sorması hoşuma gitmedi. Gene de sorusunu karşılamak ihtiyacını duydum, ve evet yerine başımı salladım. Bakışları yüzümdeydi hâlâ.

«Yolun nereye?»

Başımı kaldırarak, ışıltısı henüz sönmemiş, dağm doruğundan yana attım.

«Uzun yol,» dedi adam.

Yolun uzunluğundan fazla yemek ilgilendiriyordu beni. Ayağımın dibindeki çanağa baktım kaçamak bir bakışla. Bakışımı o da görmüştü ki:

«Ye!» dedi.

Nasıl? Emirle mi?

Adam silâhlıydı. Ötekiler gibi. Ama ben korkmuyordum. Hiç mi hiç korkmuyordum. Yıllar yılı ruhumu ezip çiğnemiş o körolası korku, tanığı ol-

duğum ölümlerle mi ölmüştü içimde? Ben, gerçekten müstesna, korku nedir bilmiyen bir insandım dünya içinde.

«Ye!» dedi adam tekrar, «Ye!»

Şişman Magdalena esti aklıma; fakat -silâhlı olduğu içindi belki- adama karşı içimde kabaran öfke şişman Magdalena'ya karşı duyduğum öfkeden çok daha güçlüydü.

Bas git, be adam!

Siktir git, be adam! Yemek yiyeceğim. Cellât gibi dikili durma başımm ucunda!

Çamlar arasından çıkmış iki kişi bavul ve bohçalarını ata yüklediler. Biri çadıra yaklaştı. Toprağa sançılı çadırın çivilerini çıkarmak için yere eğilmişti ki, karşımda duran adam -önderdi sanırım- el işaretiyle çadırdan uzaklaşmasını emretti. Adam atm yanına gitti. Çamlar arasmdan bir takım gürültüler -insan seslerine karışan keçi ve koyun melemeleri- geliyordu kulağıma. Fakat gürültü olduğum yerden gitgide uzaklaşıyor, yavaş yavaş işitilmez oluyordu.

Ensere bağlı at, ve ata eşyalarını yüklemiş iki kişi de terketmişlerdi çayırı. Yalnızca kumral sakallı adam düşünceli bir tavırla duruyordu önümde.

Neden sonra o da yürüdü. Ama yanımdan on adım kadar uzaklaşmadan geri döndü. Tavrı değişmişti.

«Buraya bak,» dedi, gözlerini yüzüme dikerek; «yolcusun, biliyorum. Ama bizim gibi bir insansm da. Senin soyundan gezgin falan kalmadı ortalıkta. Bu dağlarda tek başmasın. Burada senin

hayatm, kör bir kuyunun dibinde kalmış bir kurbağa örneği. Nemli ve ışıksız kuyunun dibinden çık, suları coşkun ırmaklarm, göllerin, pmarların tadmı dene. Yani bizler gibi gerçek hayata katıl demek istiyorum. Biliyorum, dünyada yaşamak kolay değil - savaş var. İnsanlar ölüyor, öldürüyorlar. Sen de öldüreceksin. Niçin mi? İnsanca yaşayabilmen için. Özgürce yaşayabilmen için sen de öldüreceksin.»

Yüzümde aniden korkunç bir şey görmüşçesine susarak gözlerini yere indirdi. Yeniden yüzüme baktığı zaman gözlerinin hüzünle gölgeli olduğunu gördüm. Ama sesi güçlüydü :

«Bir ıstırap kurbanı gibi bakma öyle yüzüme, Ben bir canavar değilim.»

Ses etmedim.

«İnsanlarm barış içinde yaşıyabilmeleri için birbirlerini öldürmekten başka bir çare bulmaları gerektiğinin ben de farkmdayım. Ama nasıl bir çare? Sen biliyor musun? Bilmiyorsun. Hiç kimse bilmiyor. Ben de bilmiyorum. Bilseydim çete grubuna önder değil, Tanrı olurdum ben.»

Konuşmamı bekler gibi tekrar sustu. Benden ses soluk çıkmaymca : «İşgal güçlerinin buralara çıkabilmeleri muhtemel değil,» dedi. Ben hâlâ sessiz, biraz da şaşkm, adama bakıyordum. Adam konuşmasını sürdürdü : «Senin için en büyük düşman, soğuk ve kar. Başka partizanlarla karşılaşabilirsin ama. Onlardan korkma. Benim adımı söyle. Bruno... Baba Bruno. Savaş çok sürmez umalım. İyi yolculuk.»

Ve fazla konuşmadı. Buğulu bakışları uzunca bir süre yüzümde dondu. Sonra, dönerek, ağır

ağır ama güçlü adımlarla yürüdü, çam ağaçları arasına girip gözden kayboldu.

İştahım kesilmişti. Kütük üstüne, kendim de bir kütük gibi oturdum, ayağımın dibindeki çanağa baktım. Dağm doruğu esmerleşip akşama teslim olurken çadıra girdim. Çadırda eski bir asker kaputu, kirli bir yastık yüzü içinde peksimetler, bir de matara buldum. Çetecilerin unutmuş olduklarını düşünerek, kaputu kaldırıp çadırdan çıktım. Hiçbir kimse yoktu görünürde. Kulak kabarttım. Çıt çıkmıyordu. Çengele asılı kazanm dibinde yarısma dek yanmış odun, havaya ince ve ak duman topu püskürerek, küller içine devrildi. Ama odun, çayıra iyice çöküp yerleşmiş, sessizliği bozmadı. Kaputu omuzlarıma alarak çadıra girdim.

Kör bir kuyu gibi karanlık ve soğuktu çadır.

30

Çabucak geldi kış; taşı-toprağı çatlatıcı ayaz bastırdı. Geceleyin çamların inleyişlerini duyuyordum çadırda. Ben de inliyordum soğuktan - benim inleyişimi duyan, bilen bir kimse yoktu dağlarda.

İki hafta içinde peksimetler tükendi; çengele asılı kazanm dibindeki çorbadan yalnızca midemi burkan bir hâtıra kaldı; ve içime demirsel karabasan çöktü yeniden. Gene de Tanrı'nın bana verdiği ömrü acımasız soğuğa teslim etmek istemiyordum bir türlü. Çadırda büzülmüş yatarken kendi elimi, usumda annemin eli yaparak, yüzüme götürüyor: Ölmeyeceksin oğlum, sen hiç ölmeye-

ceksin; seni ışıl ışıl bir gelecek bekliyor, diye kendi alnımı ve kendi saçlarımı okşuyordum. Bazı günler olanca gücümü toplayarak ayağa kalkıyor, karlar içinde yürüye yürüye başka çayırlarda başka insanları arıyordum. Yoktu kimse. Ama başımı çevirip arkama baktığımda arkamda ak karlar yüzüne bıraktığım ayak izlerim güç ve güven veriyordu bana. Şansm güldüğü günler de oluyordu zaman zaman. Umutsuzluk içinde dolamrken bir kemik veya bir hayvan derisi ilişiyordu ayağıma; kaldırıp çadıra dönüyor, kemiği kemirerek, deriyi geveleyerek geçiriyordum günlerimi. Çeteciler tarafmdan terkedilmiş bir kampta bir balya saman ve, dibinde buz kesmiş kalıntılarla, birkaç konserve kutusu bile bulmuştum günün birinde!

Ama beni gerçekten ayakta tutan, canımı koruyan gene de annemin alnımı okşayan eli ve kulağıma : Metin ol, seni mutlu bir gelecek bekliyor, diye fısıldayışıydı sanırım.

Öylece haftalar, aylar geçti; geceleyin çamların inleyişleri yavaş yavaş dindi, karm kokusu değişti; bir gün sökülüp dağılan bulutlar arasmdan göğün mavisi ve göğün mavisinde tül giysisi kirlice güneş belirdi. Beliren güneşle umutlar çiçeklenmeğe başladı ruhumda. Geceleyin artık çamların inleyişlerini değil de dallarındaki karları yere döküşlerini duyuyordum. Bazan Magdalena'nm aydmlık bakışlarını görüyordum karanlık içinden. Öyle bir anda yeniden yola koyulmağa, Magdalena'nm ekin renginde çıplak ve cap-canlı bacaklarına baka baka uzun yollar yürümeğe hazır olduğumu hissediyordum. Kürek sakallı adamı, hele

onun : İnsanoğlunun hayatımda korkunç bir sonuç olmamalı ölüm, deyişini hatırladığımda kızıl ateşler yanıyordu yüreğimin içinde; sıcaklık kaplıyordu her yanımı; bacaklarımı samanlar içinden çıkarıp çadırın önünde duruyor, yumuşak ve nemli karlarla yüzümü, omuzbaşlarımı, ensemi yuvuyor, vücudumu güçleştiren hayat özlemiyle parmaklarımı toplayıp bir yumruk yapıyor, ve, avucum içinde tuttuğum dünyanm kara kaderini boğup ezmek istercesine, sıktıkça sıkıyordum yumruğumu.

Neden sonra çamlar büsbütün soyundular; çadırın kıyısmdaki cüce çalılar tomurcuklandı, topraktan taze otlar, otlar arasmdan bahar çiçekleri fışkırdı ve bir sabah güneş, artık giysisiz ve ışıl ışıl, gökyüzüne yükselirken, bütün bir kış yumuşak ve sıcak bir yatakta yatıp uyumuşum gibi gönlüm tok, çadıra elveda dedim.

Yürümek çok zor geldi ilkin. Kafam dönüyordu. Soluğum tıkanıyordu. Zaman zaman kara perdeler çekiliyordu gözlerime. Fakat yürüdükçe, hele çalılar dibindeki ince karlar altmdan fışkırmış bahar çiçeklerini gördüğüm, kuşlarm cıvıltılarını duyduğum günlerde ruhumun ve bacak kaslarımm güçlendiğini hissediyordum.

Ruhumu özgürlük havasıyle mükâfatlandırmak amacıyle sarp bayırlardan, kayalıklardan geniş düzlüklere inmek özlemi uyanıyordu içimde. Ne var ki, düzlüklerde insanlarla karşılaşma ihtimali hemen eziyordu bu özlemimi : insanlara karşı duyduğum korku bildiğim tüm korkularm en

büyüğüydü. Gene de uzun sürmüyordu kötümserliğim; aynı özlem yeniden başkaldırıyordu ruhumda.

Bir akşam uykuya yatmak için boz kayalar arasma girmiştim, bir şırıltı geldi kulağıma. Rahat uyuyan bir insandım - açlık uyandırmazsa, şırıltı falan uyandıramazdı beni. Yere uzandım. Uyku tutmuyordu gözlerimi; şırıltı da derin ve sürekli - beni kendine çağırır gibiydi. Ayağa kalktım; beynim şırıltıya bağlı, kayalar arasmdan çıkarak, bayırı inmeğe başladım.

Yürüdükçe bayır büyüdü gözlerimde, akşamm kucağına sokulan ağaçların gölgeleri büyüdüler; ruhumu özgürlük havasıyle mükâfatlandırmak özlemi de büyüdü içimde; ama bayır oldukça sarp bir bayırdı, ve, uğultunun çıktığı yerle bayır arasmda bıçak gibi keskin ve soğuk havayla kör bir insanın dünyası yoğun karanlık asılı duruyordu.

Ayaklarımm dibinde otlu ve düzce bir yer hissedince yere oturdum. Akşamların sevdalısıydım. Hele ağaçlar, kayalar, doruklar karanlığa bürünürlerken! Kendim de karanlığa bürünür, ve dünya içinde -kendim de dahil- tüm insanların ölü oldukları inancıyla gözlerimi yumardım.

O akşam da öyle oldu : kaputumun düğmelerini çözüp yere uzandım, yakasım kafanın üstüne çektim, dizlerimi çenemin altma getirdim - ak yeleli dalgaların kayalara her çarpışmda havaya püskürttüğü köpüklerinin ışıltılı kristal küreler gibi patladığı bizim denizin kıyısmı gözbebeklerimin içine doldurup gözlerimi yumdum, ve uyudum.

Gözlerimi açtığım zaman kendimin kim ve

nerde olduğunu bilmiyordum. Korkunun sınırlarını aşan bir histi bu! Ihlamurlarm dalları arasmdan sızan güneşin ok-ışınları vücudumda bin-bir delik deşerek beni toprağa sançmışlardı. Ben yoktum. Kişiliğim, hâfızam, soluğum yitik; o güne dek tanıdığım insanlara manyetik bir akmtıyla bağlı beynimin mekanizm'i kalmıştı yalnızca. Ama insanlar da bildiğim insanlardan başkaydılar. Bazılarının içleri dışa çıkmıştı. Saçları diken dikendi. Burun deliklerinden, kulakları içinden zehirli çiçekler fışkırmıştı. Kimilerinin karınları üstüne tüylü pençeler türemişti; ve tümü korlar gibi yanan gözleriyle bana bakıyorlardı. İki elimle yüzümü örttüm.

«Ah, anneciğim! Ben nerdeyim?»

Annem *Mnemonic* bir düğmeydi dersin aklımda; bastım mı durumum -yalnızca fizik durumum değil; içgüdüm, sezgim, dış dünyaya bakışım, huyum- değişiveriyordu.

Ellerim hâlâ yüzümde, o güne değin dağlarda tanığı olduğum gerçek olayları düşünmeğe zorladım kendimi. Çukurlar dibinde yatan ölüler ve ateş eden tüfeklerin çıkardıkları gürültüden daha yalm, daha gerçek bir gerçek olamazdı. İnatçı Joseph de gerçekti; Magdalena da, kürek sakallı adam da, çayırda rastladığım mavzerli insanlar da; geceleyin soğuktan inleyen çamlar da gerçekti. Kaç yıl geçmişti bu gerçeklerden kopalı? Gerçek dünyada çetin bir savaş var, diyenler de olmuştu yolculuğum süresince. Bitmiş miydi savaş? Sürüp gidiyor mu hâlâ? Ve herşeyin üstünde annem; bir de bizim deniz! Ne denli uzaklaşnuştım bizim kıyılardan?

Ellerimi yüzümden ayırdım. Güneş ışığı için-

deydi ortalık. Annemi ve denizi karanlık içinde hatırlamak, aydınlık bir yerde hatırlamaktan çok daha kolaydı benim için - gerisin geri giderek ıhlamurların koyu gölgelerinde durdum. Olduğum yerden yüz metre kadar alçakta, rayları güneş ışıklarında pırıltılı demiryolu gözüme ilişince garip bir coşku geçti içimden.

Demiryolu, bayırda yarım kilometre kadar uzayıp sola buruluyor, orda derin bir dere üzerindeki köprü üstünden geçerek, köprünün ötesindeki çam ağaçları arasında gözden kayboluyordu.

Coşkum çabucak dağıldı. Joseph'i hatırladım. Neler bekliyordu beni bu yeni yolda? Bilmiyordum. Bildiğim bir şey varsa, bu yolda Joseph'i ve başka yolcuları bulamayacağımdı. Bizim kıyılara ulaşabileceğimden de emin değildim gayrı. Bunca yıl yürüdüm. Bunca yıl bekledim. Ömrümün başka kırk yılını daha yürüsem bile, ulaşılmaz bir ufuk olarak kalacaktı gözlerimde bizim kıyılar.

Ihlamurlarm gölgesinden çıkarak demiryoluna indim. Buradan ne yöne?

Ağır adımlarla köprüye doğru yürüdüm.

31

Gülümsememi gözlerim ve dudaklarımm gerisinde saklıyarak, Joseph Tucknell'in yüzüne bakıyorum :

Hepimiz insanız -
Kimimiz genç, kimimiz ihtiyar;
Kimimiz dansa gider, kimimiz bara.
Hayat dediğin pislikle dolu diyenler de var.

Gençliğimde şair olmak istedim. Okuldayken sınıf arkadaşım: Boş ver! Sen şair değilsin; hiçbir zaman şair olmayacaksın, dedi bana. Hoş, şair değildim; ve hiçbir zaman şair olmadım. Ama şair ruhumu ömrüm boyunca kendi içimde taşıdım. Şu anda da, salonun demirbaş bir eşyası gibi, karşımda oturan Joseph Tucknell'in yitip gitmiş ömrüyle soluk soluğa ruhum. Ama Joseph Tucknell bundan habersiz, kadehin dibinde eriye eriye küçükleşen buza bakıyor sessizce. Ne görüyor buzda? Ne düşünüyor Joseph Tucknell. Bilmiyorum. Ben Hemingway'i düşünüyorum yine: Öykünün ölümle -Joseph Tucknell'in ölümüyle asla- sonuçlanmasını istemiyorum. Bu yüzden öyküye çabucak son vermek niyetindeyim.

32

Hattın kıyısınca ve raylara basmamak kuralıyle yürüyor, arada duralayıp, önüme arkama bakıyordum. Tren geçmedi o gün yoldan. Akşamleyin hava soğudu. Güneş, artık ışmsız ve kızıl, ufkun üstüne bırakılmış bir oyuncak gibi duruyordu karşıda; ufkun gerisine batarken yoldan çıkıp bodur çalılar arasına yattım. Geceleyin de uykumu bozmadı trenler.

Sabahleyin doruklar ağarırken uyandım. Yanıbaşımda birini bulacağımı mı sanmıştım? - boğazımı acı bir yumru sıktı. Fakat yokluk ve yoksulluk yeni değildi benim için; üstelik yol düzgün, hava temizdi; az sonra güneş de gökyüzüne çıkınca, sıkmtım dağıldı ve ayağa kalkarak, yeniden yürümeğe başladım.

Üçüncü kilometrede manzara değişti : bayırdaki gitgide seyrelen çamlığm bittiği yerden başlayarak, yüksek bir duvar uzuyordu hattm kuzey kıyısmca; güney yanda ise yalm bir bayır, ve bayırın dibinde yeşil düzlük - düzlükte üç inek otluyordu. İnekleri gördüğüm anda üstünde durduğum topraktan hayat kokusu yükseldi burnuma; insanlarm ikamet ettikleri bir yerde miydim? Dalmış, ineklere bakarken, dar bir yolun ucunda durduğumun farkma vardım. Yol, rasgele yığılı taşlarını yosun tutmuş, yer yer dikenli yaban güllerle örtülü, iki duvar arasmdan geçerek, bayırm dibindeki düzlüğe iniyordu.

Hemen düzlüğe inmek kararıyla yola girdim, ama iki adım atmadan durdum - açlık ve korku üst gelmişti gene. Güçlükle yolun kıyısma çekilerek duvar dibine oturdum.

Beynim de yavaş yavaş kapandı çevreme. Dünya çemberli demir bir sandığın içindeydi - benim için kilitli ve yasak. Sırtım duvar taşlarına yaslı, öne uzalı ayaklarıma baktım bir süre. Üstünden iplerle bağlı ayakkabılarım içinde ılık ve yapışkan balçığa batmış gibiydi ayaklarım. Parmaklarımı oynatmağa çalıştım. Az başardım bile. Yürüyebilirdim. Ama nereye? Ve niçin? Az mı yürüdüm? Yürümediğim bir yer kalmadı dünyada. Dereleri geçtim. Doruklara tırmandım. Düzlükleri, bozkırları, sazlıkları aştım; sular içinde, karlar içinde yürüdüm - hiçbir yerde bulamadım kendi yerimi. Başka nereye gidecektim? Yitirmişti yolculuk anlamını benim için. Bayırı inmeme lüzum yoktu. Rahattım burada. Biliyordum : arkamdaki sırtım yaslı duvar benim duvarım değildi; demiryolu, dağ,

yamaç, güneş, gökyüzü benim değildi; ama rahattım olduğum yerde.

Suçsuz özümü yüreğimin içinden çıkarıp iki elim arasına aldım ve ellerimi göğsümün üstüne kavuşturarak, gözlerimi yumdum. Yüreğim yaralıydı hâlâ. Ama gözlerim uzun bir süre öyle yumulu kaldığı takdirde, semavî bir gücün yanıma ineceğini, beni usulca kaldırıp çemberli demir sandığın içine yatıracağını, sandığın içine yatırılınca yüreğimin sızılarımn sona ereceğine inanıyorduni. Bu inançla sıkıntım dağılıyor, gözkapaklarımın gerisinde saklı bizim kıyılardan kopmuş ılık bir esinti yorgun ruhumu okşuyordu.

Geceleyin uyandım. Ay ışığı vardı. Dorukları, demiryolunu, bayırdaki çamlığı iyice görüyordum. Ama ay ışığında her yer, siyah-beyaz filmlerdeki gibi, yapmacıktı. Kendimin bile, uyuşuk bedenimle, gerçekdışı bir yaratık olduğumu hissediyordum.

Çok geçmeden şafak söktü ve yörem, yöremde heryer ve herşey kendi gerçek ve doğal renklerine girdiler. Güçlükle ayağa kalktım. İnekler yoktu görünürde. Ama bayırın dibindeki düzlük, ve, iki duvar arasından düzlüğe inen yol yerli yerindeydi. Düşünmeksizin bayır aşağı yürümeğe başladım. Güneş gökyüzünde ve sıcaktı. Düzlükteki otlar arasından cırcır böceklerinin şen cırıltıları geliyordu kulağıma. Duraksayıp hiç bakmadım arkama. Yürüdükçe beynimin dar hücreleri açıldı düzlüğe. Yalnızca düzlüğe değil; ekin tarlalarma, bahçelere, nehirlere, asfalt yollara, hattâ, hattâ caddeleri insanlarla dolu kentlere! Üstelik korkmuyordum. Tam tersine - yokuş aşağı inip düzlükte

durunca dünyadan kopukluk hissim dağılıverdi. Kimbilir, ben ıssız dağların değil de düzlüklerin insanıydım belki de!

Düzlükte hiç kimse yoktu. Solda, durduğum yerden yarım kilometre kadar uzakta, yoğun bir orman vardı. Açıkta durmanın tehlikeli olduğu inancmdan kurtulamamıştım henüz galiba ki, ormana doğru yürüdüm.

Uzaktan göründüğü kadar yoğun değildi orman.

Ağaçlar arasına girdim. Kalın gövdeleri sık sarmaşıklarla örülü meşeler arasmdan hafif bir şırıltı geliyordu kulağıma. Şırıltmm çıktığı yere yöneldim. Az sonra ormanm kıyısmdaydım.

Ormanm kıyısmca sığ bir ırmak akıyordu. Beş adım kadar ilerimdeki korkuluksuz ahşap köprünün ucunda durarak etrafı kolladım : ırmağm iki yüz metre uzağındaki açıklıkta -biri uzunlamasına ve büyük, öteki küçük- iki ahşap baraka gördüm. Büyük baraka dikenli tel örgüsüyle çevriliydi; küçük baraka ise telsizdi ve saçağmda çaprazlamasına çakılı iki değneğin ucunda, kanat çarpan iki ak güvercin örneği, iki ak mendil yalpa vuruyordu hafif esintide.

Barakalar boştu - boş olduklarmı tahmin ediyordum. Barakaların yöresi de derin bir sessizliğe bürünmüştü. Yalnız ayağımın ucundaki küçük ırmak, sürekli ve tekdüze şırıltısıyle, ahşap köprü altmdan değil de suskunluğun bağrında deştiği bir delik içinden akar gibiydi. Barakaların az uzağından göze görünmeyen şose geçiyordu galiba ki, sessizliği dinlerken motor gırıltısı geldi kulağıma; çabucak uzaklaştı, işitilmez oldu. İşitilmez oldu ya,

ben gene tedirgindim. Tedirginliğim pasif bir tedirginlik değildi - korkumu yener miyim diye kendimi denetlemeğe karar verdim, ve, ağır ağır yürüyerek köprü üstünde durdum.

Ama.

Barakanın arka duvarı gerisinden boy göstermiş kadını görmemle dönüp meşe ağaçları arasına koşmam bir oldu. Az yatışmca ağacm kalın gövdesi gerisinde dizüstü durarak kadını seyre daldım.

Kadm -veya kız- uzunca boyluydu. Sırtmda yazlık ince bir entari, çenesi altmda sıkı sıkı düğümlü ak benekli kızıl bir mendil; iki eli arasmda bir leğen tutuyordu. Görmüş müydü beni? Gördüyse de görmezlikten gelerek, barakanm ardma kadar açık çift kanatlı penceresi dibine gitti, leğeni yere koydu, başma bağlı mendilin ucunu alnında siper yaparak gözleri üzerine çekti, ve, duvar dibinde iki sırığa gerili tele çamaşırlarını asmağa koyuldu. Soluk soluğaydım. Kim acaba? Hâfızamın içinde, eşsiz bir maraton koşucusuna dönüştüm bir an - bin kilometreyi bir hamlede koşarak olduğum yere döndüm. Magdalena mı?..

Yıldırım ikinci kez aynı yere düşmez derler, ama... insanoğlunun yazgısı bu! Bilinmez.

Kadmm yanma gitmeğe karar verdim; kararımı hemen erteledim, ve bekledim. Kadm, az önce beni görmüştü galiba ki, çamaşırları tele asarken aradabir başını kaldırarak ahşap köprüye bakıyordu. Ben, hâlâ kararsızlık içinde, kendisini gözetliyordum. Derken kadın işini bitirdi, leğeni yerden kaldırıp çevresine bakmdı. Barakaya gireceğini sandım, ve bekledim. Girmedi. Dönerek köprüye doğru yürüdü.

Yüreğim, kapana düşmüş bir kuş gibi çarpıyordu göğsümde. Tabana kuvvet, kaçmayı düşündüm. Ama nereye? Ve niçin? Hem kadmdan kaçmak hayattan kaçmak demekti. Herşeye rağmen, hattâ gerçek hayattan kopmuş bir kişi olmama rağmen, ben hâlâ bir insandım; kadmdan kaçan bir insansa kendine, ben bir insanım, diyemezdi.

Kendimi toparlayıp ayağa kalktım. Kadm köprü üstünde duruyordu gayrı. Çevreye yeni, öncesinden çok başka, bir sessizlik çökmüştü. Köprü altmdan akan su bile şırıltısmı başka bir yere alıp gitmiş gibiydi. Bakışları hâlâ gerisinde durduğum meşeye yönelik :

«Hey!» dedi kadm. «Hey! Görmediğimi sanma; görüyorum seni!»

Ses etmedim.

«İn misin, cin misin? Ayol! Bu gizlilik neden? Göster kendini! İki insamz şurada!..»

Benden ses soluk çıkmaymca iki adım benden yana attı, durdu.

«Çık haydi! İnsanız ayol!.. İnsan insandan kaçar mı hiç!»

Olduğum yerde kendim de bir ağaç gibi durdum.

«Peki,» dedi kadm. «Bulunduğun yeri tercih ediyorsan kal, çıkma! Zorla iyilik olmaz.»

Ve dönüp barakaya doğru yürüdü.

Ağacm gerisinden çıktığın zaman kadm yoktu görünürde. Köprüyü geçmeğe karar verdim. Fakat yürüyebilecek durumda değildim. Yorgunluğum şaşırtıcıydı. O güne değin dağları, diyarları

aşmış ayaklarım şu bir sırık uzunluğundaki köprüyü geçmeyi çok görüyordu bana.

İki elimle meşe ağacmm gövdesini tuttum; kafam kollarım arasma sarkık, uzunca bir süre ayaklarımm dibindeki toprağa baktım. Bakarken gözlerim yaşardı. Ah, Tanrım! Benim yerim insanlar arasmda değilse niçin getirdin beni buraya? Niçin güçten-kuvvetten ettin beni burada? Niçin yamaca zincirli bir *Prometheus* gibi dağlarda bırakmadm beni, Tanrım?

Bayılacaktım. Güçlükle durabiliyordum ayakta. Ama geçmem gerekiyordu köprüyü. Ellerim ve dizlerim üstünde sürükleneceksem bile, geçecektim köprüyü.

Güçbelâ yürüdüm, köprüyü geçtim. Bir ara çevremi kollamaya zorladım kendimi. Heryer boz bir renge girmişti. Güneşin yakıcı ışıkları altmda görme yeteneğimi yitirdikçe ayaklarımm dibindeki kuru toprağa karışıp kendimin de bir avuç kuru toprak olacağımı hissediyordum.

Farkmda olmadan gidip pencere dibinde durdum. Açık pencereden kadmm sesi geldi kulağıma :

«Kapı açık. Gir!» dedi kadm.

Yerden dört basamak yüksek merdiven üstündeki baraka kapısı gerçekten açıktı. Kadmm sesi, yakm bir dostun güçlü eli gibi, kavradı kolumu - yardımıyle merdiveni çıkıp barakaya girdim.

Karanlıktı içerisi. Belki yarı karanlık. Yalnız karşıda pencere dibindeki battaniyeli kerevet, ve, kerevet üstünde bacaklarını altma toplamış bir halde oturan kadın, aydmlık içindeydi.

Güçlükle durabiliyordum ayakta. Sırtımı duvara yaslayarak başımı kaldırmağa çalıştım : az

uzağımdaki sac sobayı, tavandan sarkık kablonun ucundaki çıplak ampulü iyice görüyordum; fakat barakanın ücra duvarı dibindeki sıra sıra kerevetler bir sis tülbentine bürünmüşlerdi. Ya kadın? Kadın ve kadının üstünde oturduğu kerevet aydınlık içinde hâlâ. Kerevetin başı ucunda, üstü beyaz bir bezle örtülü alçak bir dolap vardı; dolabın üstünde iplik kutusu, makas, tarak; ve duvara yaslı büyükçe bir ayna. Kadının bakışları üstüme yönelikti. Ben de kadına bakıyordum. Ama kadının gerçekten bir kadın olduğundan emin değildim.

Derken herşey büyüdü gözlerimde; ayna, kerevetler, sac soba büyüyüp barakanın dışına taştılar. Kadın bir dağ doruğuna dönüştü, kerevetler derin derelere, duvarları korkunç uçurumlara, bense... bense uçurumlar arasında uçan yüce bir martının alabildiğine gerili kanatları üstüne oturmuş, aşağıda uçurumların duvarlarına vurulup parçalanan köpüklü dalgalara bakıyordum.

33

Kendime geldiğim zaman üzerime eğilmiş bir halde duran kadını gördüm. Sırtında, topuklarına inen, alınsı bir gecelik vardı; başında ise, geniş alnını kapsayan, ak benekli kızıl mendil. Elinde bir mum tutuyordu. Mumun solgun ışığında yüzü güzel ama soğuk ve coşkusuzdu. Ben, kerevetin ucuna ilişmiştim. Çıplaktım. Bacaklarım üstüne atılı, yalnızca sünnetli yerimi örten, bir peşkir vardı. Kadın, elinde tuttuğu mumu kafamın üzerine in-

direrek, dikkatlice saçlarımm arasına baktı. Bakarken Georges de La Tour'un *Eşinin Job'u Ziyareti* yansıdı bir an aynada, ve gözlerim dolu, başımı göğsüm üstüne eğdim yeisle.

Ağlıyordum. Yoksulluğuma değil; yitirdiğim insanlara değil; geçtiğim dağlara da değil; o güne değin hasretini çektiğim bizim kıyılara ağlıyordum.

Elini çenemin altma getirerek başını yukarıya doğru kaldırdı, yaşlı gözlerime bakarak, ismimi sordu kadın. Önceleri olduğu gibi: Benim de bir ismini vardı bir zamanlar; şimdi isimsizim demek geçti içimden. Ama demedim. Diyemedim. Durmadan tıkırdayan çenelerim arasından, en küçük bir kelime olsun, çıkarabilecek durumda değildim. Kadm da soruyu tekrarlamadı. Elini çenemden ayırdı, uzunca bir süre karşımda sessizce durdu, sonra mumu dolabın üstüne yerleştirdi, ve yanımdan uzaklaşarak karanlık içinde kayboldu. Ama çok geçmeden, iki eli arasında, içi yarıya dek su dolu bir leğenle döndü. Leğeni yer tahtaları üstüne koydu, tekrar üzerime eğildi. Eli omuzumdaydı. «Korkma,» dedi çok yavaş bir sesle. «Korkma... Kara günlerin sona erdi. Mutlu bir hayat başlıyacak senin için bundan böyle.»

Gerçeği mi söylüyordu? Elini omuzunun üstünde tuttuğu içindi belki, inanasım geliyordu kadına. Dahası; elinden geçen ılık bir akmtının yüreğim içine sinerek bütün vücudumu kapladığını hisseder gibi oluyordum.

Derken eli enseme kaydı. Ensemden çeneme. Tıraşım altmda saklı koturları aradı; parmaklarını çökük avurtlarım ve yanaklarım üstünde gezdirdi hafifçe; sonra eğildi, leğendeki suya batırıp

sıktığı peşkirle omuzbaşlarımı, göğsümü, alnımı sildi; yaralı ayaklarımı, korlar üstünde durduğunu sandığım sıcak tabanlarımı sildi serin peşkirle; daha sonra omuzbaşlarımı tutarak beni usulca kerevetin üstüne yatırdı, battaniyeyi üzerime çekti, yanlarımı sıkıştırdı, alnımı öptü; küçük yavrusunun uyumasını bekliyen bir ana örneği yanıbaşıma oturdu.

Ve ben uyudum.

Uyurken de görüyordum kadını : dağların en ücra dorukları dibinde, derelerin olmadık köşelerinde, ormanların kuytuluklarında üzerime eğili, elinde tuttuğu mumun ışığıyla aydınlanmış yüzüme bakarak, sen suçsuzsun! diyordu; sen suçsuzsun, diyordu; sen suçsuzsun, diyordu habire; sen bir *Prometheus* değilsin; senin yerin dağlarda değil, insanlar arasında, diyordu; *Prometheus*'un büsbütün suçsuz olduğunu sanma - gökyüzünden ateşi çaldı Prometheus, unutma; ama sen... sen suçsuzsun, diyordu; Tanrı seni sadece ıstırap kurbanı olarak seçti bu dünyada; ama küsme Tanrı'ya; Tanrı'ya karşı kin ve nefret taşıma yüreğin içinde; unutma ki, Tanrı büyük rahib *Job*'u bile mutlu bir hayatla mükâfatlandırdı en sonunda; seni de mükâfatlandıracak Tanrı; günahkârım deme, dlyordu; yok, suçsuzsun, diyordu; biliyorum, sen hiç küsmedin Tanrı'ya; yalnızca boyun eğdin yazgına; haksız suçlamalara uğradığın, ıssız yollarda sürünüp sürüklendiğin yıllarda da haksızlığa katlandın ve hiç küsmedin Tanrı'ya, diyordu; hayat bekliyor seni, diyordu; hayattan kaçamaz insanoğlu, diyordu; çünkü ölüm yok, yalnızca hayat var dünyada, diyordu; özsuyunu güneşten emen, akışı sonsuz ve dumura uğramaz bir ırmak-

tır hayat, diyordu; ben biliyorum, inan bana, ben biliyorum, diyordu; çünkü o ırmak benim içimden geçiyor, diyordu - ve yüzümü avuçları arasına alarak aydınlığın yabancısı olan gözlerimi, ışığın yabancısı olan alnımı, sevgiye yabancı olan soğuk ve renksiz dudaklarımı öpüyordu.

Gün ışırken uyandım. Kadın yanıbaşımdaydı hâlâ. Kadın... Gerçekten bir kadm mıydı o? Az üzerime eğilmişti. Yüzümde hissettiğim soluğu kadife bir yastık gibiydi - yumuşak ve ılık. İri, alabildiğine açık gözleriyle bakıyordu yüzüme.

Bakışlarından kaçarak yüzünü kolladım : yüzü açıktı, güzeldi; kısa, kirpivari kesilmiş saçları arasından pembe kafatası görünüyordu. Kaşları da tıraş edilmişti. Morumsu-pembe renkte kaşyerleri üstünden incecik iki kara çizgi çizilmişti kalemle. Aına kadındı. Sırtında, acemice dikilmiş sakız beyazı, önü düğmeli ipek bir buluz; buluzunu geren göğüsleri dolu doluydu.

Evet, kadındı. Yaşı yirmisekiz, yirmidokuz. Belki fazla. Sağlam kalçaları üstüne tuttuğu ellerinde incecik ve açık-mavi kan damarları vardı. Güzeldi elleri de. Ama kadmm yaşını açığa vuran elleri değildi - gözleriydi. Çok yaşamış, çok görmüş. En az benim yaşadığım denli; en az benim gördüğüm kadar.

Bakışlarımız buluşup birbirlerine bağlandılar. Kadın güldü. Elini battaniyenin üzerine getirdi. Ellerimiz de buluşup birbirlerine bağlandılar. Ve kadın adımı sordu. Ben güldüm; ve uzunca bir süre ses etmedim. Suskunluğum, ve gülümsemem,

sorusunu cevaplandırmak istemediğimi mi açığa vurmuştu?

«Peki, söyleme,» dedi.

Oysa cevaplandırmak istiyordum sorusunu. Gezgin, yolcu, serseri gibi bir sözcükle değil; gerçek adımla karşılamak istiyordum sorusunu.

Elini sıktım. Ve eli uzunca bir süre öyle sıkılı kaldı elimin içinde. Elini sıkan parmaklarım gevşerken gözlerinin hüzünle gölgelendiğini gördüm.

«Son olarak beş yıl öncesi sıkmıştı bir erkek elimi» dedi.

«Kim?» diye sordum.

«Ağabeyim,» dedi.

«Ağabeyin mi?»

«Evet. İstasyonda... beni uğurlarken. Adı Joseph'ti.»

«Joseph mi?»

Şaşkınlığımı gözlerimin gerisinde sağlamağa çalıştım.

«Evet, Joseph.

Susarak elini elimden ayırdı.

«Joseph... az kaldı sana Joseph diye seslenecektim.»

Başımı kaldırdım, barakanın duvarlarına, dirsekli sac sobaya, sac sobanın yanındaki masaya, duvar dibindeki kerevetlere baktım. Tanrım, ne denli uzun bir yol yürümüştüm ben!

«Burası...»

«Kamp,» dedi kadın.

Tavrımda aniden yer alan değişikliği görmüştü galiba ki, hemen ilâve etti :

«Korkma. Kamptı. Boş gayrı. Benden başka

kimse yok burada. Savaş iki hafta öncesi sona erdi. Haberin yok mu senin?»

Başımı salladım.

«Bu baraka gardiyanlar barakasıydı. Öteki büyük barakada ise biz... biz, savaş ihtiyaçları için dışardan zoraki getirilmiş işçiler oturuyorduk. Üçyüz kadmdık. Dağm yamacmdan geçen tren yolunu gördün mü, bilmem...»

«Gördüm. Kent... Kent çok uzak mı burdan?»

«Uzak. Ama kente gitmiyor o yol; kampm on kilometre kadar uzağmdaki mermi fabrikasma. Her sabah şafak sökmeden bizi o fabrikaya götürüyorlardı gardiyanlar; akşamleyin güneş batarken kampa dönüyorduk. Dört yıl çalıştık o fabrikada. Gardiyanlar daha savaş bitmeden terkettiler kampı.»

«Öteki kadmlar?»

«Dağıldılar. Evi olan evine, yurdu olan yurduna.

«Sen?»

Karşılamadı sorumu. Göğsünde buluzunun düğmesini çekiştirip oyalandı bir süre. Suskunluk uzadıkça kendimi komşu kızla bizim bağa giden yolda görür gibi oldum, ve -herşeye rağmen- bizim kıyılarm hâfızamdan büsbütün kopmadığma sevindim.

O sabah kahvaltımı getirdi kadm yatağıma: haşlanmış iki yumurta, yağlı ekmek, bir bardak süt. Ellerini koltuklarımm altma geçirerek yatak içine oturmama yardım etti, yastıkla arkamı sıkıştırdı, taze suya batırıp sıktığı peşkirle tekrar yüzümü, göğsümü, omuzbaşlarımı sildi - elleri altmda

tatlı tatlı dönüyordu kafam. Kahvaltıdan sonra da yataktan çıkmamı yasakladı.

«Sen yatakta kal,» dedi, kesin ve emredici bir sesle. «Ben çiftliğe gideceğim. Uzak değil; bir saat sonra dönerim.»

Bir saat geçmeden süt, ekmek, ve bakkal kâğıdma sarılı karton bir kutuyla döndü. Sobada ateşi yakarken aynı soruyu tekrarladım :

«Sen dönmeyecek misin?»

«Nereye?» dedi kadın.

«Yurduna.»

Bu kez de cevaplamadı sorumu.

Ateş tutuşunca, sobanın yanmdaki masa üstünde duran paketi açtı, paketin içersinden bir parça kumaş çıkarıp benden yana kaldırdı :

«Bu ne?» diye sordu, gülümseyerek.

«Kumaş,» dedim.

«İpek!» dedi kadın. «Paraşüt ipeği. Savaş bitmeden az önce hava savaşı olmuştu demiryolu üzerinde. Ormana iki uçak düştü. Uçakçılar paraşütle kurtardılar canlarını. Ama paraşütleri ormanda ağaç dallarına asılı kaldı. Savaş bitince çiftçi parasütleri alıp evine götürdü... İyi bir adam!»

Ben kadmı düşünüyordum : bana karşı gösterdiği ilgisi içtendi; konuşuşu, gülümseyişi saftı; dün akşam alnımdan öpüşü de masum bir çocuğun öpüşünden farklı değildi.

Elinde tuttuğu ipeği barakanm arka duvarı dibinde sıralı kerevetlere götürdü, kerevetlerin birine serdi, kollarını göğsü üstüne kavuşturup uzun bir süre ipeğe baktı; sonra yanına dönerek, kerevetin ucuna ilişti.

«Bir soru sordun denlincek.»

«Evet,» dedim. «Öteki kadmlar dağıldılar dedindi. Evi olan evine, yurdu olan yurduna... Sen dönmeyecek misin?»

«Nereye?»

«Yurduna.»

Yüzü aniden değişti.

«Önemli olan bugündür benim için. Bugün geçecek. Bugün dün olacak. Dün bugüne hiç mi hiç benzemiyecek. Ben bugünü yaşıyorum. Şu ânı yaşıyorum. Arada yarını düşünüyorum. Ama çok değil. Bugünün mutluluğu -ya da çilesi- yetiyor bana. Düne dönmenin ihtiyacmı duymuyorum hiç. Bir ırmak gibiyim. Kendi yatağmı kendisi seren, kendi yolu-yolağmı kendisi bulan bir ırmak... Yeter ki kimse setler çekmesin önüme, kıyılarıma bağlamlar dikmesinler. Herkes bildiği gibi yaşamalı. Bir insan kendisini ıstırap kurbanı yapmak istiyorsa, yapsm!..»

Sesiyle, gözleri içindeki sıcak ama sert bakışlarıyle kanlı-savaşlı zamanımızm bir kesiti, bir dilimiydi. Söyledikleri üstüne düşündüm. Ne diyeceğimi bilemedim. Birşeyler söylememe gerek yoktu belki de. Aramızda hüküm süren sessizlik uzayıp ağırlaştıkça farkmda olmadan «Ağabeyin,» dedim; «ağabeyin bekliyordur seni.»

Dudaklarım arasmdan çıkmış *ağabeyin* sözcüğü yanımdan çekip gitmesine bir sinyaldi sanki : birden ayağa fırladı : «Ağabeyim katledildi!» dedi. Ve dönerek barakanm arka duvarı dibindeki kerevetlere gitti. Ama orda da rahat duramadı. Ateşe yeni çıralar attı. Barakadan çıktı. Geri döndü. Sac soba dibinde duran kovayı alıp tekrar çıktı. Benimle ilgisini kestiği aşikârdı. Daha fazla : barakaya dönünce - birini karşıki ahşap duvara, öte-

kini üstünde yattığım kerevetin bir metre uzağmda ve yer tahtalardan iki metre kadar yükseğe - iki çivi çaktı. Çiviler arasma bir ip çekti. İpe bir battaniye astı, kendisi battaniyenin gerisine geçti ve gün boyu orda kaldı. Çıkar diye akşam saatlerine dek bekledim; çıkmadı.

İki yabancıydık gayrı. İkimizi yalnızca ipe asılı battaniye değil, battaniyeden çok daha ağır, çok daha yüce bir şey; tırmandığım dağlar, geçtiğim uzaklıklar gibi bir şey ayırıyordu.

Pes! Talihim bir kez daha kıçıma zorlu bir tekme sallayıp beni hayatm dışma atmıştı. Ben yalnızdım yine. Yokluğu temsil eden bir yokluktum yine.

Gözlerimi yumdum, Joseph'i gördüm : tünelin öbür ucundaki toprak öbekleri üstünde yokluğun onuruna dikilmiş heykel gibi duruyordu. Ama karanlık tüneli geçip Joseph'in yanma varmaya ne gücüm, ne de iradem vardı. Üstelik barakanm karanlığı -benim için artık dostça olmayan- dışardaki karanlığa bağlanırken ipe asılı battaniyenin gerisinde mum yandı.

Mumun tavanda titreşen yansıları zayıftı, belli belirsizdi; ama ışığm gene de benim için bir umut kaynağı olduğuna kendimi inandırmak istedim.

34

Günler geçti.

İlgisini kesmişti diyemem ama yalnızlığımm farkmda değilmiş gibi davranıyordu : sobada ateşi yakıyor, su ısıtıyor, kahvaltımı getiriyor, hastabakıcılar örneği yaralarıma bakıyor, ve, hisle-

rini benimle paylaşmaksızın battaniyenin gerisine çekilip oturuyordu saatlerce.

Bu durum bir gün değişiverdi.

Beklenmedik ve şaşırtıcı bir değişiklikti bu. Gözleri içinde bakışları gene sert; (hâfızamda kürek sakallı adamın gözlerinin mavisini görüyor, korkma, metin ol, deyişini duyuyordum) yanıma gelir gelmez, yatak içine oturmamı emretti. Oturdum. Üstümü örten battaniyeyi çenemin altma çekerek göğsümü ve omuzbaşlarımı örttü. Sonra parmaklarını uzun tıraşım, kafatasım üstünde gezdirerek, saçlarımı kayırarak, «Yaralarm ondu,» dedi, ve dolap üstünde duran makası eline aldığı gibi saçlarımı kesmeğe koyuldu. Keserken gülüyordu - hoş, tatlı, başdöndürücü bir gülümsemeyle. Hem yalnızca yüzü ve gözleriyle değil; elleriyle, soluğuyle; zaman zaman omuzbaşına değen memeleriyle, karm etleriyle. Ben de gülüyordum. Oysa biliyordum : bizim kıyıların çok uzağmdaydım. Ama boşuna değildi bu yolculuk; sağlığa ulaşmak için gelmiştim buraya. Amacım gerçekleşiyordu işte. Bacaklarımda kırık kemiklerimin eklendiğini, yüreğimin içinde yaralarm onduğunu, ruhumun güçlendiğini hissediyor, derimin altmda ufala ufala bir avuç altm toz oluyordum. Hayır, yokluk değildi bu - saçlarım, kafama elveda demeksizin göğsüm ve omuzbaşlarım üstünden yuvarlanıp battaniye üstüne dökülürken güneşte ışıldayan gülümsemesinin kanatları üstüne serpilerek uçuyordum.

Kadın üstümü örten battaniyeyi dört köşesinden kaldırıp baraka kapısı dibine götürdü. Ben çıplak, kerevet üstünde kaldım. Çıplaklığım gerçekti- kar gibi, gül gibi, bizim bağm asmasmdan

kesilmiş bir salkım üzüm gibi. Gene de sünnetli yerimi iki elimin altma alıp saklamak ihtiyacmı duydum.

Kadm ipe asılı battaniyenin gerisinden taze bir battaniye getirdi, çıplak bacaklarımm üstüne attı, tekrar battaniyenin gerisinde kayboldu. Uzunca bir süre sonra sıcak su, tıraş fırçası, ve usturayla döndü.

«Yaşasm gardiyanlar!» dedi, şen bir sesle. «Barakada eksik bir şeyimiz yok! Önce tıraş. Ardmdan banyo!.. Berber değilim, ama korkma, *psikopat* da değilim.»

Çenemi sabunladı köpürterek; tıraş etti. Tıraştan sonra kafamı göğsü üstüne çekip, çenemden, kulaklarımm gerisinden köpük kalıntılarını sildi peşkirle, silerken, yanağımı hafifçe ve gizliden gizliye memesi üstüne sürtüştürerek, yanağımm altmda biryerlerde olduğunu tahmin ettiğim, memebaşını arıyordum titriyen kuru dudaklarımla.

Vücudumun mekanizminde yer alan garip değişikliğin farkmda değilim henüz. Ama ben, olduğumdan başka bir insan oluyordum. Bundan kuşkum yoktu. Yeni bir hayat başlıyordu benim için. Gerçek bir hayat başlıyordu. O güne değin geçtiğim yollar, dağlar, köprüler, tüneller, hattâ hüznüm ve mutluluklarım uyduruktu. Yeni yeni açılıyordu gözlerim hayata. Acemiydim daha. Ama öğrenecektim. Yürümeyi, görmeyi, sevmeyi; hattâ ölmeyi de. Konuşmayı da yeni baştan öğrenecektim. Gerçekçesi ben çok konuşmadım ömrümde. İçimi kurcalayan şeylere ağzım kapalı kaldı yıllar yılı. İçimi kurcalayan şeylerin içimde çürüdüklerini hissettim kaç kez. İnsanı kansere sü-

rükleyen sebeplerden biri insanm içinde bulunduğu sert, acımasız ortammış kimi doktorlara göre. Ama içimin temizliğinden, saflığmdan kuşkum yoktu o gün. Konuşabilirdim. Ben seni seviyorum; yüzünle, sesinle, soluğunla, gülümseyişinle sen bir tanrıçasm benim için, diyebilirdim. Dünyayı -şayet dünyayı idare etmeğe gerek varsa- sen idare etmelisin diyebilirdim. Başım onun göğüsleri üstündeyken uzun ve haşin yolculuktan sonra cennet kapılarmm benim için ardına kadar açıldıklarını görür gibi oluyordum. Ama herşeyden önemlisi, içimde uyanan konuşma özlemiydi. Bu özlem öylesine güçlüydü ki, konuşma sakatlığımı yenebileceğimi hissediyordum. Başımı göğsünden ayırmaksızın yavaş, yavaş ama açık-seçik sözcüklerle kim olduğumu, nereden gelip nereye gittiğimi, ne sebepten yollara düştüğümü, hangi sebeplerden kendimi hazin durumlar içinde bulduğumu bir bir, teker teker, bütün incelikleriyle kendisine anlatmak istiyordum. Dinleyecekti beni; yüzümü sevdiği kadar içimi de sevecekti.

«Peki,» dedi, iki eli arasma aldığı başımı yukarıya doğru kaldırarak; «ben banyoyu hazırlayayım. Sen yuvun; sonra konuşuruz.»

Öyle de yaptık.

Kadm su ısıttı sobada. Soba dibindeki çinko bonöyü ipe asılı battaniyenin gerisine taşıdı; barakadan çıkarken açık kapıda durarak: «Suyun hazır!» dedi.

Arkasmdan kapı kapamnca bana karşı -bazılarmm tuhaf, bazılarmın çapraşık, hattâ muğlak olduklarını sandığım- davranış zincirini çözmeğe çalıştım. Ama çok düşünmedim; kadmm bana kar-

şı davranışlarında hiçbir tuhaflık ve çapraşıklık olmadığı kararına vardım. Karara varan kafam değil, vücudumdu. Beni aldatamazdı vücudum. Kafamdan çok daha samimiydi, çok daha gerçekçiydi vücudum o gün.

Yataktan kalkıp ipe asılı battaniyenin gerisine geçtim. Çinko banö içinde buğulu su; boş mermi sandığı üstünde temiz havlu ve bir kalıp yeşil sabun - yaşasm gardiyanlar!

Yuvunup tekrar yatağa girdim.

Kadın dönmüyordu barakaya. Kendisini beklemiyordum doğrusu - bedenimin içtenliği ve güzelliği kulaklarımda ruhumun senfonisini çalarken, kerevetin ucundaki alçak dolap üstünde duran aynada kendi yansıma bakıyor, ben bana beni görmesini, görmesini ve yakından tanımasını zorluyordum. Yok, ihtiyar değildim - az çok kadmm yaşındaydım. Yok, çirkin de değildim - kaşlarım sürme kara, alnım geniş, gözlerim kahverenginde ve iri, çenem ak mermer kesiti ve güçlü; ama bütün görünüşümde en çok göze batan bunca yıl yıldızlara, karanlığa, göğe bakmış; bunca yıl aç ve sefil insanları görmüş, bunca yıl ölen ve öldüren insanlarm tanığı olmuş gözlerimdi.

Neden sonra kadın barakaya döndü.

Yanımdan geçerken duraksayıp yüzüme baktı, güldü; ve konuşmaksızın, ipe asılı battaniyenin gerisine geçti. Benimle konuşmak istemeyişine az üzüldüm. Ama ne diyebilirdim ki! Gel, yanıma otur ve yanımdan hiçbir zaman ayrılma diye emredemezdim.

Yer tahtalarını sildi süpürdü, çinko banö-

nün suları içinde bıraktığım kirlerimi dışarıya taşıdı; sobaya yeni çıralar attı - işini sürdürürken, gözlerimle takibediyordum kendisini; hiç değilse gözlerimin kadına sahip olduğundan memnundum.

Sonra akşam oldu. Baraka karanlıklaşırken içime tedirginlik çöktü. Tedirginlik değildi belki; sadece içimde açılmış eski bir yara. Ama uzun sürmedi bu - tavana mumun yansısı vurdu gene.

Ömür boyu monoton bir varlık olarak kalacak olan bedenim için gerçekten bir umut kaynağı olabilir miydi o ışık?

Soruya cevap aramadım. Soruyu cevaplamama ihtiyaç yoktu. Yalnız, bu türden bir soruyu kendi kendime sorduğuma şaştım - şaştım, çünkü o güne değin benim için önemli olan bedenim değil de ruhumdu. O günse...

İpe asılı battaniyenin gerisinden kadının sesi geldi :

«Joesph.»

Joseph mi?

Sesi güçlü bir yumruk gibi çarptı iki kaşımın ortasına. Nerde bulunduğumu unutmuş gibiydim. Bir an olduğum yerden kalkıp tünele gitmek, orada tünelin giriş yerini tıkayan toprak öbekleri üstünde durarak, Joseph'i beklemek geçti içimden.

Ama.

Bu kez ruhi çöküntüme başkaldıran bir güçle haykırdı kadın :

«Joseeeph!»

«Evet,» dedim.

«Nereye gittim, biliyor musun?»

«Ne zaman?»

«Sen yuvunurken.»

«Nereye?»

«Çiftliğe.»

«İyi,» dedim.

«Ama niçin gittim?»

«Çiftçiden parasüt ipeği almak için.»

«Ayol, fazla ipeği ne yapacağım? Biliyor musun, elektrik vardı bu barakalarda savaş yılları. Gardiyanlar kampı terkettikleri gün kesildi.»

«Neden?»

«Santral karşı taraf uçaklarmm bombardıman saldırısma uğradı da... Çiftçiye elektriğin ne zaman getirileceğini sordum.»

«Ne dedi?»

«Tamir ediyorlar dedi. Santral tamir edilince gelecek dedi.»

Fazla konuşmadık. Sessizlik uzadı, uzadıkça ağırlaştı; ateş açmış tüfeklerin yankıları kesilince yamaca konan gizlerle dolu sessizliğe dönüştü.

Unutamadığım hâtıralar... Gözlerimi yumdum, ve yeşil çimliğin orta yerinde akm-pembenin en güzeliyle çiçek açmış manolya ağacmı gördüm.

Barakada hüküm süren sessizlik ağır, beton gibiydi.

«Magdalena!»

Sesim sessizliğe çarpıp yer tahtaları üstüne döküldü, yankısız.

«Magdalena!»

Bu kez sesimin sessizliği deşip kadma ulaştığmdan emindim. Ama uzunca bir süre ses çıkmadı kadmdan. Neden sonra çok yavaş bir sesle :

«Evet,» dedi.

«Uyuyor musun?» diye sordum.

«Hayır, uyumuyorum,» dedi. Ve hemen ilâve etti : «Ama sen uyu.»

Uyandığım zaman bir elinde ipek gömlek, öbür elinde gardiyan pantolonu, kadını başımın ucunda buldum. Baraka gün ışığıyla doluydu. Doğrularak -manolya ağacını göreceğimi mi sanmıştım?- dışarıya baktım. Manolya ağacı yoktu dışarda; başımın ucunda duran kadın da Magdalena değildi ama, gülen yüzünde ve yüzüme bakan gözleri içinde, tüm Magdalena'ların sonsuza dek sürecek sevgi birikimini taşıyordu.

Gardiyan pantolonunu kerevet üstüne attı, ipek gömleği iki eli arasında gererek göğsümün üstüne getirdi : «Geceleyin diktim,» dedi. «Senin için. Giy!»

Pantolonu battaniye altında bacaklarıma geçirip yataktan çıktım. Gömlek yakasız, bol yenli, önü düğmeli, belde sıkı bir gömlekti. Düğmeleri göğsümde kendisi düğmeledi, iki adım geri çekilerek, beni tepeden tırnağa süzdü. Yüzü düşünceli bir tavır takındı bir an; yüzünde yer alan değişikliğin iyice farkına varınama vakit kalmadan geniş bir kahkaha salıverdi.

«Niye güldün?» diye sordum, şaşkın.

«Sen,» dedi. «Ve ben... İkimiz *Harlequen*'le *Colombina*'ya benziyoruz.»

Yaklaşıp iki elimle omuzbaşlarını doladım. Ellerimin altında sendeledi, göğsü kabarıp çöktü, başını az arkaya attı - iri ve kıpırtısız gözleri içinde bir kadın yüreğinin çarptığını görüyordum. Kadın diyorum, o güne değin kadın, olduğundan başka şeylerdi de benim için : dost, dadı, arkadaş,

içinin yaralarma derman, yorgun gözlerim için bezek... Ama o gün katkısız bir kadındı.

Başını göğsümün üstüne çektim - vücutlarımız birleşip kenetlenmenin sıcaklığı içindeyken, dudaklarını öptüm. Başını gene arkaya atıp yüzüme baktı. Bakışları ciddiydi. Dudakları yarı açık, yarı açık dudakları arasından sedef gibi ak ve düzgün dişlerini ve hafifçe titreyen üst dudağı üstündeki ak tüylerin oluşturduğu belli belirsiz ak çizgiyi görüyordum.

Elleri belime bağlı, başı hâlâ az arkaya sarkık, yavaş, çok yavaş bir sesle, «Senin bir *Misogynist* olduğunu sandımdı,» dedi, ve bacağını bacaklarımın arasına sokuşturdu. Kadınım içinden geçen ırmağın akışını duyuyordum derimin altında. Bacağı hâlâ iki bacağımın arasında, yüzüme bakan gözleri, *Hypothesisi*'ni bulmuş bir fizikçinin gügümseyişiyle güldü.

35

Barakadan kol-kola çıktık o sabah. Mutluyduk. Kuşlar bizim için cıvıldaşıyorlardı; güneş bizim için ışıyordu gökyüzünde; ahşap köprü altından akan ırmak bizim şarkımızı söylüyordu çevreye.

Köprü üstünden geçtik. Meşelerin gölgesinde durunca kucaklaştık, öpüştük; başlarımızı arkaya atarak, benim ben, onun o olduğumuza inanmak, inanmak ve kesinlikle emin olmak istercesine, birbirimizin yüzüne baktık. Ormanda, biri güneye öteki kuzeye açılan, çift dallı bir ağaçtık. Fakat

varlığımızın özsuyunu topraktan emen gövdemiz bir bütündü.

Irmağın kıyısınca çiftliğe dek yürüdük.

Çiftlikte kimseler yoktu. Yalnız otlağın orta yerindeki meşe ağacının gölgesinde geviş getiren üç inek. Daha ötede, damı hemen hemen meyve ağaçlarının dallarıyle örtülü ev; evi çeviren alçak çitin dibinde paslı tarın ve toprak makineleri. Derin bir sessizliğe gömülmüştü ev. Magdalena'nın eli elimdeydi. Sessizliğin sürüp gitmesine rağmen, yüzüme bakıp her güldüğünde, ayaklarım dibinden bulduğum yeni hayata yeni köprülerin, yeni yolların kurulduğunu hissediyordum.

Ormanı geçerek, iki duvar arasmda yokuşa yukarı yükselen patikayı tırmandık; demiryolu boyu yürüdük. Magdalena oradan oraya koşuyor, hattın kıyısmdaki yeşil çimler üstüne sere serpe yatıyor, ayağa kalkıp gene koşuyor; ya da vücudunun ağırlık dengesini havada gerili kollarıyle koruyan bir tel cambazı örneği, raylar üstünde yürürken, mutluluğunun samanyolunda kendini kaybetmiş bir coşkuyla *Harlequen! Harlequen!* diye bağırarak, beni de kendi yanına çağırıyor, kendisi gibi hattın rayları üstünde yürümeye zorluyordu.

Akşam saatlerinde kır çiçekleriyle döndük barakaya. Magdalena çiçekleri iki demete böldü, demetlerin saplarını iki teneke kutu içindaki suya batırdı, ve, kutularm birini benim kerevetim ucundaki dolap üstüne, ötekini ipe asılı battaniyenin gerisine götürdü. Sonra sobada ateşi yaktı. Çay demledi.

O akşam çaylarımızı içerken Magdalena'nm bakışlarmda aramızdaki uzaklığm yiteceğine, yalmzca gözlerimin değil, bedenimin de er-geç Magdalena'nm sahibi olacağına inandım.

İnancım umduğumdan çok daha kısa bir zaman içinde gerçekleşti.

Geçen akşamlarda olduğu gibi, o akşam da baraka karanlıklaşmca, ben kendi kerevetimin üstüne uzandım, Magdalena battaniyenin gerisine geçti, ve çok geçmeden tavana mumun solgun ışığı vurdu. Gökyüzü bulutlu, ama hava sıcaktı. Magdalena'nm bana sesleneceğini - başka akşamlardan farksız önemli önemsiz birşeyler söyleyeceğini bekliyordum. Barakanm yarı karanlığmda kendisini görünce şaşkmlıkla yatağım içinde doğruldum. Magdalena kapıya dek yürüdü ve kapıyı açmaksızm geri döndü, tekrar tele asılı battaniyenin gerisinde kaybolmadan önce kerevetime yaklaşarak iki elimi tuttu. O ellerimi, bense hayatı tutuyordum avuçlarımm içinde. Üzerime eğilerek almmı, şakaklarımı sıcak öpüşlerle süslediği zaman avuçlarımm içinden taşan hayat vücudumu kaplayarak titrek ve yakıcı bir ezgiyle varoluşumun şarkısını söylüyordu beynime. Ben yaşıyordum! Ben, yanıp kül olduktan sonra, kendi küllerim içinden havaya yükselerek, yeniden kanat çarpan bir *Phoenix*'tim!

«İyi geceler,» dedi Magdalena.

«İyi geceler,» dedim; karanlıkta yanaklarımm üstündeki öpüşlerini gözlerimden çeneme süzülen mutlu gözyaşlarımla yuvarak.

Battaniyenin gerisine gidince sessizlik çöktü yine barakaya. Barakanın önceki sessizliğinden başka bir sessizlikti bu. Az tedirgindi belki. Ama elle tutulurcasma yakın; göğsüm üstünde, bacaklarım ve karın etlerim üstünde soluyan, canlı bir sessizlikti. Saatlerce sürdü. Bulutlar dağılmıştı. Ay çıktı. Baraka duvarlarının ağardığını, baraka duvarlarıyle birlikte duvarlar arasındaki sessizliğin de ağardığını, ağarıp yavaş yavaş öldüğünü görüyordum. Ya Magdalena?

İçime garip bir korku girdi aniden.

«Magdalena!» dedim.

Sesim soluk aydınlığa asılıp kaldı. Bir kez daha seslenecektim, hemen caydım, sesimin Magdalena'ya ulaşacağından emin değildim.

Derken Magdalena'nın kendisi seslendi:

«Joseph!»

«Evet,» dedim.

Yavaş, adeta fısıltılı bir sesle:

«Uyuyor musun?» diye sordu.

«Hayır,» dedim, «uyumuyorum.»

Tekrar sessizlik çöktü barakaya. Bu kez sessizlik boş ve anlamsızdı. Sonsuza dek süreceğini sandım. Ama yanıldım.

«Joseph,» dedi Magdalena; ve seslenişine karşılık beklemeden ekledi: «Buraya gel!»

Kalktım. Barakada birini -belki sesssizliği- üskütmekten korkarcasma, yavaş yavaş yürüyerek, ipe asılı battaniyenin gerisine geçtim.

Magdalena kerevetin ucuna ilişmişti. Sırtında ipek buluzu vardı. Kısa etekliği altından çıkan ve yer tahtaları üstüne sarkık bacakları çıplaktı. Kendisine yaklaştım, önünde dizlerim üstüne çöktüm, ellerimi bacakları üstüne yerleştirdim. Haya-

tı, gerçek hayatı, ellerimin içinde tuttuğumdan kuşkum yoktu artık. Elimi usulca bacaklarına götüreceğim anda bileğimi kavradı, ve ben gözlerimi onun yüzüne kaldırdım. Gözleri yarı kapalıydı. Bileğimi, koparmak istercesine sıkarken gözleri açıldı, irileşti; önceleri mavi olan gözleri karardı; ama öylesine karardı ki, gecenin tüm karanlığını toplayıp kendi gözleri içine doldurmuştu dersin.

«Magdalena,» dedim, boğuk ve kuru bir sesle, serbest elimi memesi üstüne götürerek. «Magdalena... Soyun Magdalena.»

«Emin misin?» diye sordu, gözleri içindeki karanlığı tekrar gözkapaklarıyle örterek.

«Eminim,» dedim.

Bir süre, uzunca bir süre, taş kesilmiş gibi oturdu. Neden sonra, gözleri hâlâ kapalı, «Önce sen,» dedi.

Ben soyundum, yanıbaşına oturdum; Magdalena etekliğini bacakları üstünden kaydırıp yer tahtaları üstüne bırakınca gözlerimi çıplak bacakları ve karın etleri üstünden göğüslerine kaldırdım; iki eliyle ipek buluzunun yakasını tutuyordu göğsünde; gözleri yarı kapalıydı hâlâ, ama yüzü içten ve doğal, ve kendisine özgü bir goncada düğümlenmiş ve istediği bir anda çatlatıp çiçeklendirecek bir sükût içindeydi; ve ben onun yüzüne baktıkça kendimin de öylesine bir sükûta ihtiyacım olduğuna ve Magdalena'nın bu sükûtu benden esirgemeyeceğine, vücutlarımız birleştiği anda çıplaklığını, en güzel bir armağan gibi, kendi içine sunacağına inanıyordum; içinin beni kabul etmeyeceğini aklımdan geçirmiyordum hiç,

çünkü biz içtenliğimizle, masum bakışlarımızla, saflığımızla, gülümseyişimizle birbirimize benziyorduk ve Magdalena beni kendi içine alınca ikimiz eriyip -bir bütün olan çiçekten, bir bütün olan söğüt ağacından, bir bütün olan bir salkım üzümden farksız- bir bütün olacaktık; ama, bir bütün olmadan önce vücudunun gerçeğini -bazı kimselerin mistik bir gerçeği gördükleri ve inandıkları gibi- görmek, ellerimle tutmak, o gece ve o geceden sonra her gece benim özel evrenim olacağma inandığım çıplak vücudunun her santimini dudaklarımla öpmek, parmaklarınla okşamak, soluğumla ısıtmak, tadını dimağımda hissetmek istiyordum.

İki elimi az terli koltukaltlarına geçirerek Magdalena'yı kerevetin üstüne yatırdım. Elleri hâlâ göğsünde, alabildiğine açık gözleri içinde bulunduğumuz gerçeklerden kopuk, barakanın tavanma bakıyordu. Vücudu ellerim ve dudaklarım altındaydı ve pencere camma vuran ayın ışığında ipeksi tenini okşaya okşaya ellerimi ipek buluzuna götürürken yüzünün -az önce huzur içinde olan yüzünün- garip bir sancıyla gerginleşip biçimsizleştiğini görüyordum; ama yüzü sancılı bir gerginlik içinde olmasına rağmen, parmaklarımın hareketinden Magdalena memnundu sanırım.

Dudaklarımı memelerinden boynunda çarpan kan damarına, kan damarından dudaklarına, dudaklarından tekrar memelerine götürürken ben ve Magdalena ortak kıyımızın güneş ışınlarında yıkanan sıcak, yosunlu, ve kaygan kayaları üstünden kayarak ortak denizimizin derin sularına gömüldük.

Geceleyin uyanıp ellerimizle, dudaklarımızla yeniden en sezgin yerlerimizi aradık, karanlıkta seviştik; şafakta tekrar seviştik; ve güneş, hayatımızın yeni ufkunu kutsayıp gökyüzüne yükselirken, başım Magdalena'nın çıplak göğüsleri üstünde, uzun bir yolculuktan sonra evine, evinin huzur ve emniyetine ulaşmış bir adamın mutluluğuyle gözlerimi yumdum; ve uyudum.

36

İçinde bulunduğumuz duruma çabucak alıştık. Magdalena benden biraz daha çabuk alıştı. Benim, geçmişte aç ve sefil, dağlarda yürüdüğüm yıllara, Joseph'e, Joseph'in müphem talihine döndüğün oluyordu. Magdalena uzaktan -çoğu kez gizliden gizliye- yüzüme bakıyor, bakışlarımız buluştukları anlarda ruhî birikimim altında yüzümde beliren sıkıntıyı tatlı bir gülümsemeyle dağıtmaya yelteniyordu. Ruhumda yer alan değişikliğin farkında değildi Magdalena. Hoş, farkındaydı belki; fakat bilgisi -özellikle beni uzun yıllar ıssızlığa, bilinmezliğe sürüklemiş olan başlıca sebepler üstüne bilgisi- yarım yamalaktı. Bu sebeplerin gerçek kaynaklarına inmesini, benim ruhi durumumu anlamasını yeğlemiyordum doğrusu; çünkü, benim varlığım bu kaynaklardan besin alıyordu hâlâ. Hamlet, Ophelia'sız bir Hamlet olamayacağı gibi, kalesiz bir Hamlet de gerçek bir Hamlet olamazdı; seviştiğimiz geceler içinde bile, Magdalena'nın güzel vücuduyle birlikte, ruhumun bizim kıyılarımıza da sım-sıkı bağlı olduğunu hissediyordum.

Magdalena güzelleşiyordu, bana bağlılığı ve sevgisi güçleniyordu; fakat, vücudunu daha bir cömertçe sunmasma rağmen, eski hırçmlığmm zayıfladığmm farkma varıyordum günler geçtikçe. Günün uzun saatlerini dikişi ve nakışıyle pencere dibinde oturarak geçiriyordu. Arada sırada gözlerini yüzüme kaldırarak -özlediği oyuncağma sahip olmuş ama gene öksüz- bir çocuk gülümseyişiyle gülerken, garip bir korku giriyordu yüreğime.

Magdalena'yı yitirmek korkusu değildi bu; yeniden yollara düşmek korkusu da değildi : Magdalena'nın günün birinde olduğundan başka bir Magdalena olacağı, benim yüzümden özgünlüğünü yitirip zayıf, uysal, boynu bükük bir Magdalena'ya dönüşeceği korkusuydu. Öyle bir anda omuzlarını dolayıp başmı göğsüm üstüne bastırıyor, almnı, şakaklarını, saçlarını öpüyordum; öperken gözlerim sulamyordu.

Gözlerim sulanıyordu ya, gemimizin demirini bizim kıyılardan uzak bir limanın suları içine attığımdan ve en şiddetli buhranlarda bile bu gemide kalacağımızdan kuşkulanmıyordum.

Seviştiğimiz gecenin daha ilk sabahı Magdalena ipe asılı battaniyeyi yere indirdi, kerevetlerimizi çekip bir araya getirdik, üstünü, bundan böyle altmda beraberce uyuyacağımız, bir tek battaniyeyle örttük; ve gene o gün, duvar dibindeki boş kerevetleri büyük barakaya taşıdım - kadın olduğundan başka, bir süs, bir bezekti de Magdalena; ırmaktan suyu kendim getiriyor, çamaşırlarımızı kendim yıkıyor, yer tahtalarım kendi elimle silip

süpürüyor, ormandan kuru çıralar taşıyıp sac soba dibine yığıyor; barakada yapılacak başka bir iş bulamadığım zamanlarda Magdalena'mn elini avucumun içine alıp yambaşına oturuyor, avucum içinde bir kuş yavrusu tutarcasına, küçük elini okşuyordum.

Bir gün Magdalena'nm çıplak resmini çizdim. Resimdeki Magdalena gerçek Magdalena'dan çok başkaydı : gözleri olduğundan iri; budu, kalçası olduğundan iri ve biçimsizdi. Ama Magdalena resim için çerçeve yapmamı emretti; ve, ısrarlı başkaldırmalarıma rağmen, resmi çerçeveleyip kerevetimizin başı ucunda duvara astı.

İkimiz resme bakarken :

«Ömrümde çıplak bir kadımn resmini çizeceğimi aklımdan geçirmedim hiç,» dedim.

«Aklından geçirmedin ama çizdin,» dedi Magdalena.

«Çizdim ama...»

«Hem ben bir kadın değilim, senin Magdalena'nım.»

«Resimdeki kadın hiç mi hiç benzemiyor sana.»

«Benzemesi şart değil. Resimde olabilir, allegorik bir konu saklı.»

«İyi, iyi!» dedim. «Alayı başka bir zamana bırakalım.»

«Alay değil,» dedi Magdalena; «kadının çıplak vücudu her zaman gizli sembolizın'lere konu oldu ressamlar için : *özgürlük, doğum, üretim* gibi. Seninkine de *yaşama uyanmak* mı diyelim?»

Ellerimizi omuzlarımıza attık; gülüştük; ku-

caklaşıp öpüştük. Fakat doğrularak bakışlarını yüzüme yönelttiği zaman Magdalena yüzüne ciddî bir tavır takındı. Ve yüzü hâlâ ciddî, dolap üstünde duran iplik kutusunu açtı, kutudan -paraşüt ipliğinden örülü- iki küçük halka çıkardı, iki halkayı iki parmağınm uçlarına taktı, ve parmaklarını yüzüme kaldırarak sordu : «Bunlar ne?»

Halkaları iki gün önce, pencere dibinde sus pus oturarak, ördüğünü görmüştüm; ama niçin?

Omuz silktim.

«Yüzük,» dedi Magdalena, «iki yüzük.»

«İlk görüyorum,» dedim.

«Yüzüğü mü?»

«Bu çeşit yüzüğü.»

«Kuyumcuya altm yüzük yaptırmak istedimdi hani... özür dilerim, kuyumcu bulmak zor bu civarda.»

«Yüzükleri...»

Sözümü tamamlamama vakit kalmadan :

«Evleneceğiz,» dedi Magdalena.

Güldüm.

«Nikâhımızı kim kıyacak?»

Gözleri içindeki bakışlar şakamı tekrarlamaya izin vermiyecek kadar ciddiydi hâlâ. Ellerimizi tutarak pencereden yana döndük.

Pencere açıktı. Ormandaki meşelerin tepelerinden sızan ılık esinti Magdalena'nm -artık hayli uzamış- kulakları üstüne düşen sarı saçlarıyle oynuyordu âşıkane. Demiryoluna yükselen patika kararmak üzereydi. Daha yüksekte dağların dorukları güneş ışığı içindeydi. Ben doruklara, Magdalena belirsiz bir yere -belki de kendi içine- bakıyorduk.

Dalgınlığımızı incitmeksizin :

«Nikâhımızı kimin kıyacağını mı sordun?» dedi Magdalena.

Başımı salladım.

Magdalena aynı yavaş; yavaş ve düşsel sesle, kelimeleri sakin akşamın, ılık esintinin içinde alır gibi, «Bilmiyorum kim kıyacak nikâhımızı,» dedi. Ve hayli sustu. Sonra konuşmasını aynı tonda sürdürdü : «Bilmiyorum. Ama... Bazan hayattan, hayatın gerçeklerinden kaçıp efsanelere sığınan kimselerin kendime en yakın insanlar olduklarını düşünüyorum. Ressamlar, şairler örneği... Masalsız yaşamak, göğü ve cenneti insanoğlunun hayallerinden silip atmak gibi bir şey... Bilmiyorum kim kıyacak nikâhımızı. Gerçekten bilmiyorum... Doruklara bak hele! Işıl ışıl. Gökyüzüne bak... mas-mavi. Güzel değil mi? Her zaman güzel olmaz ama. Yarın bulutlanır gökyüzü, doruklar sislere bürünür, yağmurlar yağar, kar yağar; yollar vıcık vıcık çamurlar içinde kalır. Ama bu akşam güzel... Kim mi kıyacak nikâhımızı? Bilmiyorum kim. Senin hayatında sevdiğin, ama çok sevdiğin, ve kendine yakın, ama çok yakın, hattâ sevgisini yüreğin içinde taşıdığına inandığın bir kişi olmuştur belki. Oldu mu öyle bir kişi senin hayatında? Yok yok, soru sormuyorum, cevaplama. Yalnızca düşün. Düşün ve kendi içini ara. Ben de düşüneyim ve kendi içimi arayayım. Hayatımızda öyle kimseler olduysa eğer, nikâhımızı onlar kıyacak.»

Kol-kola ve uzun bir süre pencere önünde durduk sessizce, dağların ışıltılı doruklarına baktık.

Derken Magdalena gözlerini yüzüme çevirdi - beni ilk kez görüyordu sanki; bakışları az şaşkın, az sorulu; bense, ben değilsem de, usumun göz-

leri, geçtiğim ıssız yollardaydı : yolcuları, yolcular arasmda Joseph'i, Joseph'in yamında kendimi görüyordum; dağlardan düzlüklere indiğim zaman gülümsemelerin en güzeliyle gülerek. Burada kal, büyükbabam göründüğü kadar kötü niyetli bir insan değil, diyen zarif Magdalena'yı görüyordum; hendeğin dibinde yatan ölülere bakarak. Bunlar kim, biliyor musun? diyen kara saçlı Magdalena'yı görüyordum; sonra : Sen hiçbir şeyden korkmuyorsun; sen ölümden bile korkmuyorsun, diyen şişman Magdalena'yı görüyordum; daha sonra kürek sakallı adamı, Baba Bruno'yu görüyordum... Tanrım! Bana yakm, beni seven, sevgilerini yüreğimin içinde taşıdığım ne çok insan vardı dünya içlnde!

Başımı çevirip Magdalena'nm yüzüne baktım. Gözlerinin ışıltıları arasmdan canmm güldüğünü gördüğüm anda elini sıktım. Elini sıkışım ömür boyu kendisine bağlılık işaretiydi. Magdalena da bunu öyle yorumlamış olacaktı ki, yüzüklerin birini benim, ötekini kendi parmağma geçirdi. Sonra yüzümü usulca iki avucu arasma aldı - ve o andan sonra benim varlığım kendisi için yeni bir anlam kazandı. Magdalena'nm kendisi de bahardan yaza dönüştü; ve ikimiz doğanm en tatlı meyveleriyle yüklü sofrasma oturduk.

Daha o gün gemimizin demirini kaldırıp açık denizlere çıkmamız gerekirdi ya, çıkmadık - ölçülü ve planlı hayat, hayatm tadını yeni yeni tadan insanlar için değildi; barakada kaldık.

Günlerimiz geziyle, uykuyla, sevişmeyle geçiyordu. Geçimimizi çiftlikten, bir de gardiyanların

arkada bırakıp gittikleri - makarna, kuru bezelye gibi mallardan sağlıyorduk. Mutluyduk. Vücuttan vücuda aktardığımız mutluluğumuz yalnızca içlerimizde değil, üstümüzde büyüyordu.

Magdalena olgunlaşmıştı iyice : karnının, budlarmm, kalçalarınm yuvarlaklarmda ikimizi bekleyen mutlu bir gelecek gülüyordu.

Yazm ortalarındaydı : bir akşam kerevetimizin kenarına ilişmiş, dağm ışıltılı doruğuna bakarken, elimi eli içine alıp karnı üstüne götürdü, gözlerini yüzüme çevirdi, her zamankinden sıcak ama önceki özelliği az bozuk bir sesle : «Biz yalmz değiliz gayrı,» dedi.

Dediklerine aklım ermedi hemen; erdiği zaman gözlerimi faltaşı gibi açtım.

Düşünebilecek, konuşabilecek durumda değildim. Kafam zonkluyordu. Oysa canlıydım. Daha fazlası : o güne değin tanığı olmadığım bir coşku kıvır kıvır oynuyordu derimin altmda. Dış dünyam da soluğunu tutmuş, elimin altmda tuttuğum hayatm en güzel mücevheri olan Magdalena'mn çıplak karnma bakıyordu benimle birlikte. Magdalena'nm gözleri yüzümdeydi hâlâ, ve gözleri, dudakları arasmdan dökülmüş kelimelerden çok daha büyük, çok daha önemli bir şey anlatıyordu. Ne ki anlamıyordum. Yok, anlıyordum. Anlıyordum ya, anladıklarımı iyice yakalayıp, iyice kavrayıp kafamm içine sığdıramıyordum bir türlü.

Dakikalar mı geçmişti, saatler mi? Farkmda değildim.

«Yani sen... sen, kendi içinde benden, benim etim ve kanımdan bir şey mi?..»

Elimi karnı üstünden kaldırıp dudaklarma

götürdü, elinin içini öptü, tekrar karnı üstüne bastırdı.

«Bir şey değil; senin çocuğun,» dedi Magdalena.

Ayağa kalktım.

Konuşamadığım gibi nereye bakmamm, neyi görmemin gerektiğini de kestiremiyordum. Kül rengi daireler uçuşuyordu barakada. Gözlerimi ovuştura ovuştura gidip kapıyı açtım, amaçsız; kapattım; dönüp tekrar barakanm orta yerinde durdum - aniden ihtiyarlamıştım. İhtiyarlık yetmiyormuş gibi, omuzlarıma ağır bir sorumluluğun yüklendiğini hissediyordum. Bu sorumluluk yalnızca ağır değil, korkunçtu da. Çünkü geleceği düşünmemi engellediğinden başka, geçmişi de silip süpürmüştü hâfızamdan. Bir ara kaçmak geçti içimden. Başımı ellerim içine alıp kaçmak. Anıa nereye? Sığmabileceğim biricik yer Magdalena'ydı: belini dolayıp başımı karnı üstüne koydum, karnı üstünden bacakları arasma götürdüm - elimde olsa dölyatağı içine girip saklanmak istiyordum.

Sevgiden fazla şaşkmlığımı, tedirginliğimi açığa vuran bir eylemdi bu - bunu Magdalena da aynen yorumlamış olacaktı ki, ayağa kalktı; eteğini düzeltirken gözlerimin içine baktı, güldü, ve koluma girerek, beni kapıdan yana çekti.

«Sen dışarıya çık,» dedi. «Temiz havada biraz dolan. Aramızda olup bitene aklm hâlâ ermediyse kuşlarla, böceklerle, arılarla ve çiçeklerle konuş; onlar anlatırlar sana.»

Barakadan çıktım.

Gün güneşliydi. Dal, çiçek, ot, yaprak - tabiat ananın kucağında sere-serpe; yazın ve güneşin keyfini sürüyorlardı. Yalnız ben gergindim. Ama gerginliğim yabancı bir gerginlik değildi. İçimin, iç gücümün yarattığı bir gerginlikti.

Ağır ama güçlü adımlarla köprüye doğru yürüdüm; yürürken, sım-sıkı sıktığım yumruğumu öbür elimin avucu içine vura vura: Ben yalnız değilim! Ben yalnız değilim! diye tekrarlıyordum soluğum altında.

Ben yalnız değilim! Bunu yalnızca kendime değil, üstünden geçtiğim yollara, çamlara, çimlere, kayalara söylemek, uçurumların ucunda durarak avaz avaz göklere haykırmak istiyordum.

Ben yalnız değilim! Eti etimden, kanı kanımdan biri olacak yanıbaşımda. Haksız suçlamalara uğradığım zamanlarda suçsuzluğumu savunacak biri olacak yanıbaşımda. Yeniden gurbet yollarına düştüğüm takdirde, benimle birlikte yürüyecek; öfkemi ve hüznümü anlayacak biri olacak yanıbaşımda.

Yürüdüm, yürüdüm. Bayırı tırmandım. Bayırı indim. Ormanda meşe ağaçları arasında yürüdüm. Irmağın kıyısında dizlerimin üstüne çökerek soğuk suyla yüzümü yuvdum; başımı gökyüzüne kaldırarak esintiyle, güneş ışıklarıyla yüzümü kuruladım; ve barakaya yeni bir insan olarak döndüm. Magdalena yenileştiğimin farkındaydı: vücudunun karşıtı bir mutlulukla baktı yüzüme.

«Mutlu musun?» diye sordu.

«Mutluyum,» dedim.

37

Uyku tutmuyordu gözlerimi geceleyin. Düşüncelerim uzak seferlere çıkıyordu; ve ben, düşüncelerimin uzak -belki de yakın- bir gelecek içinden bulup getirdiği ufak-tefek ama ne denli güzel, ne denli hoş hayat sevinçlerini sindiriyordum anlığıma : mavi gözlü, lüle saçlı; gülümsemesi ve yüzü bahar sabahlarında güneşin ilk öptüğü bir gül gibi bir kızcağız. Dizimin üstünde hoplayacaktı. Baba diye seslenecekti bana. Bıyığımı, kulaklarımı çekiştirip oynayacaktı. Ve zeki olacaktı, kuşkusuz. İlkokulda birinci. Ortaokulda birinci. Müzik eğilimli. Konservatuvar'da öğretmenlerinin hayranlığını kazanacaktı. Konserlerde Chopen'i, Bethoven'i, Lisz'ti çalacaktı. Konser holleri kendisini dinliyenlerin alkış tufanma boğulacaktı. İhtiyarlıkta güvencemiz, dayanağımız olacaktı. Doğsundu hele! Uzun uzun bekletmeden doğsundu hele!

Gece ortalarında Magdalenaya sokularak kulağına fısıldıyorum :

«Magdalena.»

Aynı fısıltıyla :

«Ne var?» diyor Magdalena.

«Uyuyor musun?»

«Hayır.»

«Ben de uyumuyorum.»

«Uyu.»

«Bir soru sormak istedim.»

«Sor.»

Yalan. Soru sormak istemedim.

«Sorsana.»

«İpek... İpeğin var mı?»

«Yok.»

«Hiç mi yok?»

«Hiç. Neden?»

«Kızımız için... Bir gömlekcik dikmiyecek misin?»

Ses etmiyor Magdalena. Bekliyorum. Tıs yok.

«Biliyor musun ne?»

«Ne?»

«Benim gömleğimi... benim gömleğimi söküp kızımız için bir gömlekcik dikemez misin?»

«Uyu,» diyor Magdalena.

Yalnızca gömlek mi? Beşik de lâzım, oyuncak da lâzım. Sonra çocuk arabası. Çorap. Potin. Kışlık palto.

Ertesi gün, Magdalena'ya danışmaksızın çiftliğe yöneldim; durumumuzu çiftçiye ve eşine anlattım. Eşi anlayışlı, saf bir kadına benziyordu - kocasını kenar odaya aldı, bir süre konuştular; sonra odadan çıkıp az uzağımda durdular. İkisi sessiz ama dikkatlice baktılar yüzüme. Peki, niçin öyle dikkatlice? Anlamıyorlar mı beni? Magdalena'nın doğuracağı yavru hiç mi önemsiz onlar için? Unuttular mı savaşı? Bunca insan öldü dünyada. Ya benim geçtiğim ıssız yollarda? Annelerinin kuru, sütsüz göğüslerinde bunca yavru yumdu gözlerini hayata, hayatın tadını tatmadan. Benim çocuğumun dünyamızı güzelleştirecek, hayatımızı zenginleştirecek yeni insanlardan biri olacağını bilmiyorlar mı? Hem çok bir şey istemedim ki!

Bir beşik!.. Bir çift potin, bir gömlekcik satın alabileceğim paranın karşılığına gece-gündüz çalışmağa, köleleri olmaya razıyım. Anlamıyorlar mı beni?

«Peki,» dedi çiftçi, «Kışlık odun kesmek, ahırı onarmak gibi işlerimde yardımcı olabilirsin. Ama biz varlıklı kimseler değiliz, çok para bekleme.»

Coşkuyla Magdalena'ya koştum, çiftçiyle aramda yer alan anlaşmayı kendisine anlattım. Magdalena hemen boynuma sarılıp gözlerimden öptü; ama doğrularak başını önüne eğdiği zaman gözlerinin yaşardığını gördüm. Aldırmadım doğrusu; çünkü gözyaşları kıvanç gözyaşlarıydı - hiç değilse bana öyle geliyordu.

Her sabah çiftliğe gidiyor, gün boyu çiftlik işleriyle uğraşıyor, akşamın geç saatlerinde barakaya dönüyordum. Önce ahırın saçağını onardım. Sonra çiti. Her sabah inekleri otlağa sürüyor, dönüp ahırın içerisini temizliyor, orakla ırmağın kıyısında olağanüstü boy atmış otları biçiyor, ahırın teneke damında kurutup tavan arasına yığıyordum. Yazın sonlarına doğru ormanda çiftçiyle birlikte kestiğimiz ağaçları yardık, odunları ahıra taşıyıp duvar diplerine istif yaptık. Kazandığım her kuruşu, ebrulu cam kaplara değerli mücevherler saklar gibi, dolap üstünde duran kutuya sakhyordum. Magdalena bekliyordu beni her akşam barakada; ve barakada her akşam ikimiz onu bekliyorduk - beklerken, onun doğumuyle bizim

için cennete dönüşeceğine inandığımız uzak ve yabanıl kıyıyı gözlüyorduk.

Yazın sonlarına doğru iyice ağırlaşmıştı Magdalena. Tombul yüzü daha sıhhatli bir renge girmişti, gözlerinin ışıltısı parlaklaşmıştı; günün uzun saatlerini pencere dibinde dikişiyle geçiriyordu. Çok konuşmuyordu. Zaman zaman başını kaldırmaksızın, kaşları altmdan süzüyordu beni; çiftlikteki uğraşılarımla ilgilendiği de oluyordu; ama sakin, mecnunî bir sesle. Durgunluk çemberini kırmak amacıyle geziye çıkmaya zorluyordum; köprüden az uzaklaşınca kendisini geri, barakaya götürmemi rica ediyordu.

Bir akşam Magdalena'yı ağlar bir durumda buldum barakada. Gözyaşlarını benden saklamağa çalıştı; başaramadı. İki elimle omuzbaşlarını tutup kerevetin ucuna oturttum usulca. Talihi bir tuzak mı kurmuştu?

«Neyin var?» diye sordum.

Ses etmedi.

«Niçin ağlıyorsun, Magdalena?»

Gözyaşları arasmdan gülmeğe çalıştı; bu kez de başaramadı. Ağlamasmm sebebini mutlaka anlamaya kararlıydım. Sorumu omuz silkişiyle karşıladı. Yine ısrar ettim.

«Bilmiyorum,» dedi.

«Yok, biliyorsun,» dedim. «Biliyorsun. Konuş.»

Yine güldü. Bu kez gülümsemesi çabucak hüznü altmda eridi.

«Ben...» dedi. «Ben, kadm vücudum içinde saklı bir kızcağız olarak kaldım uzun yıllar. Şim-

diyse... Kendi içimden dünyaya yeni bir insan vereceğimi düşünüyorum, ve...»

«Ve?»

Tekrar gülmeğe çalıştı. Az başardı bile.

«Biliyor musun, Arizona'da bir çeşit kaktüs var : yirmibeş yıl çiçekleneceği günü beklermiş; çiçeklenince de ölüverirmiş.»

«Ee?»

«Kendimin öyle bir kaktüs olduğumu düşünüyorum.»

Başını avuçlayıp göğsümün üstüne çektim; gözlerini, alnını, saçlarını öptüm. Korkusunun yersiz-asılsız bir korku olduğundan kuşkum yoktu - gene de boğazımın içine bir yumru sokuldu, gözlerim sulandı; ve uzunca bir süre konuşamadım. Konuştuğum zaman yüzü, zamanından önce çiçek açmış bir kaktüs güzelliğiyle güldü.

«Senin canın benim canımın içinde. Bensiz ölmeyeceksin.»

«Evet. Biliyorum,» dedi Magdalena.

Ve gülen yüzü, tatlı sesi akşamın boz sıkıntısını siliverdi.

Ormandaki meşelerin yaprakları yavaş yavaş sararmağa başladılar; ırmağın suları kabardı, kıyısındaki eğrelti otlarına, filkulağı yapraklarına dek yükseldi, ve çok geçmeden alçaklara güzün ilk yağmuru yağdı. Hava da soğumuştu iyice. Değişen hava ve ısı yüzünden kapı ve pencere çerçevelerinde meydana gelen açıkları eski çullar, bezler tıkayıp kapattım, ormandan taşıdığım kuru dalları baraka duvarı dibine yığdım, kuruttuğumuz elma kurularını torbaya doldurduk, ormanın

kıyısında topladığım böğürtlenlerden reçel yaptı Magdalena - kışı bekliyorduk. Kış, kuşkusuz gelecekti. Özlem ve umutla beklediğimiz çiçeğimiz de açacaktı kış ortasında.

Bunu bir sabah düşünürken garip bir titreme girdi içime. Ama uzun sürmedi. Titreme dindi, ve titremenin yerine küt bir ağırlık oturdu. Günlerden pazar olmasına karşın, barakadan çıkıp, çiftliğin yolunu tuttum; kış ortasında çiçeklenen güzellik, güneşli gün ortasında yeryüzüne çöken kör bir karanlık kadar korkunçtu.

Barakaya dönüşümde yolda bir otomobil ilişti gözüme. Araba falan nadir geçiyordu yoldan; geçiyorsa, kamyon veya boş bir otobüs geçiyordu yalnızca, o akşamüstüyse gözüme ilişen araba özel bir arabaydı, ve, üstelik, yoldan çıkıp, yola paralel ama yoldan beş metre kadar uzaktaki alçak taş duvar dibine park yapmıştı.

Duralayıp çevremi kolladım: görünürde hiç kimse yoktu. Yoldan çıkarak barakaya yöneldiğim zaman barakanın kapısı önünde kısa boylu, melon şapkalı, çantalı ve *Pince-nez* gözlüklü bir adam gördüm. Adam Magdalena'yla konuşuyordu. Durup ikisini seyre daldım. Az sonra adam arabaya, bense barakaya doğru yürüdüm. Yanımdan geçerken adam, bir tek parmağını melon şapkasına kaldırarak, beni selamladı; ama konuşmadı.

Magdalena kapı önünde duruyordu hâlâ. Beni görünce, kendi ağırlığını güçlükle taşıyan bacaklarını iki adım benden yana attı, durdu, ve

gözleri -her durumda, özellikle sıkmtı içindeykenkendine özgü bir gülümsemeyle güldü. Karşısmda durunca adamm kim olduğunu sordum.

«Kentli,» dedi Magdalena.

«Kentlinin ne işi var burada?»

«Çok işi var,» dedi Magdalena.

Sesinin gerisinde bir çeşit yenilginin gizlendiğini sezinler gibi oldum.

«Öyle mi?»

«Evet. Büyük bir yapı firmasmı temsil ettiğini açıkladı.»

«Ne dedi?»

«Kısacası mı? Barakadan çıkmız dedi.»

«Neden?»

«Temsil ettiği firma iki barakanın olduğu yerde büyük bir otelin inşasına başlıyacakmış. Acele değil, ama iki hafta içinde barakadan çıkmanızı isterim dedi.»

«Sorguya-suale fazla ihtiyaç kalmadığmı bildiğim halde, şaşkınlığımı bastıramadım.

«Dağ başmda otel mi?»

«Şaşılacak bir şey yok; adama göre. Proje yeni değilmiş. Savaştan önce planlanmış. Kurulacak olan lüks otel yurdun her yerinden, hattâ dış ülkelerden turist çekecekmiş buralara. Yakm bir gelecekte değilse de, Kış Olimpiyat oyunlarınm bu civarda yeralması muhtemelmiş.»

Fazla soru sormadım. Magdalena da fazla konuşmadı. Olduğumuz yerde hayli durduk. Baknuyorduk birbirimize. Hiçbir yere bakmıyorduk. Bakışlarımız bom-boştu. Fakat boş bakışlarımız gerisinde düşüncelerimiz aynı yere yönelikti : nereye?

Neden sonra barakaya girdik.

Akşam oldu. Kerevetin kenarma oturduk ortalık karanlıklaşana dek sessizce. Bir ara kentli adamın barakaya getirilecek olan elektrikten söz edip etmediğini sormak geçti içimden. Ama sorunun önceki önemini yitirdiğini çabucak anladım, ve sustum.

Magdalena kalktı, mumu yaktı; mumu kerevetin başı ucundaki dolap üstüne yerleştirdi, ve iki elini şiş karnı üstüne kavuşturarak, tekrar kerevetin kenarına ilişti. Sessizlik eziciydi; boğucuydu; çıldırtıcıydı. Deliler gibi ayağa fırlayıp haykırdım :

«Allah aşkma, konuş! Konuş benimle neyin var? Ne oluyor bize?»

Magdalena başını kaldırdı, uzunca bir süre yüzüme baktı; sonra bakışları hâlâ yüzümde, «Hiçbir şeyim yok. Hiçbir şey olmuyor bize,» dedi; ve ayağa kalkarak, dolabın üstünde duran aynayı, iplik kutusunu, dolaptan çıkardığı reçel küplerini, bakkal kâğıdma sarılı dikişlerini, elma kurularım kereveti örten battaniye üstüne yığıştırdı, battaniyeyi bohça yapıp barakanın kapısı dibine götürdü, dönüp tekrar yambaşıma oturdu, elimi tuttu, ve güldü. Gülümsemesi geleceğe adanmış bir gülümsemeydi.

«Hiçbir şey olmuyor ve hiçbir şey olamayacak bize,» dedi, Magdalena; ve karşılaştığımız yeni ve çetin duruma ne biçimde karşı koyabileceğimizi kestiriverdik aniden : kerevet üstüne uzandık ve her zamankinden daha güçlü bir bağla birbirimize bağlandık.

Sabahleyin şafak sökerken, omuzuma atılı değneğin ucuna takılı bohça, öbür kolumda Magdalena, barakadan çıkarak, ağır adımlarla yola doğru yürüdük. Yola! Nereye gidiyordu bu yol? Bizi nerelere götürecekti bu yol? Ve kimdik biz? Evet kimdik biz? Ormanda kendilerini kaybetmiş Hansel ile Kretel belki. Belki fazla : Tristan ve İzolda. Leylâ ve Mecnun. Romeo ve Juliet. İçimiz tümünün acılarıyle, kıvançlarıyle, sevgileriyle, hüzünleriyle dolu, yolda durduk. Ben Magdalena'nm yüzüne baktım. Magdalena benim yüzüme baktı. Ben güldüm. Magdalena güldü. Ve ikimiz *Modern Zamanlar* filmindeki Bay Chaplin ile Bayan Goddard örneği, birbirimizin koluna girdik, ve, geleceğimiz belirsiz, ama yüreklerimiz umutla dolu, önümüzde uzayan yolun ortasmca yürümeğe başladık.

38

— Kızınızdan söz etmediniz hiç, dedim.

Dediklerimi duymadı. Duymazlıktan geldi belki. Gözleri yumuluydu. Yumulu gözleri gerisinde yaşlar birikiyordu sanırım. Nice sonra gözlerini açtı. Gözleri yaşsızdı. Konuşmak istemişti galiba ki, yarı açık ve kuru dudakları garip bir kıpırtıyla oynadı. Kıpırtıyı, kıpırtıyla içine çökmüş hüznü ezmek istercesine alt dudağmı ısırdı.

— Yok, söz etmedim, dedi.

—. Kızınız... Okulda ını?

Başını salladı. Yine alt dudağını ısırdı. Neden sonra kuru bir sesle,

— Hayır, dedi, hayır. Kızım tanımıyor beni. Tanımak istemiyor.

Bir an ne demem gerektiğini bilemedim. Ama bir şeyler söylemem gerekiyordu. Bay Joseph Tucknell'i teselli etmeğe çalıştım:

— Öyle demeyin, canım; çocuktur daha.

— Yaşı yirmidokuz, dedi Joseph Tucknell. Son on yıl içinde üç koca sahibi oldu, üç kez boşandı. Ve, artık bana bakmaksızın sürdürdü konuşmasını - kelimeler yalnızca dudakları arasından değil, sancılı yüzünden, gözleri içinden dökülüyordu âdeta:

— Onyedi yaşındayken terketti baba evini. Beatles'lere duyduğu hayranlıkla başladı özgürlüğü. Sonra haşhaşlı yarı karanlık bodrum kahvehaneleri Mekke'si oldu. Sokaklara düşüp sabah saatlerine dek arıyordum; bulup eve götürdüğümde gözyaşlarımı döke döke baba evinde kalması için yalvarıyordum. Ama boşunaydı - vebadan kaçar gibi kaçtı benden. Sonunda evlendi; bana ve annesine bir sözcük söylemeden. Gene de sevindim. Evliliğin, yüreği içinde ana-babasına sevgi uyandıracağını umdum. Bu kez de hayâl kırıklığına uğradım. Evlendiği günden az sonra oturduğu yerden kaybolup gitti yine. Yıllarca ses soluk çıkmadı; bir kerecik telefon açmadı; bir mektup yazmadı. Koca kenti aradım taradım, bulamadım. Polise başvurdum. Çocuk değil, kendi özel hayatını istediği ve bildiği gibi yaşamaya hak sahibi; birşey yapamayız dediler.

İşte, benim kızım bu! Baba sevgisinden... Sevgi de ne ki, nefret ediyor benden. Suçum ne, bilmiyorum. Yurdumdan uzak, yabancı bir ortam-

da yaşadığımı anla, bana acı diye yalvardım, suçluysam eğer, suçumu bağışlaması için yalvarmaya da razıydım. Hâlâ da razıyım.

Annesi hastahaneye kaldırıldığı gün özel acentaların yardımıyle arayıp buldum. Beş yıl geçmişti aradan son kez göreli. Put gibi oturdu karşımda. Yüzüme bile bakmadı. Senin babanım dedim; etin etimden, kanın kanımdan, dedim. Babamsan da bana hak sahibi değilsin dedi; benim kendi hayatım var dedi. Annesinin hastalığından söz ettim, kendisini ziyaret etmesi için yalvardım. Hastahaneye uğrayacağını vaad etti. Ölmeden önce annesini gördü mü, görmedi mi, bilmiyorum.

Geçen hafta annesinin hayata gözlerini yumduğunu, ve cesedinin Gunnesbury mezarlığına gömüldüğünü bildirdim bir mektupla. Şimdi ben... Evet... şimdi... ben...

Konuşacak durumda değildi Bay Joseph Tucknell. Fazla konuşmasına gerek olmadığını anlamıştı belki de. Suskunluğuyle hüzünlendirici bir hava çöktü salona. Pencere destekleri üstünde duran abajurları şeftali renginde lambaların önce biri, ardından öteki söndü; Bay Joseph Tucknell'in yüzü az daha bozlaştı, ve, salonun sessizliği üstüne barcının sesi yükseldi : Kapatma zamanı!

Bay Joseph Tucknell doğruldu; akşamın başından beri - bazan dizleri üstüne, bazan yuvarlak masanın kenarına atılı, bazan da saklayacak bir yer bulamayan bir tavırla süet ceketinin cepleri içine sokuşturup çıkardığı ağır ellerini, bu kez becerikli bir hafiflikle, yüzüne sürdü; ve Bay Jo-

seph Tucknell'in hüznü elleri altmda siliniverdi. Güldü hattâ.

— Özür dilerim, dedi. Hayli yordum sizi bu akşam.

Ses etmedim - beynim Bay Joseph Tucknell'in kızıiıa takılıydı. Başımı saate kaldırdım : saatin yelkovanları tam onbiri gösteriyordu. İkimizden başka kimseler yoktu salonda. Barcı, başını okuduğu gazete üzerinden kaldırmaksızm, kısa bir bakış attı ikimizden yana.

— Kapatma zamanı. Çıkalım, dedi Bay Joseph Tucknell.

Kalktık.

— İyi geceler.

— İyi geceler, dedi barcı, soğuk bakışlarıyle ikimize salonun kapısma dek refakat ederek.

Sokak bomboştu. Sokağm her iki yanmda firenli arabalar çoktan uykuya dalmışlardı. Yağmur çiseliyordu, ama hafif; sokak lambalarının çevrelerine asılı tül perdeler gibi.

Bay Joseph Tucknell şemsiyesini açtı, ve ikimiz, ağır adımlarla, Polonya Havacılar Kulübü'nün yerden dört basamak yüksek taş merdivenini inerek, Earls Court yönüne yürüdük.

Yol boyu hiç konuşmadık. İki yabancı gibiydik. İkimizi bağlayan tüm bağlar kesilmişti. İstesem bile, bay Tucknell'in yanmda yürüyemezdim : boylu boslu, eski Roma senatörlerini hatırlatan iriyarı bir adamdı Bay Joseph Tucknell - cılız bir yaratık olmama rağmen, yüce şemsiyesi altmda yer yoktu benim için.

Anacaddeye çıktık. Köşebaşmda The Courtfield barı da kapalıydı. Yalmz karşı yakadaki Wimpy önünde ak cibahlı iki Arap, ve renkli saçlarıyle caddeyi yüksek kaldırımdan ayıran korkuluk üstüne tünemiş papağan kuşlarmı hatırlatan *punk* kızlar; istasyonun dehlizindeyse Celsea'lı bir grup genç, takımlarının yenilgisi hüznüyle, trafik ışıklarına bakıyorlardı sessizce.

Bay Joseph Tucknell duraksadı, başını Chelsea'lı delikanlılardan yana attı :

— Spora meraklı mısınız? diye sordu.

— Evet, dedim.

— Geçen hafta içinde Chelsea ile Sheffield Wednesday takımları arasmda üç kez oynanan Süt Kupası çeyrek-final maçmı yüzyirmi bin kişi seyretti.

Ses etmedim.

Perona inen merdivenlere yaklaşırken :

— Yüzyirmi bin kişi! dedi Joseph Tucknell tekrar. Yüzyirmi bin kişi!

Yüzyirmi bin hem kutsal, hem de can acısı bir sayı benim için. Yüzyirmi bin dendi mi sürgün trenlerinin mühürlü vagonları içinde ölen yüzyirmi bin Kırmı Tatarı gelir aklıma.

— Yüzyirmi bin! Tasavvur edebiliyor musunuz?

— Tasavvur etmek zor. Ama inanıyorum, dedim.

Ve perona indik.

Richmond treni çabucak geldi. Bay Joseph Tucknell ilerde tekrar buluşmak umuduyle, elimi sıktı ve trene binerek, vagonun penceresi dibinde yer aldı. Ben peronda kaldım. Az sonra tren hareket etti. Başını çevirip bana bakacağını sandım; bakmadı.

Peronda derin bir sessizlik bırakarak gitti tren. Yalnızdım. Ama yalnızlık yabancı değildi bana : evime, hâtıralar mezarlığıma dönüyordum yine.

Hâtıralar mezarlığıma mı?

Wimbledon treni de geldi çok geçmeden. Vagona girdim, tıpkı Joseph Tucknell gibi, pencere dibinde sıraya oturdum. Derin bir soluk aldım; benim evim hâtıralar mezarlığı değil doğrusu - hayat kaynağı. Ben o kaynaktan kopamam. Ben o hayattan ayrılamam.

Amerikalı kadın yazar Erica Jong geldi aklıma. Ve güldüm. Erkekle kadın arasındaki cinsî ilişkiyi Hamburger yer gibi yazan Erica Jong, haklı olarak; şiir bir gecelik cinsî ilişkidir; öykü, sevişme, macerasıdır; romansa evliliktir, diyordu bir yerde.

Ben romanlarımda kurduğum hayata, ya da romanlarımın benim için kurdukları hayatla evliyim. Romanımı yazıp tamamlayınca derin bir boşluk duyarım içimde. Şimdi, *Anneme Mektuplar*'ı tamamlamak üzereyken, öylesine bir boşluğa sürüklendiğimi hissediyorum. Ama uzun sürmeyecek bu boşluk. Sürmesine sebep yok. Yeni roma-

nımın ismini şimdiden biliyorum : *Benim Gibi Biri.*

Tren hareket etti.

SON

Cengiz Dağcı'nın eserleri :

Yansılar

•

Benim Gibi Biri

•

Anneme Mektuplar

•

Korkunç Yıllar

•

Yurdunu Kaybeden Adam

•

Onlar da İnsandı

•

O Topraklar Bizim'di

•

Badem Dalına Asılı Bebekler

•

Üşüyen Sokak

•

Dönüş

•

Ölüm ve Korku Günleri

•

Genç Temuçin